

Erdélyi Magyar Hírügynökség

Jelentései

1983 – 1989

JATE TÁRSADALOMELMÉLETI ÉS
KÖRTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE
6722 Szeged, Petőfi S. sgt. 30–34;
Tel.: 62/21-611/82

[Első piszkozat: 1990. szeptember 15.]

híregy: 85/61

1985.

(nem kölcsönözhető!)

4415.1A

Nagyvárad (Oradea)
1985. január 3.

1985/1. sz. jelentés

Összegző jelentés a Protestáns Egyház helyzetéről

1984 nehéz esztendeje a református egyház papságának. Az egyre erősödő nemzetiségi-társadalmi elnyomás elsődleges célpontjai a nép lelki-szellemi vezetői: a lelkészek. Az ország minden részéből újabb és újabb hírek érkeznek a mindennapos zaklatásokról.

A sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) szoborrobbantással kapcsolatban (lásd erre vonatkozóan: HPT 29 és 30/1984) tucatsnyi háromszéki lelkészt igyekeztek megfélemlíteni, lappangó büntudatukat házkutatásokkal és kihallgatásokkal felébreszteni, felerősíteni.

Április-május folyamán a nagyváradai püspökség lelkészein volt a sor. Gavallér Lajos Telki-i lelkésznel, készülő falumonográfiája ürügyén rendeztek házkutatást. Azzal vádolták, hogy "a magyarok történeti elsőbbségét szándékozik kimutatni faluja vidékén." Gyökössy Lehel, súlyos betegsége miatt nyugdíjazott lelképásztor egyházi, hitépítő iratok terjesztésével hívta ki maga ellen a hatóságok haragját. Csernák Bélát, az állami hatóságokkal karöltve, Papp László nagyváradai püspök távolította el Árkosról, négy évre megfosztva őt választmányi jogától, a gyülekezet heves tiltakozása és ellenállása dacára. A zaklatást és házkutatást szenvedett lelkészek további – nem teljes – névsora: Balogh Béla, Antal György, Berke Sándor, ifj. Molnár János. Legutóbb, az 1956 utáni börtönéveiről Nyugaton könyvet publikáló Szilágyi Sándornál tartottak házkutatást.

Hasonló hírek érkeztek a dési egyházmegyéhez tartozó, Betlen-vidéki lelkészek helyzetéről is. A nyár folyamán, hetekig tartó securitátés "szemlék" és vallatások során Gede Mátyás, Gáll Mihály, Damó Hümér, Nagy Ferenc, Péter Miklós, Rigmányi János, Becski Miklós református lelkészeket és családtagjaikat, valamint Pálfi János római katolikus papot faggatták erdélyi magyar illegális (szamizdat) publikációkkal kapcsolatban. Azzal vádolták őket, hogy a budapesti Száraz Györgynek Ion Lancranjan, román pártíró szélsőségesen sovinizta beállítottságu könyveivel kapcsolatos polémiaját kommentálták. Azt is a szemükre vetették, hogy védelmére keltek a lelkészi tevékenységéből felfüggesztett dési Tőkés László paptársuknak (lásd: HPT 44/1984). Megjegyezzük, hogy Pálfi János unokaöccse annak a Pálfi Géza római katolikus lelkésznek, akit – jelentések szerint – a román államvédelem emberei gyilkoltak meg (lásd: 10 és 43/1984).

Marosvásárhely (Tirgu Mures)

A marosi egyházmegye 1984 novemberi lelkészértekezletének úgynevezett "közéleti témája" a nemzetiségi kérdés volt. A több mint egy éve elkészült lelkészértekezleti program nem láthatta előre a nemzetiségi politika 1984 második felére bekövetkezett rohamos változását, a feltételek határozott rosszabbodását. Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) szemmel láthatóan kínosan "anakronisztikus" volt e téma régi szellemében

történő kényszerű megtárgyalása, lévén, hogy a Román Kommunista Párt pillanatnyi álláspontja szerint: "Romániában nem létezik nemzetiségi kérdés." A gyűlés Ceausescu és a párt mellett tett kötelező hűségnyilatkozatok és az "elégedettség" szellemében zajlott le. Összegző szavaiban Nagy Gyula püspök hálát adott Istennek, hogy a szocialista Romániában élhet.

Meglepetést keltett viszont Gheorghe David állami egyházügyi felügyelő zárszava. Szokásától eltérően, amikor is a gyűlések végén intő, fenyegető és figyelmeztető szavakkal, hosszasan fejtegeti az "egyedüli helyes", hivatalos romániai álláspontot, ebben az esetben szó sem volt. A nemzetiségi kérdéssel kapcsolatban, azzal bújt ki a nyílt állásfoglalás alól, hogy ő, egy a püspöke jelenlétében ennyire "tisztetetlen" és "fegyelmezetlen" papság körében nem nyilatkozik, s ezzel leült!

A jelenlevők véleménye szerint, az inspektor hallgatása valójában nem a – ténylegesen és joggal fegyelmezetlen – papságnak, mint inkább a témának szólt, tekintve, hogy a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatos hivatalos román álláspont pillanatnyilag megváltozóban van, s ezért még nagyon zűrzavaros és homályos.

Az értekezlet végén Nagy Gyula püspök rá jellemző módon azt "javasolta", hogy ezután a lelkészek hozzászólásaikat írják le és előzetesen adják be láttamozásra.

Kolozsvár (Cluj)

Meglepő kezdeményezésre adott alkalmat az Erdélyi Református Egyházkerület december 5-én tartott igazgatósági ülése.

Az államhatalmi szervek kezdeményezésére és az ortodox egyház mintájára, az igazgatótanács elnöksége a lelkészek "kategóriákba való sorolására" tett figyelemreméltó "javaslatot." Ennek gyakorlati megvalósulása azt jelentené, hogy a lelkészek e nomenklaturában elfoglalt helyük alapján részesülhetnének különböző előjogokban, (pl. a szolgálati helyek betöltésénél, egyházi tisztségek elnyerésében stb.), de mindenek előtt ennek függvényében szenvednék el, – a különböző hátrányokat is. Ez az intézkedés legfőképpen azzal az eredménnyel járna, hogy a lelkészek ki lennének szolgáltatva az őket minősítő egyházi hatalomnak, illetve a püspöki, az egyházkormányzó, az állami-felügyelői önkénynek. Ez a törekvés szöges ellentétben áll a református egyház demokratikus hagyományaival és az állami mintájú klerikalizmus irányába való eltolódást mutatja.

Az igazgatótanács többsége helytelenítette az indítványt. Ennek ellenére, az elnökség, Nagy Gyula püspökkel és Tunyogi Gyula főgondnokkal az élen, a jelenlévő három egyházügyi felügyelő támogatásával, bizottságot küldött ki a minősítés kritériumainak kidolgozására.

A lelkészek minősítésének terve érdemileg megegyezik, különösen a nagyváradi "gyakorlattal" és a hatóságok azon régebbi keletű törekvésével, hogy a lelképásztorokat mind jobban kiszolgáltatassák a püspöki fennhatóságnak. A nagyváradi püspök hosszú idő óta szorgalmazza az úgynevezett diszlokációs törvény bevezetését, melynek értelmében a püspökök szinte korlátlan szabadságot nyernének a lelkészek áthelyezését illetően. Mindeztidáig nem sikerült e javaslat elfogadását a zsinaton keresztül vinni. A jelenlegi körülmények között azonban nem kétséges, hogy az illetékesek előbb-utóbb

megvalósítják eredeti célkitűzésüket.

Nagyvárad (Oradea)

Papp László nagyváradai püspök egyházfőhöz nem méltó személyi kultusza, főpapi nagyvárosi hóbortja és hatalmi önkénye már-már elviselhetetlenné teszi a Várad-környéki egyházi közállapotokat.

A diszlokációs törvényt visszautasítása ellenére, lelkészei körében gátlástalanul alkalmazza. Számtalan lekipasztott "száműzött" szolgálati helyéről, sőt még püspöksége területéről is. Fegyelmi és adminisztratív módszerekkel teszi lehetetlenné hivatástudó, neki ellentmondó beosztottai helyzetét, sőt nem ritkán az államvédelmi és rendőri hatóságokat is rájuk szabadítja, így azok kénytelenek engedni erőszakos "áthelyezésüknek". Papp László gyülekezetek tucatjait mondatta le törvényes választójogukról, az ellenálló gyülekezeteket pedig "büntetésből" évekig pap nélkül hagyta.

Papp László püspök, a gyenge jellemű emberekre jellemző önkénnyel látja el zsinati elnöki tisztét is. Számtalan égetően sürgős egyházi probléma és a zsinati tagok egy csoportjának írásbeli követelése ellenére, hosszú idő óta szabotálja a zsinat összehívását. Az időhúzáshoz valószínűleg az is hozzájárul, hogy az új zsinati ciklusra történt januári választásokat mindkét egyházkerületben mintegy száz lelkész és világi képviselő megfellebezte. Jogos panaszaira azonban mind a mai napig nem érkezett válasz.

Lelkészi körökből vett hírek szerint, a papságot az tartja vissza a Papp püspök elleni nyílt és szervezett fellépéstől, hogy úgynevezett nemzetgyűlési képviselőként mentelmi jogot élvez, s így, aki vele szembeszáll, az egyben az államhatalom képviselőjét is sérti. Az egyházvezetői ténykedésével elégedetlen lelkészek, hogy ellene nyíltan felléphessenek, nemzetgyűlési mandátumának közeli lejártát várják.

Hivatalos információk szerint az egyházi nyomtatványok hiányának oka a papírhány. Ellentmondani látszik ennek az a tény, hogy a református egyház nagymennyiségű papírt kapott Hollandiából énekeskönyvek nyomtatása céljából, de ennek ellenére már hosszú ideje semmi sem történt a több évtizedes súlyos énekeskönyv-hiány csökkentésére, az óriási igény kielégítésére.

Kolozsvár (Cluj), Temesvár(Timisoara)
1985. január 5.

1985/2. sz. jelentés

Újabb intézkedésekkel korlátozzák Románia szerte a magyar szerzők dalműveinek műsorratűzését

1985 januárjától a Kolozsvári Magyar Opera repertoárjából törölték a klasszikus nemzeti operának számító Bánk bán-t és Hunyadi László-t, miközben országszerte végérvényesen betiltottak minden magyar daljátékot és operettet.

Történik pedig mindez akkor, amikor is a fűtetlen nézőterek és a növekvő helyárák ellenére a Kolozsvári Magyar Opera pénztára előtt az emberek hosszú sorokban állnak a jegyekért.

Viszont a rossz, érdektelen, mindenekelőtt sovén propagandával telített repertoár miatt, mindez nem mondható el a Kolozsvári Román Operáról. Információink szerint az operaház bérleteit szétszítják a helybeli üzemek különböző részlegei között, s a munkások számára kötelező felvásárolni a rájuk eső részt. Ezt követően a bérleteket személyenként kisorsolják közöttük. Szemtanúk szerint a Kolozsvári Román Opera nézőtere estéről-estére így is üresen marad.

Temesvárott (Timisoara) a hatóságok hasonlóképpen találékonynak bizonyultak. Hírek szerint 1984 utolsó hónapjaiban a városban csak az juthatott benzinhoz, aki – mintegy árukapcsolásképpen – a benzin-jegyek mellett a helyi román operaelőadásokra is jegyet váltott. A dolog idővel odáig fajult, hogy decemberben, már a fontosabb sporteseményekre, illetve a népszerűbb amerikai filmekre is csak az juthatott be, aki a belépőjegyek mellett operajegyeket is vásárolt.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1985. január 6.

1985/3. sz. jelentés

Őrizetbevételek a "Székely Mártírok" emlékművének megkoszorúzását követően

Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) minden évben, mindenszentek napján (november 1.) megkoszorúzzák a "Székely Mártírok" emlékművét. A vértanúkat, akik egy Habsburg-ellenes összekövésben vettek részt, 1854-ben, e helyen végezték ki.

Az utóbbi időben a megemlékezések egyre inkább magánjellegűvé váltak, s a román hatóságok több jelét adták annak, hogy nem nézik jó szemmel az efféle aktusokat, mert ezekben az erdélyi magyarság nemzeti öntudatának továbbélését látják.

A múlt évi megmozdulásokat követően a résztvevők egy részét rövidebb időre, de annál brutálisabb módon őrizetbe vették. Információnk szerint, legalább három embert kísértek be a helyi állambiztonsági központba. Egy diákot súlyosan bántalmaztak, egy diáklányt pedig azzal fenyegették meg, hogy középiskolai tanulmányait nem fejezheti be.

A "Székely Mártírok" emlékművénél tartott magánjellegű megemlékezést követően Török Lászlót, a Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) megjelenő Új Élet c. hetilap főszerkesztő-helyettesét is több alkalommal berendelték vallomástételre és arra igyekeztek rávenni, hogy terhelő adatokat szolgáltatson a szerkesztőség belső életéről, kollégáiról.

Megfigyelők tudni vélik, hogy az incidens valójában nem más mint része egy, Sütő András erdélyi író, az Új Élet főszerkesztője elleni támadásnak. E rendkívül megbízható, részben román források szerint, maga Ceausescu felesége adott ki olyan utasítást, melynek értelmében Sütőt úgymond "meg kell fosztani minden lehetőségtől, hogy közvetlen kapcsolatot tarthasson fenn az erdélyi magyar közvéleménnyel s egyre több olyan helyzetet kell feltárni (!), ami Sütő hazaáruló (!) voltát bizonyítja."

Arad (Arad)
1985. január 8.

1985/4. sz. jelentés

Az aradi határátkelőhelyen bevezették az általános testi motozást

Mint már jelentettük, a román-magyar határon a román határőrség egyre brutálisabb módszerekkel próbálja elriasztani a külföldi – főleg magyar – állampolgárokat attól, hogy romániai rokonaikat, barátaikat, ismerőseiket felkeressék.

13/1983-as jelentésünkben hírt adtunk arról, hogy a nagyváradi (Oradea) és aradi (Arad) határátkelőhelyeket, tekintettel a magyarországi többnapos ünnepekre, legalább három alkalommal 9-9 órára lezárták. A szokatlan hidegben többen visszafordultak, lemondva romániai látogatásukról.

Mindezzel ellentétben az idén, a nagyváradi (Oradea) határátkelőhelyen, a karácsonyi- és újévi ünnepek között, szokatlanul könnyen lehetett átkelni a határon. Nem, vagy csak ritkán volt úgynevezett "listázás." Köztudott, hogy a román belügyi egy olyan listát állítottak össze, melyben több ezer külföldi állampolgár szerepel. Ennek alapján egyeseket már eleve nem engednek be az országba, másokat pedig alaposabb vizsgálatnak vetnek alá, követik és ellenőrzik őket az országban tett utazásuk alatt.

Más, Erdélybe visszajutó információk szerint, Aradnál (Arad) viszont, a kérdéses időszakban, az előző évekhez viszonyítva szigorubbá vált a vizsgálat, hangneme és módszerei durvultak. A vám- és határőrszervek majdnem mindenkit megmotoztak, és minden különösebb indoklás nélkül 50-70 fős csoportokat toloncoltak vissza Magyarországra. Ennél is rosszabbul jártak azok, akiknél valamilyen magyarországi nyomdaterméket, főképp a Kritika és História c. budapesti folyóiratok számait találták; nevüket feljegyezték és azzal fenyegették őket, hogy soha többé nem tehetik be a lábukat Romániába.

Megfigyelők szerint, a két átkelőhely vámvizsgálati módszereinek feltűnő eltérése kizárólag propagandisztikus célokat szolgált. Az előző években ugyanis megalapozott hírek terjedtek el a román határőri szervek által, vámvizsgálat ürügyén provokált, egyre brutálisabb incidensekről. E híreket próbálja most cáfolni a román vezetés azzal, hogy az érintettek figyelmét megosztva, mind "diferenciáltabb" retorziókkal él.

Bukarest—Nagyvárad (Oradea)
1985. január 30.

1985/5. sz. jelentés

Romániában egyedül a rendőrautók közlekedését nem korlátozzák

A hírügynökségek már több ízben részletesen is beszámoltak azokról a megszorító intézkedésekről, amelyeket Romániában léptettek életbe a januári nagy havazásokat követően. Mivel a román államvezetés, e mostoha körülmények között, képtelen volt megoldani az üzemanyag- és áruszállítást, és a mindennapi nyomorba belefáradt embereket sem tudta a hó eltakarítására mozgósítani, 1985. március 1-ig, elnöki rendelettel megtiltotta a személygépkocsik használatát és az egyéb közérdekű járművek forgalmát is a minimálisra csökkentette.

Jelenleg Romániában az utak teljesen kihaltak. Bukarestet kivéve, a mentők sem közlekedhetnek. Különböző forrásokból szárazó értesülek szerint, a kórházak számára, még a halottak elszállítása is megoldhatatlan problémát okoz, hisz gépjármű erre a célra sem vehető igénybe.

A nagyobb városok utcáin egyedül a rendőrautók cirkálnak szüntelenül. Információink szerint, egész Románia területén elrendelték, hogy minden külföldi jármű útvonalát figyelemmel kell kísérni, különösen a magyarok, a németek és (az egy idő óta megbízhatatlannak tekintett) szerbek által lakott vidékeken. Beszámolók szerint, a külföldi személygépkocsikat lépten-nyomon megállítják, átkutatják, jegyzőkönyvet vesznek fel pontos útirányukról.

Kolozsvár (Cluj)
1985. február 2.

1985/6. sz. jelentés

Romániában megszűnt a rádióadás a kisebbségek nyelvein

E hónapban megszűnt Romániában a kisebbségek nyelvén sugárzott rádióadás. A rádió magyar és a német nyelvű szerkesztőit azzal az ígérettel bocsátották el, hogy idővel új munkahelyet jelölnek ki számukra.

Román forrásokból vett értesülések szerint, a döntés végérvényesen felszámolta az "idegen nyelvű" romániai rádióadásokat és nem lehet számítani arra, hogy a gazdasági és politikai válság enyhültével újra megszervezzék a Román Rádió magyar és német nyelvű alosztályait.

Szatmár
1985. február 10

1985/7. sz. jelentés

**Félhivatalos támadás Beke György író ellen.
A kisebbségekkel szembeni fellépés tömegmozgalmi
mérteinek megteremtése Romániában**

Január hónap folyamán értesítették Beke György neves erdélyi magyar író, hogy felsőbb pártutasításra elbocsátották A Hét c. Bukarestben megjelenő magyar nyelvű hetilap szerkesztői posztjáról. Igaz, a döntés érvényét (az azonnal jelentkező, nemhivatalos bel- és külföldi tiltakozások miatt), egyelőre felfüggesztették, de Bekét a pártközpontba rendelték és híreink szerint sorsát illetően a bizonytalanságok nem szüntek meg, sőt, ha figyelembe vesszük, hogy a Kritérion nevű nemzetiségi kiadóhoz leadott új kötetének jövő évi megjelenését betiltották, még fokozódtak is.

A Beke Györggyel szemben foganatosított hatósági intézkedéseknek természetesen megvannak az előzményei. Az utóbbi időben minden könyvét – mind külföldön, mind pedig belföldön – nemhivatalos, de széleskörű társadalmi visszhang kísérte, s ezzel egyidejűleg a hatósági szervek egyre fokozódó neheztelése. Hírek keringtek arról, hogy Beke interjúalanyait egyre-másra megfélemlítik. Tudunk arról, hogy Beke Györgynek nemegyszer hihetetlen akadályokat kellett leküzdenie ahhoz, hogy az ország bizonyos részeibe – különösen a Csángóvidékre – eljuthasson.

Ilyen előzmények után látott napvilágot, valamikor az elmúlt év folyamán, Szatmáron (Satu Mare), Gheorge Rotarescu "tartalékos alezredes" aláírással egy pamflet, mely Beke Györgynek a Kritérionnál 1983-ban megjelent Boltívek teherbírása c. kötetét elemzi és ajánlja az állami (pontosabban: az államvédelmi) hatóságok figyelmébe.

Az írás 36 oldalas írógéppel sokszorosított füzetként jutott el hírlapunkunkhoz, de egyesek látni véltek egy nyomtatott, merített papíron megjelentetett kiadást is, amit – ismerve a romániai nyomtatási viszonyokat – arra mutatnak, hogy a hatóságok keze is benne lehet a dologban.

Egybehangzó vélemények szerint Rotarescu tartalékos alezredes nem létező személy, de ha mégis, szerepe a könyv körül kialakuló polémiaiban merőben formális. Ez egyébként a nyilvánvalóan hatósági sugalmazásra, felsőbb jóváhagyással és feltehetően hatósági közreműködéssel "megjelentetett" szöveg céljaira is utal: a hatóságok túl akarnak lépni az eddig alkalmazott nemzeti elnyomás úgymond intézményes keretein a mai Romániában, és egy, a kisebbségekkel ellenséges közhangulatot kívánnak teremteni, aktivizálva a tömegeket a kisebbségek elleni nyílt fellépésre. Igaz, megítélésünk szerint a kiadvány Romániában nem terjedt el túlságosan, de ahova eljutott, ott megtette a maga hatását. Mivel e tekintetben mindenekelőtt a román értelmiségi körök jöhetnek számításba, a széles körű szóbeli terjesztés lehetősége eleve biztosítva van.

A kiadvány tartalma, nagy vonalakban a következő: mindenekelőtt ismerteti Beke György könyvének alaptételeit, amit röviden sovinsztának és nacionalistának minősít, hisz – ugymond – egyébről sincs benne szó, mint az erdélyi magyarság etnikai és nemzeti öntudatáról, s olykor – súlyosbító tényezőként – a magyar történelem egyes erdélyi epizódjáról. Beke könyvének néhány interjúja a magyar tannyelvű oktatás egykori és mai helyzetének összevetésére is vállalkozik. Rotarescu hangja itt (nem először és nem utoljára) fenyegetővé válik; szó szerint a következőket mondja: “Látják, Beke úr és társai, mi románok még legitim jogainkat sem követeljük (...) Gondolja, hogy követelnünk kellene? Nem tanácsolom, hogy próbára tegyék a türelmünket.” (Lásd a kiadvány gépelt változatának 8. oldalát.)

Beke György szövegének “elemzése” nem mulasztja el, hogy kiemelten közölje interjúalanyainak teljes nevét, mintegy felhívva a román államvédelmi szervek figyelmét arra, hogy feladatukat kiken kell elkezdniük. A lehetséges áldozatok tanítók, tanárok, népművelők, egyszerű emberek; volt idők és a jelen kor tanúi, kiknek vallomásaiban kötelességként élő közösségi feladatok személyes és morális elhatározásokká, olykor a pusztá élet kockáztatásával lényegülnek át. Joggal marasztalva el a mai Romániai viszonyokat, melyek még a Habsburg Monarchia tökéletlen közállapotaitól is messze elmaradnak.

Gheorghe Rotarescu nem felejt el, hogy ezekkel a “káros, ellenséges elvekkel” szemben, az egyedül helyes tudományos materializmus elveit szögezze szembe, azaz, amit Ceausescu szellemében Rotarescu “tudományos materializmusnak” nevez: Románia soha nem volt ennyire virágzó, mint épp napjainkban: megoldották a nemzetiségi kérdést, s rövidesen megoldják az ország ipari modernizálását is. Ehhez azonban feltétlenül szükség van a “szocializmus nyelvének,” a “technika közös nyelvének” az elsajátítására. Az anyanyelvi óvodák és iskolák, az egykori anyanyelvi sajtó, netán “a jogok” visszakövetelése pedig, épp e közös nyelvvel szembeni ellenséges támadás.

Rotarescu következtetései sommásak: az állambiztonsági szervek beavatkozását követeli Beke és interjúalanyai ellen, sőt azokkal szemben is, akik jelen voltak az interjú elkészítésénél és nem jelentették az ott elhangzottakat. Főképp a Kriterion szerkesztőgárdájának, valamint igazgatóságának megbüntetését tartaná fontosnak, hiszen hozzájárultak egy efféle könyv megjelentetéséhez.

Erdélyi magyar körök lehetségesnek vélik, hogy a Rotarescu-röpirat a Román Kommunista Párt eddigi nemzetiségi politikájának megváltozására utal. Mivel az általános demokratikus jogokat meglehetősen lekezelően említi, feltételezik, hogy az eddigi kurzus rosszabodni fog. A kisebbségi jogok elleni támadások ezt követően, nem csak a hatóságok diktatórikus megnyilvánulásain alapulnak majd, hanem támaszkodni fognak a tömegek többé-kevésbé spontán, de teljes egészében manipulált kezdeményezésére is. Ne feledjük, az egykori fasiszta Vasgárda ma is élő politikai példáit. Hasonló politikai légkör felszítása igen súlyos következményekkel járhat, s ami megintcsak nem először fordulna elő a történelemben, mindez a világ közvéleményének hallgatóságos támogatásával.

Zilah (Zalau)
1985. február 11.

1985/8. sz. jelentés

A román állambiztonsági szervek agresszív fellépése azokkal szemben, akik a magyar televízió műsorát akarják nézni

Amióta a román hatóságok a sajtótermékek behozatalát minden eszközzel akadályozni igyekeznek, az erdélyi magyarság számára anyanyelvi információs lehetőségként úgyszólván már csak a magyar rádió és a magyar televízió adásai jöhetnek számításba.

Eddig, megfelelő antennák segítségével, a magyar televízió műsorát Erdély nyugati megyéiben kifogástalanul lehetett fogni, s ezt a román hatóságok nem vették jó néven. Tudtunk arról, hogy Nagyváradon (Oradea) és Szatmárnémetiben (Satu Mare), a hetvenes évek folyamán, szűrőpróba szerűen a középiskolás diákokkal egyéni beszámolót irattak a román televízió előző napi adásáról, s aki – annak tudhatóan, hogy a magyar televíziót nézte – nem tudott kielégítő válaszokat adni, különféle szankciókat helyeztek kilátásba.

Legfrissebb értesüléseink szerint 1984. decemberének közepén Zilahon (Zalau), a helyi hatóságok utasításban rendelték el a tetőkre felállított televízió antennák leszerelését. A következő hetekben a rendőrség és a securitate ügynökei ellenőrizték az utasítás végrehajtását. Információink szerint több olyan incidens is előfordult, melyek során a román állambiztonság erőszakot alkalmazott.

Bukarest
1985. március 3.

1985/9. sz. jelentés

Újabb baleset történt Románia legnagyobb olajfinomítójában

Február közepén a Ploiesti-i kőolajfinomítóban robbanás történt, mely a létesítmény legalább két részlegét jelentős mértékben megrongálta. Áldozatokról egyelőre nem érkeztek hírek.

Emlékeztetünk arra, hogy 1980-tól napjainkig több jelentősebb ilyen jellegű baleset történt Romániában. Közülük a legnagyobb, mely szintén Ploiesti-ben történt, közel 100 ember halálát okozta.

Az e robbanásokat követő találgatások kezdetben, az egyre romló életszínvonal által kiváltott szabotázs akciókra gyanakodtak, ezeket azonban semmi sem támasztotta alá. Sokkal realisztikusabb a robbanások okát a megfeszített munkatempóban és a rendkívül primitív munkakörülményekben keresnünk. Megfigyelők véleménye szerint most is ez következhetett be. Köztudott, hogy Romániában január óta nem közlekedhetnek a személygépkocsik. Az így megtakarított üzemanyagot, a román ipar fokozott erőfeszítéssel olyan magasszintű energiahordozókká igyekszik átalakítani, melyek kedvező áron adhatók el a nyugati piacokon. Híreink szerint, január utolsó napjaitól nagy aktivitás tapasztalható valamennyi romániai kőolajfeldolgozó üzemben, s így alighanem ebben az erőfeszítésben kereshető a mostani robbanás igazi oka is.

Csíkszereda (Miercurea Ciuc)
1985. március 4.

1985/10. sz. jelentés

Betiltották Beke György és Domokos Géza csíkszeredai előadását

Hírek szerint néhány román értelmiséginek és a nemzetközi felháborodásnak köszönhetően Beke György író megtarthatta állását A Hét c. bukaresti folyóiratnál, de az Uzon (Ozun) vidékének magyarságáról írott riportkötetét már nem jelentetheti meg a romániai magyar könyvkiadás. A kiadói letiltás és a kilátásba helyezett, de végül be nem váltott retorziók indoklásaként, a hatóságok egy Gheorghe Rotarescu tartalékos alezredes által írt feljelentő rőpiratra, valamint egy Duleu nevű cenzor által összeállított "bűnlistára" hivatkoztak (lásd HPT 7/1985); mint ahogy eme előzmények alapján rendelték el azt is, hogy a következőkben Beke György valamennyi közlését egy külön e célra kijelölt cenzúrabizottságnak kell jóváhagynia.

Mindezekkel együtt a hatóságok most lehetővé tették a szerzőnek, hogy Domokos Gézával, a Kriterion nemzetiségi könyvkiadó igazgatójával, az elmúlt hetekben előadói körúton vegyen részt Uzon (Ozun) és Kovászna (Covasna) környékén. Csíkszeredában (Miercurea Ciuc) viszont, a helyi hatóságok szereplésüket betiltották.

Erdélyi magyar körök ennek az előadásnak a letiltását azokkal a személyi változásokkal hozzák összefüggésbe, amelyek Csíkszereda (Miercurea Ciuc) és Hargita (Harghita) megye rendőri és államvédelmi vezetésének élén következtek be az elmúlt év utolsó hónapjaiban (lásd HPT 64/1984). A Gavril Olteanu által vezetett megyei securitate ugyanis egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy a magyar lakosságot provokálja.

Kolozsvár (Cluj)-Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1985. március 5.

1985/11. sz. jelentés

A román belügyminisztérium rendelettel tiltotta meg, hogy családtagok együtt utazhassanak külföldre

Egy március elsejei keltezésű, úgynevezett "belső" belügyminisztériumi rendelettel a román hatóságok megtiltották, hogy családtagok egyidőben hagyják el az országot. Az említett rendelet olyan utasítást is tartalmaz, melynek értelmében a 18 éven aluli egyének részére nem bocsátható ki útlevél.

Köztudomású, hogy Romániában az utazás eddig sem tartozott az általános értelemben vett emberi jogok közé. Útlevelet csak bizonyos feltételek mellett kaphattak a román állampolgárok, s utazásukat még így is bizonyos megszorító intézkedések korlátozzák; például külföldre az utóbbi időben csak kétfévenként lehetett utazni, bár ez az intervallum néha változott.

Az utazással kapcsolatos valamennyi megszorítás elsősorban az erdélyi magyarságot érinti érzékenyen, hisz ez a népcsoport mindig is hangsúlyozottan igényelte az összmagyarsággal kapcsolatait fenntartani. Így, a bukaresti kormány sovíniszta politikájának mindenkoron pontos fokmérője volt az, hogy évenként hány erdélyi magyarnak ad magyarországi látogatásra szóló útlevelet, illetve, hogy ezt milyen mértékben tagadja meg tőlük.

Mindezzel együtt, a mostani belügyminisztériumi rendelkezés, az emberi jogok szempontjából egész Romániát érintő újabb krízist jelez, és ismételt bizonyítékát adja annak a túszipolitikának, amellyel a román kormányzat nem csak a politikai vagy gazdasági természetű meneküléseknek igyekszik útját állni, de a megfélemlíthetőség, megszarolhatóság érzését is fokozni kívánja azokban, akiknek — a végtelen számú akadály ellenére — mégiscsak sikerül külföldre távozniuk.

Brassó (Brasov)
1985. március 11.

1985/12. sz. jelentés

Újabb utazási korlátozások Romániában

Március 10-én, egyik napról a másikra 30 vonatjáratot törölt a Román Vasút (C.F.R.). Mivel a személyvonatok számát az előző két évben már igen lecsökkentették a román hatóságok, a mostani intézkedés mindenekelőtt a gyorsvonatokat, illetve a gyorsított személyvonatokat érintette.

Híreink szerint, a járatok törlését előzetesen nem hozták nyilvánosságra. Így előfordultak olyan esetek is, hogy nagyszámú, érvényes jeggyel vonatra váró utas gyűlt össze egyes állomásokon, s az állomás-parancsnokságok csak másfél nap után voltak hajlandók felvilágosítást adni az utazási körülmények módosulásáról.

Mivel Romániában még most sem közlekedhetnek a magánautók, s mivel a városközi buszjáratok is nagymértékben megritkultak, egyes előrejelzések szerint, a román szervek ezen intézkedése rövidesen végképp meg fogja bénítani az ország életét.

Szatmárnémeti (Satu Mare)
1985. március 12.

1985/13. sz. jelentés

A romániai vámhatóságok újabb visszaélései

Jelentések szerint, március első napjaiban a szatmárkönyéki Darócnál (Dorolt) levő határátkelőhelyen, a román vám- és határőri szervek igen durva eszközöket alkalmaztak az országba be- és kiutazókkal szemben. Az utasokat meztelenre vetkőztették s megbízható források tudni vélik, hogy szűrőpróba-szerűen a nőknél hüvelyvizsgálatot is végeztek. Jelentések beszámolnak arról is, hogy az eseteknél nem volt jelen orvos, s a vizsgálatot egy vámtisztő végezte, gumikesztyűs kézzel ellenőrizve, hogy az utasok – mindenekelőtt a magyar állampolgárok – nem csempésznek-e valamit ki- vagy be az országba.

Szemtanúk szerint, a román szervek nem annyira értéktárgyakat, mint inkább információkat kerestek, amit az is valószínűsít, hogy még az eddiginél is idegesebben reagáltak minden kézzel vagy géppel írott szövegre.

Megfigyelők szerint, a román vám- és határőri szervek efféle fellépése nem egyedülálló és nem véletlenszerű, hanem az utazók, mindenekelőtt a Magyarországról érkező turisták megfélemlítését célozza. Bizonyos, feltehetően felsőbb helyen jóváhagyott rotációs elv alapján eddig hol a nagyváradi, hol az aradi határátkelőhelyen igyekeztek a román szervek ilyen módszerekkel terrorizálni az utasokat. Viszont ez az első eset, hogy e szatmárkönyéki, kis átkelőhelyen is hasonló eszközökhöz folyamodtak.

Kolozsvár (Cluj)
1985. március 12.

1985/14. sz. jelentés

Veszélyben a kolozsvári képzőművészeti főiskola és a konzervatórium

Az utóbbi évek tapasztalata azt mutatja, hogy a tanügyminisztérium és a pártszervek igyekeznek lassan felszámolni a kolozsvári (Cluj-Napoca) Ion Andreescu képzőművészeti- és a Gheorghe Dima zeneművészeti főiskolát.

Az oktatás időtartama a két intézményben – szemben a mostani négy évvel – a hetvenes évek elején még hat év volt, amibe beletartozott egyrészt az általános elméleti oktatás, másrészt pedig az ágazati gyakorlat. A főiskolákon párhuzamosan több kar működött, amelyekre évente, változó számú diák nyert felvételt (kb. 2-10 diák).

Mint már jelentettük, a múlt évben a securitate emberei meghurcolták a képzőművészeti főiskola tíz hallgatóját, a pártszervek pedig ezt az alkalmat arra használták fel, hogy eltávolítsák a főiskola éléről id. Feszt László rektort. Az új rektor Ceausescu személyi kultuszának lelkes híve; indítványára – amely, nem véletlenül, tökéletesen megfelelt az állami- és pártszervek szándékának is – a szakok számát lecsökkentették (közülük jelenleg már csak három létezik), s ezek közül is évente mindössze egy működhet nappali tagozatként, a többi csak esti tagozatként funkcionálhat.

A főiskola tanszemélyzetét állandóan "leépítik", állandóak az elbocsátások. Megalapozott panaszok hangzottak el arra vonatkozóan is, hogy az egyes fakultások abbéli sorsát, hogy évente melyik indulhat esti illetve nappali tagozaton, személyi versengés dönti el, s nem utolsósorban az egyes fakultásvezető egyetemi tanárok lojalitása a pártvezetés iránt. Jól informált értelmiségiek úgy vélik, hogy az egyes fakultások vetélkedésében a legdöntőbb szempont, hogy évenként mennyi, Ceausescuval, illetve a párt vezető szerepével foglalkozó alkotást tudnak felmutatni.

Kolozsvár (Cluj)
1985. március 15.

1985/15. sz. jelentés

Újra bevezetik a kötelező román nyelvvizsgát

Hírek terjedtek el arról is, hogy a tanügyminisztérium belső rendelete, amely kötelezővé teszi a román nyelvvizsgát azok számára, akik a magyar nyelv- és irodalomtanári fakultásra, valamint a történelem-filozófia szakra jelentkeznek, már megérkezett a Kolozsvári Egyetem dékáni hivatalába.

Emlékeztetünk arra, hogy ez a rendelet egy olyan folyamatot indíthat el, amely a két világháború közötti román királyi, majd fasiszta kormányzatok által meghonosított s a második világháborút követően nemzetközileg is elítélt általános román nyelvvizsga gyakorlatát tenné újra kötelezővé. Egy ilyen gyakorlat, mint újabb szelekciós tényező, nagymértékben csökkentené a magyar és más nemzetiségűek esélyeit az oktatás területén is.

Mintegy a román nyelvvizsga bevezetésének kiegészítéseképpen, megbízható információk szivárogtak ki arról is, hogy ettől az évtől kezdve már felvételizni sem lehet a kisebbségek nyelvein, ami egyértelműen az anyanyelvi oktatás drasztikus visszaszorítását jelenti.

Kolozsvár (Cluj)
1985. március 15.

1985/16. sz. jelentés

Erdélyszerte újabb ellátási zavarok tapasztalhatók

Január és február folyamán, több erdélyi nagyvárosban, nem kerültek kiosztásra az élelmiszerjegyek. Különösen a tejtermékek és a húsfélék kronikus hiánya jelentett mindenütt problémát.

Hírek szerint, Kolozsvárott (Cluj) márciusban a jegyre árusított élelmiszerek egy részének, már csak a felét kaphatja meg a lakosság. A zöldségfélék és a burgonya hiánycikknek számít.

Kolozsvár (Cluj)
1985. március 16.

1985/17. sz. jelentés

A magyar és a német nyelvű rádióstúdiók felszámolása

6/1985-ös jelentésükben hírt adtunk arról, hogy Romániában megszüntették a körzeti rádiók magyar és német nyelvű műsorát.

Hírügynökségünk most jutott birtokába néhány, a rendelkezéssel összefüggő részletnek:

A rádióadások megszüntetése mintegy 600 embert érintett, akiket azzal bocsátottak el, hogy három hónapig még folyósítják fizetésüket, s addig új munkaalkalmat teremtenek számukra. Az elbocsátott szerkesztők és a műszaki személyzet valóban meg is kapta januári, februári és márciusi bérét, de álláshoz eddig csak töredékük jutott. A többségnek nem sok reménye van arra, hogy a közeljövőben elhelyezkedhessék.

A román hatóságok azon ígéretével ellentétben, hogy a magyar és a német adások sugárzását csak ideiglenesen függesztik fel, most szemtanúk arról számolnak be, hogy a stúdiók technikai felszerelését leszerelték és Bukarestbe szállították, az archívumok anyagát pedig megsemmisítik. Különösen a kolozsvári (Cluj-Napoca) rádió hangarchívumának elpusztítása tragikus, hisz ezzel páratlan folklór felvételek, hangképek, interjúk, az erdélyi magyarság jelentős történelmi emlékei semmisülnek meg.

A román hatóságok a kolozsvári rádió egykori területét és épületeit katonai objektumnak minősítették.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1985. március 17.

1985/18. sz. jelentés

Személyi változás a marosvásárhelyi Securitate élén

Azt követően, hogy nyilvánosságra került Király Károly 1984. október 18-án kelt tiltakozó levele, melyben a román állambiztonság kegyetlenségeit sorolta el, felmentették állásából és az ország más, hírforrásaink által nem említett részére helyezték Bataga ezredest, Marosvásárhely (Tirgu Mures) eddigi securitate-parancsnokát.

Helyét Ioana tábornok foglalta el, aki eddig kolozsvári (Cluj- Napoca) rezidenciájában egymaga volt felelős az erdélyi, jelesül a magyarlakta területek állambiztonságáért.

Megfigyelők e személycserével nem látják biztosítva az erdélyi, illetve a marosvásárhelyi közállapotok javulását az emberi jogok szempontjából. Ioana tábornokot jó taktikusnak, de ugyanakkor igen kegyetlen embernek ismerik, akit bizonyítottan felelősség terhel az erdélyszerte elkövetett legtöbb emberjogi visszaélésért. Ioana tábornok volt – többek között – az is, aki az Ellenpontok- ügy kapcsán Szőcs Gézőt vallatta, s maga is részt vett az ütlegetésekben és a költő megalázásában.

Megbízható hírforrások szerint, Ioana tábornok kinevezésével kapcsolatban már sor került az első tiltakozásokra is. Annak a napnak az éjszakáján, amikor a tábornok beköltözött a marosvásárhelyi Köteles Sámuel utca egyik villájába, ismeretlen egyének megrongálták az utcában tartózkodó valamennyi gépkocsit.

Kolozsvár (Cluj)
1985. március 18.

1985/19. sz. jelentés

Rejtett áremelések Romániában

A romániai hatóságok nem jelentettek be áremelést az elmúlt hónapokban, de lakossági észrevételekből arról értesültünk, hogy a víz-, gáz- és villanyszolgáltatások díja, a téli hónapokban mintegy 25 %-kal emelkedett.

A lakossági reklamációkra az illetékes szervek nem voltak hajlandók válaszolni; legfeljebb azzal érveltek, hogy aki a díjakat sokallja, az lemondhat a víz-, villany- és gázszolgáltatásokról.

Kolozsvár (Cluj)
1985. március 19.

1985/20. sz. jelentés

A gázkorlátozások miatt Erdélyben több lakóház felrobbant

Erdélyszerte nagy megrendülést keltett, hogy Enyeden (Aiud) egy, Kolozsvárott (Cluj-Napoca) pedig legalább három tömbházban robbanás történt.

E robbanások oka a gázadagolás rapszodikus ingadozása, illetve, hogy a gázt naponta többször is kikapcsolják. A nyitva felejtett, illetve a nyomásingadozások miatt meghibásodó készülékek, gázcsapok miatt kisebb balesetek tömegesen fordulnak elő. Az említett – legalább négy – tömbház felrobbanása azonban mintegy öt halálos áldozatot követelt.

Hireink szerint, a hatóságok igyekeznek az eseteket eltitkolni. A helyi lapok utasítást kaptak arra, hogy a gyászjelentésekben ne szerepeljen utalás a robbanásokra és híreket kaptunk arról is, hogy a rendőrség az áldozatok hozzátartozóival nyilatkozatot íratott alá, melyszerint a balesetekért az áldozatot és nem a hatóságokat terheli a felelősség.

Bukarest
1985. március 19.

1985/21. sz. jelentés

A Politikai Végrehajtó Bizottság végérvényesíteni akarja a jelenlegi energiakorlátozásokat

A Román Kommunista Párt Központi Bizottsága határozatot fogadott el arra vonatkozóan, hogy a jövőben a konvertibilis valutáért értékesíthető energiahordozók helyett, amilyen például a kőolaj, a földgáz és a villanyáram, vissza kell térni a szén és a fa fokozottabb felhasználásához.

A Központi Bizottság erre vonatkozóan, a Politikai Végrehajtó Bizottság ez év március 9-i ülésén hozta meg döntéseit, amelyeket azonban teljes terjedelmükben egyelőre nem publikáltak. Romániai körök tudni vélik, hogy a pártvezetés, a jövőben kitermelendő, illetve az importált kőolajból előállítandó végtermékeket, valamint az ország földgáz és villanyáram termelésének nem kis hányadát, egyre fokozottabban kívánja exportálni. Ehhez azonban arra van szükség, hogy a belföldi energiafogyasztást a jelenlegi szinten tartsák, amely – mint köztudomású –, feltételezi a magángépkocsik forgalmának teljes vagy legalábbis részleges tilalmát, s azokat az áram-, víz- és földgázkorlátozásokat, amelyeket a világsajtó az utóbbi időben már kellő mértékben kommentált.

A március 9-i ülésen elhangzott javaslatokat és döntéseket, nem hozták nyilvánosságra. Romániai források tudni vélik, hogy a Ceausescu-rezim nem akarja a lakosság tudomására hozni, hogy a személygépkocsik használatának teljes vagy részleges tilalmát, illetve a gáz- és villanyszolgáltatás jelenlegi korlátozását végérvényesnek, vagy átmenetinek kell e tekinteni.

Bukarest
1985. március 22.

1985/22. sz. jelentés

Újabb terv a nemzetiségi felsőoktatás korlátozására

Híregyűjtésünk kötelességének tartotta, hogy rendszeresen beszámoljon a romániai oktatás általános helyzetéről. Több esetben utaltunk a romániai hatóságoknak arra célkitűzésére is, amellyel a szakoktatás kizárólagosságát kívánják bevezetni, az általános humán, s ezen belüli az anyanyelvi oktatás rovására.

Legfrissebb híreink szerint e folyamat új szakaszához érkezett. A Központi Bizottság utasítására, a tanügyminisztérium tervet dolgozott ki az anyanyelvi oktatás további korlátozására. Ezek szerint, a felsőoktatási tanintézetek közül a közeljövőben már csak a Kolozsvári Egyetem magyar nyelv és irodalom szakán, valamint a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Színművészeti Főiskola magyar tagozatán engedélyezik a magyar nyelv használatát.

Kolozsvár (Cluj)
1985. március 25.

1985/23. sz. jelentés

**A hatóságok attól tartottak, hogy a képviselőválasztások
időtartama alatt a lakosság "megbecsteleníti" a
Ceaurescu-portrékat**

Március 17-e, a képviselőválasztások előtt néhány nappal, Kolozsvárott (Cluj-Napoca), a párt, az államvédelem (securitate) és a rendőrség helyi vezetői ülésen vitatták meg a választásokkal kapcsolatos biztonsági és egyéb kérdéseket.

Megbízható források szerint, az ülés egyik határozata értelmében a Ceaurescu-portrékat, illetve transzparenszeket, csak a szavazást megelőző napon és fokozott államvédelmi felügyelet mellett volt csak szabad kifüggeszteni.

Az előző években ugyanis Kolozsvárott, de hírek szerint Erdélyszerte máshol is, incidensek fordultak elő, melyek során – belső, hivatalos szóhasználat szerint – a lakosság úgymond "megbecstelenítette" a pártfőtitkárának képmását.

E hírt látszik alátámasztani az is, hogy még a választásokat követő éjszaka, a hatóságok a portrék többségét sietve eltávolították, különösen a munkások által lakott negyedekből.

Nagyvárad (Oradea)
1985. március 26.

1985/24. sz. jelentés

A román állambiztonsági szervek tíz órán keresztül vallattak egy amerikai állampolgárt

Február 8-án Cseh Tibor, az Egyesült államok állampolgára, rokonlátogatás céljából Erdélybe érkezett. Útján elkísérte magyar állampolgárságú testvére.

A visszaút alkalmával Borsnál (Bors), a határőrség kocsiját feltartóztatta és két alkalommal is teljesen átkutatta. Amíg a vámszervek a személyes tárgyak ellenőrzését végezték, az időközben Nagyváradról (Oradea) odaérkező állambiztonsági szervek kihallgatták Cseh Tibort. A vallatást, ami 10 órán át tartott, Ion Sálájan ezredes, a Bihar megyei securitate kihallgató részlegének főnöke vezette, aki "Ambrusovszki, csángó származásu ezredes"-ként mutatkozott be. Az ezredes tudni akarta, hogy az amerikai állampolgár az utazás során mikor, kivel, és mit beszélt. Mikor Cseh Tibor saját jogaira hivatkozott és értesíteni akarta a bukaresti amerikai nagykövetséget, Sálájan ezredes azzal fenyegette, hogy embereivé; összevereti. Majd azzal próbálta zsarolni, hogy öccsét, aki magyar állampolgár, ezt követően csak azzal a feltétellel engedik be Romániába, ha Cseh Tibor a román állambiztonsági szerveknek "ajándékozza" címtárát és jegyzetfüzetét.

Báko
1985. március 30.

1985/25. sz. jelentés

A Csángóföld néhány falujában a román hatóságok teljes mozgástilalmat vezettek be

Lészpédőről (Lespezi), a Csángóföld egyik falujából érkezett hírek szerint, a környék néhány helységében a rendőri szervek teljes utazási-közlekedési tilalmat rendeltek el. A személyi igazolványokat bevonták, zárolták a takarékbetéteket, nem kézbesítik az egyébként törvényesen előírt különféle pénzbeli javadalmazásokat. A személyautók forgalmára vonatkozó, országszerte feloldott tilalom ezen a vidéken továbbra is érvényben maradt. Más hírforrások tudni vélik, hogy a vidék bekötőútjai állandó rendőri ellenőrzés alatt állanak.

Erdélyi megfigyelők, az alkalmazott módszerek feltűnő hasonlósága miatt, összefüggést látnak a Csángóvidéken foganatosított hatósági intézkedések és a bulgáriai török kisebbség sorsával kapcsolatban kialakult nemzetközi konfliktus között. Felhívják a figyelmet arra, hogy a nemzetiségi és az emberi jogi visszaélések tekintetében a romániai hatóságok gyakorta követnek idegen példákat és igyekeznek az országban történő jogsértéseket általában akkorra időzíteni, amikor a közvélemény figyelmét más nemzetközi események foglalják le.

Sepsiszentgyörgy (Sfintul Gheorghe)
1985. április 2.

1985/26. sz. jelentés

**Ismételt kísérlet a Székelyföld
nemzeti homogenitásának megbontására**

A Vrancea-hegységben lévő, földrengésektől veszélyeztetett körzet négy román faluját áttelepítik a Székelyföld magyarok által lakott dél-keleti vidékére.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy Románia ezzel újra megsérti azokat a nemzetközi jogi megegyezéseket és előírásokat, amelyek tiltják az egy tömbben élő nemzetiségek homogenitásának megbontását.

Kolozsvár (Cluj)–Nagyvárad (Oradea)
1985. április 2.

1985/27. sz. jelentés

Romániában visszavonták a külföldi utazásokra vonatkozó múlthavi korlátozást

Mint 11/1985-ös hírünkben jelentettük, egy belügyi rendelet megtiltotta, hogy román állampolgárok családotól külföldre utazhassanak. Bár a rendelet a célországtól függetlenül minden külföldre utazóra vonatkozott, kolozsvári (Cluj-Napoca) és nagyvárad (Oradea) rendőri források az intézkedést azzal indokolták, hogy úgymond: "Magyarország megnyitotta nyugati határait" és ilyen körülmények között Románia nem kockáztathatja, hogy állampolgárai nyugatra meneküljenek.

Egyes források tudni vélik, hogy a rendelet visszavonásában igen nagy szerepet játszott az Amerikai Egyesült Államok kormányának diszkrét, de igen határozott tiltakozó fellépése is.

Dés (Dej)
1985. április 4.

1985/28. sz. jelentés

**Több mint egy hónapig tartó vallatássorozat Erdélyben.
Hírügynökségünk munkatársai által készített beszámoló
az év végén foganatosított romániai
állambiztonsági visszaélésekről**

Erdélyi román ellenzéki források szerint, az állambiztonsági szervek egy nemlétező nemzetiségi összeesküvés leleplezésén fáradoztak, amit megtorlásnak szántak volna a magyar pártkongresszus nemzetiségekkel kapcsolatos esetleges állásfoglalásaira. Ugyanis, mint köztudomású, az MSZMP vezetősége most jelezte először nemtetszését a több mint kétmilliónyi erdélyi magyar fokozódó elnyomása miatt.

Akárcsak a tráko-dáko-román elmélet esetében, a rendőrhatalósági szervek számára is a tapasztalatokat megelőzte az eleve feltett bizonyosság, amihez aztán mindenáron bizonyítékokat akartak találni. Ennek megfelelően, éretesüléseink szerint átfogó és összehangolt securitátés akciók folytak az elmúlt év végén Besztercén (Bistrita), Csíkszeredában (Miercurea Ciuc), Nagyváradon (Oradea), Sepsiszentgyörgyön (Sfintu Gheorghe), Temesváron (Timisoara), Udvarhelyen (Odorheiu Secuiesc) és Zilahon (Zaláu).

A novemberi-decemberi zaklatások során Désen (Dej) több tucatnyi magyar nemzetiségű lakost idéztek vagy vittek be a securitátéra, kiskorú diákokat, tanárokat, orvosokat, egyházi embereket, az önkéntes kulturális tevékenységek szervezőit és résztvevőit. Berecki Ildikó, Kalapáti Jolán, Szabó Mihály, valamint Tarai Sándor tanároktól az iskolai tevékenység és a nemhivatalosan rendezett kulturális-művelődési rendezvényekkel kapcsolatban, diákjaik és általában a magyar iskolai tagozat úgynevezett "szeparatizmusát" kérték számon. Több diáktól Magyarországon megjelent könyveket és hanglemezeket koboztak el, vallási és nemzetiségi meggyőződésük vádolhatósága alapján börtönnel, vagy enyhébb esetben, az "ország valamennyi iskolájából való kizárással fenyegetve meg őket." A többnyire éjszakába nyúló kihallgatásokon az előállítottaktól, a legváltózatossabb vallatási módszerekkel próbálták egymásra nézve terhelő vallomásokat kicsikarni.

A dési kulturális-művelődési csoport valamennyi tagját beidézték; szövegkönyveket, emléktárgyakat, fényképeket tulajdonítva el tőlük, illegálisnak minősítve egyébként hivatalosan engedélyezett kulturális tevékenységüket. A kihallgatottak között szerepelt a Szabó és a Gallov család szinte valamennyi tagja, továbbá Lakatos László, Tóth Imre, Ujfalvi Irén és mások. Hosszantartóan vallatták Oláh József református lelkipásztort, akit lelkes moldvai egyházi tevékenysége miatt, büntetésből helyeztek előzőleg Désre, segédlelkésznek. A beidézettek között volt továbbá: Lázár András mérnök, valamint Gallov Ferenc és Takács Tibor orvosok.

Nagybánya (Baia Mare)
1985. április 5.

1985/29. sz. jelentés

Gyakori eset, hogy a magyar osztályokat román végzettségű, magyarul gyengén tudó tanerőkre bízzák

A szülők és néhány lelkes pedagógus tevékenységének köszönhetően, több évi kimaradást követően és kellő számú magyar gyermek jelentkezése után, a felsőbányai (Baie Sprie) elemi iskolában, ebben a tanévben újra indítottak egy magyar nyelvű osztályt. A máramarosi tanfelügyelőség igyekezte megakadályozni az osztály beindítását, de miután ez nem sikerült, egy olyan tanítónőt nevezett ki a gyerekek mellé, aki egyáltalán nem járt magyar iskolába s aki jóformán még írni sem tud magyarul. Az érdekelt szülők minden közbenjárása és tiltakozása ellenére sem sikerült a tanítónő helyébe mást kineveztetni.

Az egyébként gyakori esettel kapcsolatban tudni kell, hogy a tanügyi szervek általános gyakorlata szerint az egyes tanítóképző intézetek végzettjeiket, a számukra meghatározott megyékbe küldik ki. E rendelkezés nincs tekintettel arra, hogy a magyarok, németek vagy szerbek által gyéribben lakott megyéket is román tannyelvű tanítóképzők látják el, ahova így természetesen a kisebbségek nyelvén csak gyéren tudó, a mindennapi szóbeliség szintjén álló tanügyi káderek kerülnek.

Nagyvárad (Oradea)
1985, április 7.

1985/30. sz. jelentés

Gyűléseken szólítják fel a pedagógusokat az egyházakkal és a vallási neveléssel szembeni kíméletlenebb fellépésre

Romániában tanévi gyűléseken újra napirendre került az egyházakkal és a vallási neveléssel szembeni fellépés. Híreink szerint, egy központilag összeállított értékelést köröznék, amely a romániai egyházakkal szemben kialakítandó általános magatartáshoz nyújt irányelveket.

Az állami értékrendben az ortodox egyház áll az élen, ami úgymond a "román vallást" propagálja – tehát elfogadható, illetve megtűrendő.

A második helyen említett római katolikus egyházzal illetve vallással szemben – mely mintegy az erdélyi magyarság felét képviseli – egyre érzékelhetőbb az ideológiai-nacionalista türelmetlenség. Ezt a felekezetet a hivatalos szóhasználat úgymond "fanatizmusa" és katekizációs tevékenysége miatt rendkívül veszélyesnek minősíti. Ezzel kapcsolatos legfrissebb értesüléseink szerint, általános támadás indult a székelyföldi – mindenekelőtt az egykori Csík vármegyei, – szintiszta katolikus településeken élő hívek hitbuzgalmi gyakorlata, kiváltképpen pedig az ifjúság öntevékeny, egymás közötti missziós tevékenysége ellen.

✓ Megjegyezzük, hogy a gyulafehérvári (Alba Iulia) római katolikus teológia hallgatóinak háromnegyed része ma is a csíki-gyergyói katolikusság köréből kerül ki. A teológia valamennyi hallgatója ellen legutóbb az államvédelmi hatóság hosszas vizsgálatot indított, azzal vádolva őket, hogy – a Ceausescuék által képviselt ideológia szerint – egy olyan, többségében románok által lakott vidéken, mint Gyulafehérvár, "nacionalista gócpontot képeznek."

A harmadik helyen említett s ha lehet, a mai román szervek által még veszélyesebbnek ítélt felekezet a református egyház, melyet a fiatalság körében végzett hitbuzgalmi tevékenysége (vallásoktatás, konfirmáció stb.) miatt támadnak főképp.

Az értékelés végül leplezetlen gyűlölettel szól az úgynevezett újprotestáns felekezetekről (baptisták, adventisták stb.), az eddiginél is határozottabb ellenakcióra szólítva fel ellenük a tanügyi kádereket.

Temesvár (Timisoara)
1985. április 3.

1985/31. sz. jelentés

Erdélyben több, magyar népi hagyományokat őrző táncházat bezártak

A téli áramkorlátozások miatt felfüggesztett, többségében magyar – de nem csak magyar – kulturális rendezvényeket, úgy tűnik most már végérvényesen felszámolták, mivel néhány táncház és művelődési otthon, az áramkorlátozások és a fűtésproblémák elmúltával sem nyílnak meg Erdélyben. Ilyen sorsra jutott a temesvári magyar táncház, valamint az ifjúsági művészeti, úgynevezett M-stúdió, és a Thália színházcsoport is.

Kolozsvárott (Cluj-Napoca) a teremrenoválás miatt szünetelő táncházat teremhiány miatt nem tudják újra beindítani.

A szaporodó magyarázkodások igazi tartalmát – úgy véljük – az a kijelentés világítja meg a legjobban, ami – a magyarsággal szembeni alaptalan izgatás ismert logikája alapján – egy vidéki táncház bezárását egyszerűen azzal indokolta, hogy "Ma táncház kell nektek, holnap Erdély!".

Kolozsvár (Cluj)
1985. április 10.

1985/32. sz. jelentés

Megszüntetik a kolozsvári lapidárium középkori és újkori gyűjteményét

Intézkedés történt arra, hogy a kolozsvári (Cluj-Napoca) múzeum faragott kőgyűjteményének (lapidárium) középkor- és újkori anyagát felszámolják. Az elkövetkezőekben a gyűjteményből kiállításon csak azok a darabok szerepelhetnek, amelyek az ó-, illetve az azt megelőző korokban készültek, s amelyek beleillenek a jelenlegi román pártvezetés dáko-román történelemszemléletébe.

Az intézkedés nyilvánvaló célja, Erdély középkor- és újkori magyar történelmi emlékeinek megsemmisítése. Kolozsvári források különös felháborodással említik a gyűjtemény reneszánsz darabjainak eltüntetését, melyekkel az egyetemes magyar múlt és kultúra pótolhatatlan rekvizitumai mennek veszendőbe.

Bukarest
1985. április 16.

1985/33. sz. jelentés

A moszkvai vezetés a magyarországi reformok követését ajánlja Ceausescunak

Romániai vezető körökből kiszivárgott hírek szerint, a Szovjet Kommunista Párt élén bekövetkezett változás már most jelentős módosulásokat hozott a román-szovjet viszonyban. Moszkva ugyanis alapvető változtatásokat javasolt a román gazdasági életben, amit a román vezetés meglehetősen nyugtalansággal fogadott. Az álláspontok koordinálására Moszkvába siető Constantin Dăscălescu miniszterelnököt fagyos fogadtatásban részesítették és rajta keresztül Ceausescut arra figyelmeztették, hogy a jövőben Romániának egyedül kell megoldania gazdasági problémáit, erre, – így a moszkvai vezetők – a magyar gazdasági mechanizmus néhány reformjának bevezetését látnák a legcélravezetőbbnek.

Értesüléseink szerint, a román fél elutasította ezt a lehetőséget, meglehetősen furcsa logikával arra hivatkozva, hogy a magyar gazdasági reform, úgymond nem fér össze Románia hagyományos függetlenségével és szuverenitásával, és – tették hozzá – a szocializmusról alkotott román elképzelésekkel sem.

Ezt az információt támasztja alá a román miniszterelnök ez év április 23-25 közötti budapesti megbeszéléseinek eredménytelensége is. Tudnunk kell ugyanakkor, hogy ez a tárgyalás a szokásos évenkénti találkozók keretében jött létre, s azt nem az elért eredmények, hanem a magyar kormánynak az erdélyi magyarság elnyomásával kapcsolatos kritikai észrevételei emelték ki a szokványosságból.

Értesüléseink szerint, a tanácskozás során a magyar félnek ugyanakkor több humanitárius kérdésben mégis sikerült engedményeket elérnie.

Kolozsvár (Cluj)
1985. május 2.

1985/34. sz. jelentés

Jelentés a román határőri szervek által az 1983-as és 1984-es évben elkobzott magyar nyelvű könyvek és sajtótermékek valószínű mennyiségéről

Köztudomású, hogy Romániába igen körülményes eljuttatni – behozni, beküldeni – külföldi nyomdatermékeket, gépelt szövegeket, de még kézzel írott leveleket, feljegyzéseket is. Nemhivatalos csoportok és a nemzetközi sajtó több esetben is részletesen beszámolt már a Helsinki Egyezmény és más nemzetközi konvenciók e téren történő folyamatos romániai megsértéséről.

Fontos azonban e tekintetben kiemelni a nyomdatermékek elkobzásával kapcsolatos erdélyi magyar szempontokat, márcsak azért is, mert az erdélyi magyarság számára gyérül a lehetőség, hogy belföldön – tehát Romániában – anyanyelvén nyomtatott könyvhöz jusson, hisz a kormányzat egyre hangsúlyozottabb lépéseket tesz a romániai nemzetiégi könyvkiadás, sajtó korlátozására (1). S ráadásul azok a romániai publikációk, amelyekre a rezsim cenzúrája ráüti a nihil obstat-ot, csak ritka és kivételes esetben tükrözik az erdélyi magyarság szellemi értékeit és reális helyzetét, létérdekeit pedig úgyszólván nem képviselik sohasem.

A román kormányzat antidemokratikus törekvései következtében mindennek pótlására, szükségképpen a magyarországi könyvkiadásnak, sajtónak kell (és kellene) vállalkoznia; a könyveket, folyóiratokat, újságokat azonban a magyar-román határon következetesen elkobozzák, a postán küldött könyv- és újságcsomagokat pedig megérkezésüket követően azonnal megsemmisítik.

A sajtó- és nyomdatermékekkel kapcsolatos romániai hivatalos magatartásnak megvan a maga sajátos története. A hetvenes évek elején beköszöntő gazdasági válság és Románia nemzetközi presztízisének hanyatlása következtében a romániai hotelok és a külföldiek által frekvenciált üdülőhelyek standjairól rendre eltűnt az a néhány nemzetközi kiadvány is, melyeket a rendszer eddig taktikai okokból eltűnni kényszerült. S ezzel párhuzamosan a postán, magánküldeményként érkező nyomtatványokat is fokozottabb ellenőrzés alá vették. Kezdetben ez Bukarestben történt s a nemkívánatosnak minősített nyomdatermékeket megsemmisítették. Mivel az általános romániai helyzet kritikája egyre több helyet kapott valamennyi külföldi publikációban, s egyre fenyegetőbbnek ítélte Bukarest a kisebbségek anyaországaiban megjelenő nyomtatványokat, elrendelték, hogy a szelekció a címzett helységek postaközpontjaiban történjék. Ennek koordinálására, belső szabványrendekezést bocsátottak ki s a végrehajtás ellenőrzésére, minden központi postára securitátés összekötőt neveztek ki, akinek ezt követően hatáskörébe tartozik a külföldi publikációkat tartalmazó küldemények ellenőrzése mellett, a külföldi és belföldi levelek cenzurázása is.

Az 1980-as évek elején, megélénkült Romániában a belső ellenzéki mozgalom; ezt

követően a belföldi küldemények cenzurázása vált az állambiztonsági szervek számára elsődleges fontosságúvá, s úgy döntöttek, hogy az ellenőrzéssel megbízott állambiztonsági-postai kapacitást túlnyomórészt erre fogják fordítani. Így 1981-1982 óta, a beérkező külföldi publikációkat ismét Bukarestbe irányítják, s többségüket minden ellenőrzés nélkül, helyben megsemmisítik. A vidéki postaközpontok állambiztonsági részlegei így már teljes figyelmüket a bel- és külföldi levélküldeményekre tudják összpontosítani.

A személyes poggyászként Romániába hozott nyomdatermékek sorsa is a vázolt politikai fejlemények függvényében alakult. A hetvenes évek végén (mindenekelőtt 1977-1980 között) fokozódó vámhatósági ellenőrzés veszélyeztette a behozott publikációkat, ez azonban — akkor elsősorban — a román állampolgároknál megtalált könyvekre, folyóiratokra vonatkozott. 1981-et, de főképp 1982-t követően azonban már nem tesznek e téren különbséget külföldi és belföldi utas között, bárkinek számolnia kell azzal, hogy átkutatják s a nála talált nyomtatványokat elkobozzák. S hogy még ezt is lehet fokozni, arról tanúskodik egy 1983 során kibocsátott új belső utasítás, melynek értelmében azok a magyar vagy nyugati állampolgárok, akiknél elkobzandó publikációkat találnak azonnal kiutasítandók, nevük feljegyzendő és az eset súlyosságától függően esetleg újabb rendelkezésig nem engedhetők be az országba. Ehhez most már csak azt kell hozzátennünk, hogy 1984 végére, Romániában többnyire minden magyar, magyar nyelven írt nyomdatermék, kézirat elkobzandónak, ellenséges propagandaanyagnak minősült.

Az említett belső utasítás rendelkezik arról is, hogy kiket kell a határállomásokon fokozottabban figyelni és átkutatni; a román vámhatóság e rendelkezés értelmében mindenekelőtt a magyar állampolgársággal rendelkező 20-40 év közötti, értelmiségiként (egyetemista, pedagógus, művész) identifikálható férfiakat, illetve a 20-30 közötti értelmiségi nőket kell ellenőrizze. Az utóbbi időben s a Nyugatról érkező turisták számának jelentős csökkenésével ez a rendelkezés annyiban szigorodott, hogy a romániai határátkelő helyeken most már kivétel nélkül minden nyugati turistát kötelességszerűen megmotoznak.

Erdélyi magyar megfigyelők szerint a menetrendi meghatározottság miatt a román határőrök a vonattal érkezők közül csak mintegy 10 %-ot tudnak alaposabban átkutatni. Ezzel szemben a gépjárművekkel érkezők 70-80%-a számíthat arra, hogy poggyászát alaposan átvizsgálják. E körülmény jelentőségét az is kiemeli, hogy szállítási könnyebbség miatt, az utasok közül elsősorban a személygépkocsival közlekedők vállalkoznak könyvek szállítására, ami így az elkobzásból fakadó veszteséget jelentős mértékben megnöveli.

Ugyancsak erdélyi körök becslése szerint a vasúton utazók átlagban 2 könyvet (ill. más sajtóterméket) hoznak magukkal személyenként, míg az autóval közlekedők esetében átlagban mintegy 5 kötet (ill. újsággal, folyóirattal) számolhatunk gépkocsinként.

-3- Magyarországi hivatalos források közleménye szerint az 1983-as évben Romániába utazó magyarok száma megközelítette a 850.000-et (2), s ettől alig maradt el az 1984-ben Romániába látogatók száma (3). Bár a rendelkezésre álló információk

nem részletezik, hogy ebből hányan vették igénybe a vasutat s hányan utaztak gépjárművel, az előző esztendő statisztikai aösszegeiből azonban arra lehet következtetni, hogy átlagban az utasok mintegy 40%-a vett igénybe gépjárművet, míg 60%-uk vasúton utazott (4).

A kalkulált 40% (340.000 személy), körülbelül 120.000 gépkocsinak felel meg, melyeken 1983-ban és 1984-ben évenként mintegy 600.000 nyomdaterméket próbáltak Romániába eljuttatni. A 60% vonattal utazó 510.000 személynek felel meg, ami évenként mintegy 1.020.000 átvitelre szánt nyomdaterméket jelent, azaz összesítve:

ha a román állambiztonsági- és vámszervek nem kobozták volna el a publikáció-mennyiség nem kis részét, akkor a hivatalosan 1.705.810 főben megállapított (5), nemhivatalosan pedig 2.200.000-re becsült erdélyi magyarsághoz 1983-ban és 1984-ben évenként mintegy 1.620.000 publikáció (könyv, folyóirat, újság) juthatott volna el.

Az erdélyi nemhivatalos becslés által jelzett vámvizsgálati gyakoriság alapján, a vonaton utazók esetében ennek a publikáció-mennyiségnek a 10 %-át, azaz körülbelül 102.000 példányt átvizsgált a román határőrség és ugyancsak nemhivatalos becslések szerint legalább kétharmad részüket, azaz mintegy 68.000 példányt elkobzott.

A gépjárműveken érkezők által hozott könyvek közül mintegy 450.000 példányt vizsgáltak át a határon 1983-ban és 1984-ben évente (ezt a közelítő összeget úgy nyertük, hogy nemhivatalos becslésben jelzett 70-80 %-os vámvizsgálati gyakoriságot 75 %-os átalányban állapítottuk meg a 600.000 nyomtatványra.) Hiteltérdemlő beszámolók és több évi tapasztalat alapján alapján ez esetben is kijelenthető, hogy a gépjárművekben megtalált nyomdatermékeknek legalább a kétharmadát lefoglalta a román vámőrség, ami körülbelül 300.000 példánynak felel meg. Összegezve tehát: a magyar-román határon, a román állambiztonsági és vámszervek 1983-ban és 1984-ben, évenként mintegy 368.000 magyar nyelvű nyomdaterméket koboztak el. Ebben a számban természetesen nem szerepel a Nyugatról, illetve a nyugati állampolgárok által behozott és tőlük elkobzott nyomdatermékek mennyisége, igaz, ez a Magyarországról származó könyvek, folyóiratok, újságok száma mellett teljesen eltörpül.

Jegyzetek

1. A romániai helyzet ismerői előtt nem kétséges, hogy a román statisztikai évkönyv – amelyik egyébként sem a nemzeti létszámról, sem pedig a külföldi látogatók számáról nem ad felvilágosítást, – aligha mond igazat, amikor a nemzeti folyóiratok és újságok számát illetően nem csökkenést, de néhány esetben egyenesen növekedést állapít meg (lásd: *Anuarul statistic al Republicii Socialiste Romania 1984*, Directia Generala de Statistica, Bucuresti, p. 305.) Az már sokkal beszédesebb megállapítás, hogy míg a román nyelvű könyvkiadás 1983-ban 3,5 %-kal kevesebb címet jelentetett meg 1980-hoz viszonyítva, addig a kisebbségek nyelvein megjelentetett művek, ugyanebben az időszakban 20,9 %-kal kevesebb cím jelent meg (ld. m. 306. oldalán közölt adatokból kalkulálva.)
2. *Hungary 1984, Statistical Data*, Central Statistical Office of Hungary, Budapest, 1984., p. 32.
3. Várnai Ferenc: *Közös érdekek alapján. Magyar-román kapcsolatok*, in: *Magyarország* (Budapest), 1985/9. p. 9.
4. *Statisztikai évkönyv 1982*, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1983., p. 181. – 1981-ben az utazók 35 %-a vett igénybe személygépkocsit, 8 %-a pedig autóbust. Megtorló intézkedésként a közelmúltban a román hatóságok jószerevé minden buszjáratot megszüntettek, s e téren ma már csak az ún. "szervezett idegenforgalom" alkalmi buszjártai jöhetnek szóba, amelyek mennyiségileg elhanyagolhatók, ill. amelyekre ugyanazok a vámvizsgálati jellegzetességek vonatkoznak, mint a személygépkocsikkal történő utazásokra. E körülmény, valamint a személygépkocsi-állomány ismert növekedése indokolja, hogy a gépjárművek forgalmi gyakoriságánál a 40 %-os értéket tekintsük az 1983-as és 1984-es esztendőkből relevánsnak.
5. Scinteia, (Bucuresti), 1977. június 14.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1985. május 5.

1985/35. sz. jelentés

Továbbra is érvényben marad Romániában a családtagok közös utazását tiltó rendelet

Mint jelentettük, ez év márciusában "belső" belügyminisztériumi rendelet intézkedett arról, hogy családtagok nem utazhatnak együtt vagy egyidőben külföldre, illetve, hogy 18 éven aluli román állampolgárnak nem állítható ki útlevél (HPT 11/1985. március 5.). Egy következő jelentésünkben arról is beszámoltunk, hogy a rendeletet visszavonták, az intézkedés előzőleg kifüggesztett szövege pedig mindenhol eltűnt (HPT 27/1985. április 2.).

Most kaptunk hírt arról, hogy e belső dekrétumot továbbra is alkalmazzák. Erdély több városában, az elmúlt hetekben ennek alapján utasították vissza magyar és német nemzetiségűek Magyarországra, illetve a Német Szövetségi Köztársaságba és Ausztriába szóló, turisztikai céllal benyújtott útlevelekérelmét.

Megfigyelők arra számítanak, hogy a rendelet relatív életbentartása újabb lehetőséget biztosít a román hatóságoknak arra, hogy a számukra kellemetlen, elsősorban kisebbségi állampolgároktól – akár tömegesen is – megtagad hassák az útlevelet, miközben az esetleges nemzetközi tiltakozó észrevételek kivédésére néhány – a párt és az állambiztonság jóakarátát élvező kisebbségi – családnak, propagandisztikus céllal lehetővé teszik majd a közösen szervezett külföldi utat.

Marosvásárhely (Tirgu Mures)
1985. május 10.

1985/36. sz. jelentés

Tévesnek bizonyult egy román állambiztonsági tiszt büntetésszámba menő leváltásáról elterjedt hír

18/1985. március 17-i jelentésünkben beszámoltunk arról, hogy Bataga ezredest, a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) securitate vezetőjét, Király Károly, a neves erdélyi magyar ellenzéki egyik barátjának, Péter Károlynak a megkínzása után eltávolították funkciójából, mintegy büntetésképpen az alkalmazott módszerek miatt. Az eset részleteit maga Király Károly tárta föl egy 1984. október 18-án írt levelében.

Helyesbítenünk kell ezt a hírt: Bataga ezredest nem távolították el funkciójából. Annál is fontosabb kihangsúlyozni ezt a körülményt, mert épp ellenkezőleg, nem a securitate "megbüntetésének," hanem marosvásárhelyi megerősítésének lehetünk tanúi napjainkban. A múlt ősszel Marosvásárhelyre helyezett Ioana állambiztonsági tábornok ugyanis nem Bataga-t váltotta föl, hanem a helyi securitate és rendőrség együttes főnöki funkcióját vette át.

Ioana tábornok közel 20 éven keresztül vezette Kolozsvárott (Cluj Napoca) az állambiztonság munkáját. E funkciójában nagyon hatékornak bizonyult és feltehetően ezt szeretné most a román vezetés Marosvásárhelyen is kamatoztatni.

Torda (Turda)
1985. május 10.

1985/37. sz. jelentés

Újabb kísérletek történnek arra, hogy jelentős erdélyi magyar régiókat elszigeteljék a külvilágtól

Az utóbbi időben a Tordától (Turda) délre fekvő Torockó-vidéken is fokozottabb rendőri ellenőrzéssel számolhatnak azok, akik az ország más vidékeiről odalátogatnak. Beszámolók szerint a közeli Tordáról, illetve a területi államvédelmi központként funkcionáló Kolozsvárról (Cluj-Napoca), belügyminisztériumi tisztek utaznak ki a környék kis városaiba és falvaiba, hosszú és kellemetlen, fenyegető hangvételű kihallgatásoknak vetve alá azokat, akikről "fizetett ügynökhálózatuk" jelenti, hogy a "lakásba be nem jelentett" személyeknek adtak szállást egy vagy több éjszakára.

Hasonló esetekről számoltak be hírlapunknak a Kalotaszegi-tájegység lakosai is.

Fontos megjegyezni, hogy tudomásunk szerint csak erdélyi magyaroknak volt és van részük a hatósági zaklatásokban. Némelyikük kérdésére, miszerint a rendőrség és az állambiztonság alkalmazottai milyen törvény vagy rendkezés alapján számoltatják el őket afelől, hogy román állampolgárságú, közeli rokonaikat vagy barátait lakásukban vendégül látják, választ nem kaptak, mindössze azt a figyelmeztetést, hogy mindenkinek állampolgári kötelessége a helységbe érkező valamennyi idegenről bejelentést tenni; ugyanakkor tilos, akár egyetlen éjszakára is szállást adni olyanoknak, akik nincsenek az illető lakásba bejelentve.

Felhívjuk a figyelmet, hogy a múltban, a Csángóvidéken hasonló intézkedések előzték meg a magyarság itt élő, legkeletibb szórványának későbbi teljes jogfosztását. Ma ez a gyakorlat már odáig fajult, hogy a Csángóföldet zárt körzetnek nyilvánították, egyes, főképp az apróbb helységekből a lakosok nem utazhatnak el, s mint ahogy azt nemrég jelentettük (HPT 25/1985. március 30.) még személyi azonosságuk dokumentumaitól, illetve takarékbetéteiktől is megfosztották őket.

Csikszereda
1985. május 30.

1985/38. sz. jelentés

**A román hatóságok az idén is igyekeztek megfélemlíteni
azokat, akik az erdélyi magyarság hagyományos, pünkösdi
alkalmával rendezett csíksomlyói vallási-nemzeti
ünnepségein részt vettek.**

Az évenként hagyományosan megrendezett Csíksomlyói (Simleu Ciuc) pünkösdi búcsuk alkalmával is, immáron hagyományosnak számít a román állambiztonsági szervek agresszív beavatkozása. Megfigyelők véleménye szerint az idén, az ellenőrzések sokkal szigorubbá váltak mint az előző években. Gyakori az emberek brutális megfélemlítése, valamint a búcsúba igyekvő különböző erdélyi magyar csoportok feltartóztatása, illetve az ünnepségek területéről való eltávolítása.

Jelentések szerint, néhány kisebb, valamint a helységbe vezető két fő útra, a román hatóságok civilruhás rendőröket állítottak fel, akik regisztrálták a Csíksomlyóra érkező gépkocsikat és több ezer fényképet készítettek a szertartáson résztvevő tömegről. Arról is híreket kaptunk, hogy az istentiszteleteken résztvevő szinte valamennyi papot, a securitate emberei előzőleg felkerestek, és egyiküknek emlékeztetőbe idézték a múlt évben román állambiztonsági tisztek által meggyilkolt Pálfi Géza római katolikus lelkész sorsát (lásd. HPT 10/1984. március 21.).

A titkos rendőrség figyelmét természetesen a külföldi résztvevők sem kerülhették el. Megbízható hírforrások szerint, minden külföldi rendszámú gépkocsit lefényképeztek. Ezzel szemben, viszont igyekeztek a résztvevőket megakadályozni abban, hogy fényképfelvételeket készíthessenek. A Pünkösdt követő napokban, az utasokat Románia valamennyi határátkelőhelyén testileg is megmotozták, és a kiutazóktól minden filmet, így még a nem exponált, érintetlen tekercseket is elkobozták.

Kolozsvár
1985. május 30.

1985/39. sz. jelentés

**Ujabb dokumentum az erdélyi magyarság fokozódó jogfosztásáról.
Szöcs Géza és Király Károly javasolja,
egy az "ENSZ" által ellenőrzött nemzetiségvédelmi
világszervezet létrehozását.**

Szöcs Géza, az erdélyi magyar költő, az 1981 és 1982 között megjelent Ellenpontok c. egykori szamizdat folyóirat egyik szerkesztője, újabb beadványt intézett a Román Kommunista Párt Központi Bizottságához. Az 1985. március 28-án kelt dokumentumban Szöcs több olyan kérdést érint, melyek erősen foglalkoztatják a romániai magyar közvéleményt. Felhívja mindenekelőtt a figyelmet arra, hogy az ország vezetésében és a párhierarchiában a magyar és az erdélyi német kisebbség sokkal kisebb arányban van képviselve, mint azt számarányuk Románia összlakosságában megkövetelné. A dokumentum adatai szerint, az 1984 őszén kinevezett új Politikai Végrehajtó Bizottságban mindössze egyetlen magyar szerepel, de a Központi Bizottság Titkárságában egyetlen egy sem. Szöcs azt is szövésezi, hogy egyes magyar vezetőket olyan szín-román vidékekre neveznek ki, ahol nemzetiségük problematikája mégcsak elő sem kerülhet, szerepük így csak formális lehet, s mi több, manipulatív. Példaként erre, a magyar Nagy Ferdinándot említi, aki Giurgiu megye pártapparátusát vezeti, valamint a német Richard Wintert, aki Vaslui megyében került hasonló beosztásba.

Szöcs arra is felhívja a figyelmet, hogy annak ellenére, hogy a Román alkotmány szavatolja az anyanyelvű oktatást, a romániai felsőoktatásban minimálisra csökkent a magyar nyelvű előadások száma, ezértől pedig, sem német-, sem magyar nyelven nem lehet felvételizni. Szöcs arra is utal, hogy egyes nemzetiségi iskolák számára rendelet írja elő, hogy ugynevezett román napot kell tartaniuk, ami azt jelenti, hogy e napokon a tanároknak a tíz perces szünetekben csak románul szabad a tanulókhöz szólniuk. Számos szakiskolában rendelet tiltja, hogy a magyar osztályfőnök magyar diákjainak, magyar nyelven tartson osztályfőnöki órát.

A dokumentum emellett számos olyan politikai döntést is kifogásol, melyek leplezetlen célja a kisebbségi kultúrák lehetőségeinek korlátozása. Ennek illusztrálására megemlíthetjük a román televízió nemzetiségi adásainak megszüntetését, a nemzetiségi nyelveken sugárzó rádióstudiók és a hozzájuk tartozó hangarchívumok felszámolását, néhány erdélyi író, például Kós Károly indexre vételét, valamint az erdélyi nemzetiségi színházak műsorpolitikájának nacionalista manipulálását.

Szöcs a továbbiakban arra is felhívja a román vezetés figyelmét, hogy a magyar történelem egyes személyiségeinek köztéri szobrait, — melyeket Erdély Romániához való csatolását követően távolítottak el 1920-ban, — ideje lenne eredeti helyükre visszaállítani.

A dokumentum végezetül, két igen lényeges és általános érvényű nemzetiség politikai problémára tér ki. A nemzetiségi szolidaritásra hivatkozva, Szöcs sürgeti a romániai cigányság jogainak és kulturális helyzetének demokratikus szabályozását, valamint egy olyan nemzetközi szervezet életre hívását is javasolja, mely a kisebbségi jogok tiszteletben tartásának intézményi garanciája lehetne.

Az ismertetett dokumentum mellékletében szöcs Géza és az erdélyi magyarság másik jeles képviselője Király Károly, felhívásban fordul az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez egy kisebbségvédelmi szervezet létrehozása érdekében. A szöveget a következőkben teljes egészében közöljük:

Javaslat egy kisebbségi világszervezet létrehozására

Azzal a kéréssel fordulunk az ENSZ-hez, hogy saját égisze alatt vesse meg egy olyan intézményrendszer alapjait, melynek célja: a világ valamennyi nemzeti kisebbsége érdekeinek elvi képviselése, valamint, hogy járuljon hozzá e közösségek egyenértékűség- és egyenjogúság tudat által definiált jellegzetes én-képének kialakításához; hozzájárulás a helyzetükből következő hasonlóságok, valamint pozitív lehetőségek fölismeréséhez és tudatosításához, egyszóval a kölcsönös tájékoztatásához és megismeréséhez – ahhoz, hogy a világ nemzeti-kisebbségei több figyelemmel, reménnyel és bizalommal forduljanak egymás felé.

Mikor a kisebbségi érdekeinek elvi képviselését említjük, tisztában vagyunk azszal, hogy a világszervezet hatáskörébe nem tartozhat bele adott országok esetleges kisebbség ellenes intézkedéseire válaszul gyakorlati lépéseket tenni. De bizonyos általános, a kisebbségekre vonatkozó elvek kidolgozásával s ezeknek, valamint a szellemüket tükröző konkrét példáknak a népszerűsítésével egy, egy a világszervezethez tartozó bizottság jelentékeny szerepet játszhatna olyan közvélemény kialakításában s olyan normarendszer elfogadtatásában, melyek enyhíthetnék a nemzetek közötti feszültséget és erősítenék a bizalmat.

Nemcsak realitásként, hanem problematikus sajátosságként kell elkönyvelnünk azt a tényt, hogy Földünkön alig akad olyan ország, melyben ne élne együtt a többséggel valamely más etnikai csoport is. E szóbanforgó etnikumok sok esetben valamely többnyire szomszédos országban mint többségi, vagyis államalkotó nemzetiségként szerepelnek. E sajátos helyzetből nemcsak fenyegető konfliktuális lehetőségek következnek, hanem az ellentéteken s a partikuláris nemzeti ambíciókon túlmenően közös és reális politikai érdekek komplexuma is. Ennel a nemzetek közötti közeledést elősegítő, kölcsönös érdekkomplexumnak a felfejtésében és tudatosításában nagy szerep hárulhatna az ENSZ által patronált kisebbségi világszervezetre, mely ily módon járulhatna hozzá esetleges konfrontációk megelőzéséhez.

Ugy gondoljuk, hogy e szervezet hatáskörébe tartozna a fentebb említett elvek kidolgozása és népszerűsítése, továbbá elfogultságtól mentes, internacionalista szellemben és tárgyilagosan megírt évi jelentések közzététele, egy több nyelven megjelenő kisebbségi profilú kiadvány fönntartása, ösztöndíjak odaítélése, kulturális cserék és értekezletek lebonyolítása s olyan lehetőségek biztosítása, melyek a többségek részéről a kisebbségi helyzetben élők felé irányuló szimpátiát és támogatást lennének hivatva érvényre juttatni, stb.

Nagy szolgálatot jelentene a kisebbségek ügyének, ha az ENSZ a Kisebbségek Évének nyilvánítaná évtizedünk egyik soron következő esztendejét. Az ezzel kapcsolatos tendők lebonyolítását erre a szervezetre lehetne bízni.

Bár e szervezet céljaival ellentétes lenne bármely nemzetiségi izgatás vagy destabilizálás és fölforgatás, tisztában vagyunk azzal, hogy e javaslat kiválthatja nem egy, saját népe érdekeit föl nem ismerő és önnön presztízisére már mit sem adó kormány ingerültségét, s ily módon az ENSZ-en belül is meg lenne a maga gyanakvó ellenzéke. Anakronisztikusnak és treagikusnak érezzük azt, hogy mfg a bélyeggyűjtőtől kezdve a kutyatenyésztőig minden érdekközösség rendelkezik valamely nemzetközi fórummal, addig a világ népességének mintegy negyedét kitevő nemzeti kisebbségeknek nincs mindannyiukat tömörítő reprezentatív szervezete.

A világ országaiban élő nemzeti kisebbségek együtt hatalmas többséget képeznek bármely, külön-külön vett többséggel szemben. Ennek a kisebbségekből szerveződött többségnek a kinyújtott békejobbja lehetne az általunk elképzelt kisebbségi internacionálé.

Szőcs Géza
Király Károly

Marosvásárhely
1985. május 31.

1985/40. sz. jelentés

Romániában a tél következményeit még most sem mérték fel teljesen. További baleset és kárjelentések.

A következő további károk és balesetek történtek, az 1985 januárjában bevezetett úgynevezett energiakorlátozásokról érkezett újabb hírek szerint:

Szétfagytak a víz- és fűtésvezetékek a középületekben; vannak olyan becslések, melyek szerint a városi, közművesített iskolák fűtésrendszerei közül szinte egyetlen egy sem maradt épségben. Ugyanez vonatkozik a színházakra, a Művelődésházakra és egyéb középületekre is.

Mint már jelentettük (HPT 20/1985. március 19.), a bizonytalan gázszolgáltatás és a tönkrement utcai gázvezetékek miatt, több helyen robbanás történt, melyeknek halálos áldozatai is voltak. A már említetteken kívül ilyen tragédia történt Szatmárnémetiben (Satu Mare) is, ahol egy hétfagú család járt szerencsétlenül, s a család legalább egy tagja életét veszítette.

Híreket kaptunk arról, hogy a kórházak személyzetét, — mindenekelőtt az orvosokat — pártfegyelmiben részesítették a magas halálozási arányszám miatt, miközben a halálesetek többségét a fűtés teljes hiánya vagy váratlan megszakítása, s be nem jelentett éjszakai áramszünetek okozták.

A tél folyamán az utakat egyáltalán nem tisztították, így a többszöri olvadás a megszokottnál nagyobb károkat okozott. Mindezt az tetézi, a tavasz beköszöntével sem indult meg az utak állagának javítása, —. anyagi nehézségekre hivatkozva.

A telet és a meg gondolatlan üzemszervezést, leginkább a mezőgazdaság sínylette meg, ezen belül is az állattenyésztés. Román forrásokból úgy értesültünk, hogy a teljes kár felbecslése még most sem történt meg, de nagyon valószínűnek tartják, hogy a szarvasmarha állománynak mintegy harmada került kényszervágásra, s ez az arány Moldvában és Dél-Romániában még é a jelzettnél is magasabb lehet. A kényszervágásokból származó húsmennyiséget, teljes egészében külföldre szállították.

Nemzetközi hírforrások részletesen beszámoltak arról, hogy a romániai tél a külföldi missziókat sem kímélte. Ezt azzal a bukeresti hírrel egészíthetjük ki, melyszerint a román fővárosba akreditált magyar diplomáciai testület egyik gépkocsivezetőjének másfél éves gyermeke, egy bukeresti diplomatalakásban olyan súlyos fagyási sérüléseket szenvedett, hogy meghalt.

Nagyvárad
1985. június 2.

1985/41. sz. jelentés

A román állambiztonság emberei megkínoztak egy római katolikus lelkészt

1985 márciusa és májusa között, a román állambiztonság számos alkalommal hurcolta el lakásáról és idézte be, Csilik János, 29 esztendőes katolikus papot, a nagyvárad (Oradea) Székesegyház segédlelkészét.

A nagyvárad securitáte emberei, kezdetben vulgáris megjegyzésekkel igyekeztek zavarba hozni a fiatal papot. Több alkalommal feltették neki azt a kérdést, hogy egyházkerületének papjai mindenkivel, vagy csak egyesekkel tartanak-e fenn szexuális kapcsolatot azaz azok közül akik a templomban megfordulnak. Gúnyosan arra is céloztak, hogy az ilyen jellegű "eltévelyedésekre" véleményük szerint a Székesegyház épülete a legmegfelelőbb hely.

Az erkölcs és egyházsértő célzásokra, Csilik nem válaszolt. Ekkor,

Kolozsvár
1985. június. 5.

1985/42. sz. jelentés

A román hatóságok által elkövetett politikai, vagy kulturális jogsértések alakulása az 1984/85-ös időszakban

Az elmúlt másfél év tapasztalatai lehetővé tették számunkra, hogy ne csak a szüntelenül fokozódó politikai, kulturális, etnikai elnyomás mértékét legyünk képesek – nagyobb-kisebb hibával – megállapítani, hanem, a jogsértések periodicitását is be tudjuk mutatni, sőt, hogy rávilágíthassunk az ezt befolyásoló okokra is.

Az emberi jogokat ért sérelmeken belül részben a politikai erőszak, részben pedig a kulturális és nemzeti identitás ellen elkövetett erőszak változó, – s mint majd kitérünk: jobbra növekvő – intenzitását, az alábbi két grafikon segítségével igyekeztük szemléltetni:

GRAFIKONOK !!!!!!!!!!!!!!!

A grafikonok vízszintes tengelyén, másfél esztendő hónapjait tüntettük fel; a függőleges tengely, a jogsértések számát jelzi. A jogsértések számbavételénél, eltekintettünk annak a szempontnak a vizsgálatától, hogy az egyes hatósági akciók, ténylegesen hány embert is érintenek valójában. Még az olyan tömegeket érintő sérelmeket is egyszeri eseményként kezeltük, mint a sepsiszentgyörgyi (Sfintu Gheorghe) szoborrobbantást követő, százak, – egyes vélemények szerint – ezrek ellen elkövetett megtorló akciókat. Azokat a hónapokat viszont, amelyekben ilyen események játszódtak le, '+'-jellel jelöltük meg.

Hírügynökségünk birtokában van több olyan jogsérelmi beszámoló, melyekkel külön jelentésben nem foglalkozunk, vagy az érintettek és környezetük biztonságának szem előtt tartása végett, vagy azért nem, mert az ezekről szóló információink hiányosak. Az ilyen esetekre hadd álljon két jellemző példa; 1984 karácsonyát megelőző napokban, egy magyar nemzetiségű, 60-70 év közötti, nagyváradi (Oradea) lakos, a Hotel Dacia alakorában lévő, csak nyugati valutáért árusító boltban levásárolta azt a 200 dollárt, melyet USA-ban élő fia a számára hivatalosan átutalt. Mikor az idős ember a vásárlást követően kilépett az üzletből, egy rendőr igazoltatta, majd bekísérte a karhatalom közelben álló épületébe. A férfi családját másnap értesítették: hozzátartozójukat, kinek személyi adatait egyelőre, úgymond nem hozzátartozójuk, "átvehetik" a városi hullaházban.

A másik eset: 1985 júniusának elején, a Biharpüspöki (Episcopia Bihor) határállomáson, egy idősebb magyar állampolgárságú férfit szállított le a Budapest felől érkező Balt-Orient-Express-ről a román rendőrség. Két erdélyi hozzátartozójának beszámolója szerint a férfi, – feltehetően a durva bánásmód okozta szívroham következtében –, a helyszínen meghalt.

Az ilyen eseteket tehát, miután hitelességüket kellő mértékben leellenőriztük, szintén figyelembe vettük a felmérés során azon jogsérelmi jelentések és adatok

mellett, melyeket más hírügynökségek, ill. hiteltérdemlő sajtóforrások adtak közre.

Annak ellenére, hogy a rendőrhatalmási és állambiztonsági szervek politikai megtorló intézkedései, különösen az elmúlt másfél-két évben jelentős mértékben intenzívebbekké váltak, még így is megfigyelhető két, apálykorszak az évek során, melyek alatt, a román hatóságok által fogatosított intézkedések gyakorisága és intenzitása csökken. Véleményünk szerint, e nyugalmasabb időszakoknak, három különböző okuk lehet.

Egyik ok lehet az, hogy a biztonsági szervek ekkor készítik elő azokat az akciókat, melyek a kulminációs időszakokat annyiira jellemzik, ekkor végzik a szükséges nyomozati munkát, melyet a titoktartás és a csendes adatgyűjtés jellemez.

Azt is megfigyelhetjük, hogy az "apálykorszakok" összefüggésben állnak, az USA-nak Románia számára nyújtott legnagyobb kereskedelmi kedvezménnyel. Mivel a román hatóságok tisztában vannak azzal, hogy a híreket az országból, csak mintegy kéthónapos késéssel, és tegyük hozzá, nagy kockázat árán lehet csak az országból kijuttatni, ezért a "csendeszüneteket" úgy időzítik, hogy az erről szóló hírek akkorra jussanak el Nyugatra, amikor a "legnagyobb kedvezmény" megítélése ismét aktuálisá válik.

A zaklatások és az esetenkénti megtorlások terén tapasztalható nyári apály annak a néhány külföldinek is szólhat, akik a közismert tapasztalatok dacára is vállalják a Romániába való utazást, skiknek az országból elutazva, módjukban lenne részletesebben is infolni a nyugati közvéleményt.

A nyári periódusban is szerepet játszik a legnagyobb kereskedelmi kedvezmény. Az amerikai kormányzat ugyanis, e periódusban, a kongresszusi viták következtében, megbízottai révén a helyszínen is tájékozódik a román helyzetről.

Az ún. "apálykorszakokat" magyarázó harmadik és egyben legkézenfekvőbb ok lehet az, hogy az állambiztonság tisztjei ebben a periódusban veszik ki rendes évi szabadságukat.

A felsorolt okok szempontok részben már az erőszakos cselekmények kulminációs periódusaira is magyarázatul szolgálnak. Az április-májusi időszakban történő rendőrhatalmási-állambiztonsági intézkedések jórészt preventívek és, ha nem lennének bennük annyi provokatív elem, még defenzíveknek is minősülhetnének. A romániai vezetés ezek révén igyekszik megszüntetni annak a lehetőségét, hogy a nemzetközi közvélemény negatívan befolyásolja a "legnagyobb kedvezmény" odaitélését. Ez időszakban, az atrocitásokat abban a reményben követik el, hogy ezek nemcsak a "nyugalmat" képesek biztosítani, de az ezekről szóló hírek is csak késve, a nyári hónapok politikailag passzívabb időszakában érkeznek Nyugatra.

A tavaszi akciók preventív esetlegességeivel szemben, az őszi-téli erőszak-hullám átgondolt politikai, ideológiai, rendőrpolitikai offenzíva, amely arra hivatott, hogy a még meglévő egyéni vagy ellenzéki cselekvési teret még tovább szűkítse. Ellentétben a tavaszi "állambiztonsági idény" mindenekelőtt az egyénekre összpontosuló represszív sajátosságaival, az őszi és téli hónapokban az egyének ellen elkövetett atrocitások

minden esetben kiegészülnek az emberi- és a nemzetiségi jogok intézményi bázisának fokozatos felszámolásával. A jelenlegi Románia belpolitikai helyzete az emberi jogok szempontjából az elmúlt évek ezen időszakaiban fogatosított módszeres és átgondolt terrorjának eredménye. Olyan terror hullámoké, melyek a már a "legnagyobb kereskedelmi kedvezmény" birtokában s az eljövendő évi kongresszusvi vitától még biztos távolságban büntetlenül megvalósíthatók.

Több éves tapasztalatok szerint Romániában a jogsértések, csak meghatározott időszakokban fordulnak tömegesen elő. Nézetünk szerint, ez a tény, nemzetközi garanciák létezésére utal, s ezek közül is a legfontosabb az amerikai "legnagyobb kereskedelmi kedvezmény". Úgy véljük, hogy az egyetemes emberi jogok védelme érdekében e kedvezményeket szabályozó feltételeket úgy kellene módosítani, hogy a román rezsimnek még kevesebb alkalma legyen visszaélni a kedvezményeket garantáló jóindulattal.

Szék
1985. június. 10.

1985/43. sz. jelentés

Japán folklór-kutatókat utasítottak ki Romániából.

A tavasz folyamán két alkalommal is brutális módon utasítottak ki Romániából olyan japán zenészeket, akik a magyar folklór-kutatás tanulmányozása céljából érkeztek Erdélybe.

Március második hetében négy japán zenészt, a Kodály-módszer jól ismert szakértőit vették őrizetbe Szék (sic) községben. A helyi állambiztonsági emberek csak akkor lettek volna hajlandóak a kutatókat szabadon bocsájtani, ha ezek "önként" átadták volna a román securitáténak a magukkal hozott videó-berendezéseket. Mikor a japánok követelni kezdték, hogy kapcsolatba léphessenek bucaresti nagykövetségükkel, a hatóságok azzal fenyegették őket, hogy valamennyi, magukkal hozott műszaki berendezésüket összetörik, ha ugymond továbbra is szemtelenül viselkednek a hatóságokkal.

Az incidenst végül is sikerült úgy megegyezniük a feleknek, hogy a Japánok átadták a már elkészített video-felvételeket, viszonzás képpen – néhány alig álcázott rendőrkocsi kíséretében – elhagyhatták az országot.

Az eseményeket követő héten, a japán zenészek közül egy férfi újra be kívánt utazni Erdélybe, hogy tisztazza, nem történt-e bajuk azoknak a széki magyaroknak, akikkel az előző héten találkoztak. A román hatóságok nem engedték be a férfit az országba; Biharpüspökinél (Episcopia Bihor) leszállították a vonatról és Magyarországra toloncolták.

Megjegyezzük, hogy Szék néhány lakóját, egy a Kolozsvárról (Cluj-Napoca) külön erre célra kivezényelt securitátés különítmény kihallgatta és fenyegetésnek számító nyomatékkal intették őket, hogy "külföldiekkel ne merészeljenek szóba állni".

Szatmárnémeti
1985. június. 18.

1985/44. sz. jelentés

Szatmárnémetiben az idei érettségi vizsgák a nemzetiségi tudat elleni fellépés jegyében zajlottak le

Újabb incidens jelzi a román oktatáspolitikában bekövetkezett magyarellenességre törekvések erősödését. A szatmárnémeti (Satu Mare) líceum magyar tagozatán, az ezévi érettségi vizsgákon, minden olyan diákot megbuktattak, aki — a szabadon választható magyar irodalmi vizsgatételnél —, "legkedvesebb írójának", magyart választott.

Megbízható hírforrásunk tudni véli, hogy nem országos, de ennek ellenére, központi intézkedésről van szó. A fenti eljárásra, állítólag személyesen Szatmár megye főtanfelügyelője adott utasítást az érettségi bizottságba kinevezett tanároknak.

A főtanfelügyelő indoklásában, melyet minden kitérés nélkül nem csak a "saját" álláspontjaként interpretált, kijelentette, hogy az anyanyelvi vizsga csak másodsorban köteles az irodalmi tudás megítélésére. A vizsga elsődleges feladata az, hogy "honorálja a román hazával szembeni hűséget".

Erdélyi források, a szatmárnémeti tanfelügyelőség eljárása nyomán arra következtetnek, hogy bár egyedi, mégis precedenst teremtő akcióval állunk szemben, melynek egyértelműen az a célja, hogy megfélemlítse és elriassza a magyar nemzetiségű diákokat attól, hogy irodalmi és nemzetiségi tudatukat az összmagyarsághoz kapcsolják.

Kolozsvár
1985. június. 30.

1985/45. sz. jelentés

**A kalotaszegi parasztoktól elkobozzák azokat a
mezőgazdasági termékeket, amelyeket
Kolozsvárott kívánnak értékesíteni.**

A Kalotaszeg Kolozsvárral (Cluj-Napoca) összekötő utakat 1985. június 29.-én hajnalban lezárta a rendőrség és a városba igyekvő parasztszekereket, valamint a háztájival rendelkező ingázó munkások csomagjait átkutatta. A hatóságok elkobozták a háztáji eredetű élelmiszereket: az élőbaromfit, a zöldségárut és a tejtermékeket is.

Magyarvistáról (Vistea) származó jelentések szerint ezen felül, személyenként még 2000 lej pénzbírságot kímáltak azokra, akik a kolozsvári piacokra el kívánták termékeiket juttatni. (A 2000 le, mintegy két-háromszorosa a romániai parasztek havi, átlagos pénzjövedelmének.)

Itt jegyezzük meg, hogy Kolozsvárott igen problematikus az élelmiszer ellátás. A kenyert adagolják, húst már látni sem lehet egy jó ideje, s a zöldségellátás akadozik. Az egyáltalán nem kapható zöldségfélék és gyümölcsök maximált ára viszont, az idén valamivel alacsonyabb mint az elmúlt években.

Kolozsvár
1985. június. 10.

1985/46. sz. jelentés

Szőcs Géza költőt kihallgatta a román állambiztonság

1985. június 29-én szombaton, a román állambiztonság házkutatást tartott Szőcs Géza költő, — az erdélyi magyar kisebbség és a romániai demokratikus ellenzék ismert képviselőjének — lakásán (Kolozsvár, Horea út 5.). Megbízható források szerint a költő lakásából elvittek minden kézzel írott szöveget. A házkutatást követően Szőcsöt bevitték a securitate helyi, Traian utcai épületébe, ahol tizennégy órán keresztül vallatták. Értesüléseink szerint, fizikai érzésekre nem került sor. Az állambiztonság embereit főképpen az a levél érdekelte, melyet Szőcs Király Károllyal és Dorin Tudoran román ellenzéki költővel közösen az ENSZ-hez intézett, egy nemzetközi kisebbségvédelmi világszervezet létrehozása érdekében.

Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad
1985. július. 3.

1985/47. sz. jelentés

A két elkövetkező hónapban teljesen megszűnik a húsellátás Erdély néhány megyéjében

Eddig csak a magyarok által is nagyszámban lakott erdélyi megyékből érkeztek olyan hírek, melyek szerint a munkás és értelmiségi gyűléseken hivatalosan is közölték, hogy júliusban és augusztusban egyáltalán nem fog hús kerülni az üzletekbe, mert a lakosság, úgymond teljes egyetértésével felajánlották a készleteket "az etióp nép megsegítésére."

A lakosság nagy felháborodással fogadta e közlést, annál is inkább, mert a központi húselosztásból, illetve a feldolgozóüzemekből cinikus nyíltsággal, nyugat-európai magáncégek szállítják el a tökehúst, és magától érthetődően nem Etiópiába, hanem Nyugat-Európába, főképp Németországba.

A lakosságot az is irritálja, hogy a párt és állambiztonsági (rendőrség, securitate) funkcionáriusai, továbbra is zavartalanul részesülnek minden hiánycikkből, melyről egy külön elosztási hálózat gondoskodik. A kedélyeket még inkább felkorbácsolja az a tény, hogy egyes vezetők olykor tovább adják a hiánycikkeket, közöttük a friss húsrút, — természetesen horribilis áron.

Kolozsvár
1985. július. 5.

1985/48. sz. jelentés

A Kolozsvárott ténykedő román erőszakszervezet módszerei. Hogyan szolgálja a hatalmi apparátus egésze a politikai elnyomást

Köztudott, hogy Kolozsvárott (Cluj-Napoca), a Traian utcában álló és a két világháború közötti periódusban épült, küllemével hivalkodó épületkolosszust, a securitate örökölte. Az épületet egy viszonylag tágas betonozott udvar választja el a Marx utcára néző Rendőrségtől. A rendőrségi ill. securitate-épületekkel négy oldalról hermetikusan lezárt udvarra, lehetetlen a betekintés. Azok a személyek, akiket kihallgatás végett beidéznak vagy behoznak, időnként láthatják az udvaron gyakorlatozó rohamosztagosokat, amint állig felfegyverezve, többnyire szovjet gyártmányú támadó és önvédelmi fegyverekkel gyakorolják a gyors és hatékony beavatkozást az esetleges zavargások megakadályozására. E "láthatatlan" securitátés katonák, a hatékony támadás minden fortélyára kiképzett tisztek. A rendőrség emberei, távolról sem rendelkeznek hasonló kiképzettséggel és fegyverzettel, annak ellenére, hogy a hetvenes évek elejétől fogva, már háromszor is bevetésre kerültek: minden alkalommal, az ellátás vagy a faji megkülönböztetés ellen lázongó külföldi, (néger és arab) diákok megfékezésére, valamint az ominózus Universitas-Dinamo futbalmérkőzés után. Ekkor, – mintegy három évvel ezelőtt –, a mérkőzéssel kapcsolatos korrupció ellen tiltakozó közönség és a rendőrség összecsapásának több halálos áldozata is volt. A rendőrség minden esetben gumibottal volt felfegyverezve. A securitátés rohamosztagok, eddig még nem kerültek bevetésre, ennek ellenére rendszeresen gyakorolnak, fegyverzetüket (pajzsok, speciális ütőszerszámok, kézigránatok, rugóskések), állandóan a legkorszerűbbekre cserélik.

Kevesen tudják azt, hogy e kolozsvári securitátés bázis nem az egyetlen ilyen, bár nevezhetnénk központinak. Megfigyelőállásaik a város minden pontján megtalálhatóak, – szigorúan titkosak –, és majdnem minden intézmény, (gyárak, középiskolák, olykor óvodák) irodahelyiségeiben vannak felállítva, ideiglenesen vagy hosszútávra berendezkedve. E megfigyelőpontok közül a legfontosabb a főtéri, a Szent-Mihály templom bejáratával szemben található: az un. "konspiratív bázis." Időnként látni lehet, amint az antikvárium utáni első diszkrét kapubejáraton, civilbe öltözött, magasrangú tisztek és "fényképészek" lépnek ki vagy be. Természetesen ez csak véletlen megfigyelés, nem bizonyosság, hiszen az épületen nemhogy az "intézményt" megnevező felirat nincsen, de még a bejárat sincsen számozva. Szó lehet arról, hogy az intézményhez tartozik az utcára négy emeleti ablakhoz tartozó helyiség, s hogy még hány iroda tartozhat ide, az talány. Az említett bázis közvetlen szomszédos a akatolikus parókiával; csak remélni lehet, hogy a lelkészek tisztában vannak azzal, hogy lehallgatják őket. Ezen kívül, a főtéren sűrűn portyázó securitáté-megfigyelők és az élelmiszer sorokban álló besúgók isfölszaladhatnak ide, "sürgős" esetekben. Ugyancsak be-betérnek ide, a már említett fényképészek, akik a legváltozatosabb jelmezekben,

(háziasszonynak, toprongyos lunpennek, öltönyös úriembernek álcázva) portyáznak, avagy járnak konkrét küldetésben. Kamerájuk a kezükben lévő szatyorban, kezításkában vagy más poggyászukban van elrejtve. Könnyű felismerni őket éppen mesterkéltnél jelmezükről. A legegyszerűbb azoknak az ágenseknek az észrevétele, akik úgynevezett "zümögő aktatáskával" vannak felszerelve: kisméretű aktatáskába bújtatott filmfelvevőgéppel rögzítik az eseményeket. Az ilyen aktatáskának egyik oldalán vagy sarkán, egy csillogó, kerek nyílás van és a figyelmes hallgató felfigyelhet a filmfelvevőgép halk zümögésére. Gyakorta előfordul, hogy a filmzés kissé demonstratív megfélemlítő célzatú, ez az eleve üldözött személyek esetében gyakori.

Romániában a rendőrség és a securitáté kapcsolata meglehetősen nyilvánvaló. A múlt év őszén Marosvásárhelyre (Tirgu Mures) helyezett, hírhedt Ioana tábornok, például egyszerre volt a kolozsvári rendőrség és a securitate parancsnoka. Egyébként, egy securitátés tiszt, hatalom tekintetében messze fölülmúlja a rendőrség állományához tartozó vele, elvileg egyenrangú tisztet, adott esetben ez utóbbit, minden további nélkül alárendelik az előbbinek.

Az utóbbi időkben átfogó reformon esett keresztül a rendőrség: a régi, jócskán korrumpált, nemegyszer csupán elemi képzettséggel rendelkező altiszteket, érettségizett, fiatal, általában sportolókból verbuválódott garnitúra váltotta föl, akiknek, — nem utolsó sorban —, a fizetésük is jóval magasabb lett, mint elődeiknek. Megváltozott a járőrök összetétele is: az eddigi egy altiszt, két tanonc felállítás, jelenleg egy vagy két tiszt, egy altiszt, valamint négy-öt tanonc együttesére cserélődött: ez utóbbiakat gépfegyver és több kutya teszi félelmetessé téve irreálissá azt a vélelmet, melyszerint a békés közrendet őrzik. Ami pedig a legfélelmetesebb változás, fényt vetve a román diktatura cinizmusára is egyben az, hogy a rendőrségnek immáron nem az az elsődleges feladata, hogy a közbüntényeket felderítse, ill. megfékezze, hanem, hogy az elégedetlenkedő, netán ellenzéki hangokra figyelmezzon. Az imént említett "vonal" belső, rendőrségi gyűléseken h i v a t a l o s a n is megerősítést nyert. Így módon a román rendőrség, valójában a securitate segédcsoportjává degradálódott, annak ódiumával együtt, rendőrségi ügyként torolnak meg, egyértelműen nem bűnügyi eseteket is.

Kolozsvár-Marosvásárhely
1985. július. 5.

1985/49. sz. jelentés

Tiltakozás a nemzetiségi oktatás újabb korlátozása miatt. Az anyanyelven történő felvételi vizsgák körüli polémia

Mintegy kétszázán irtak alá, egy a Román Kommunista Párt Központi Bizottságához benyújtott petíciót, mely az anyanyelven történő felvételi vizsgához való jog visszaállítását követeli a felsőoktatási intézményekben.

Mint ismeretes, az elmúlt évtizedek alatt, tekintettel a kisebbségek igen nagy számára, Románia több nemzetközi fórumon is kötelezettséget vállalt az anyanyelvi oktatás és ezen belül az anyanyelvi felvételi vizsgák biztosítására. Ennek jogi garanciáit a román alkotmány és az úgynevezett "tanügyi törvény" is tartalmazza. A petíció mindkét jogforrásra szövegszerűen is hivatkozik, éppúgy, mint Caucescunak azokra a kijelentéseire, melyek az anyanyelvi oktatás biztosítását a romániai oktatáspolitikának nélkülözhetetlen tartozékainak tekintik.

Jelek szerint, — legalábbis a Kolozsvári Egyetemen és a Marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézetben —, a petíció hatására a hatóságok visszavonták az anyanyelvi vizsgák eltörlésére kiadott belső utasítást. Ezzel szemben bevezettek egy olyan, — eddig ebben a formában nem létező — előzetes szelekciót, mely "politikai megbízhatóság" szerint rangsorolja a felvételre jelentkezőket. Ennek alapján, csak Kolozsvárott (Cluj-Napoca), máris a jelentkezők mintegy 60%-ától tagadták meg a felvételizés lehetőségét.

Erdélyi megfigyelők e tényekkel kapcsolatban két fontos szempontot emelnek ki. Rendkívül jelentősnek tekintik a petíció megfogalmazását, különösen azért, mert hasonló jelentőségű, névvel ellátott tiltakozásra az elmúlt évtizedekben nem volt példa. Másrészt, a politikai megbízhatóság alapján történő előzetes szűrés, a securitate és a pártszervek közös fellépése folytán lehetővé fogja tenni, hogy az anyanyelvi felvételi vizsgák jelentősége csökkenjen, hisz az, aki ezután anyanyelvén kívánna felvételizni, a mai romániai rezsim normáit alapul véve, — eleve megbízhatatlanná válik.

Kolozsvár
1985. július. 14.

1985/50. sz. jelentés

Legalább három személyt súlyosan bántalmaztak a kolozsvári securitátén

A kolozsvári (Cluj-Napoca) titkos rendőrség által 1985. július 5. és 12. között fogatósított vizsgálat során, Felméri József és Papp István helyi lakosokat többször fizikailag is bántalmazták.

A napi, átlagban mintegy 10-10 órán át tartó vallatásokon a román szervek egy, immáron második éve tartó, ún. "állampolgári jogvédő akciót" kívántak kinyomozni és természetesen fől számolni. Az akció szervezői, eddig, már több száz levelet küldtek szét, melyekben felhívták a lakosság figyelmét az őket megillető emberi és állampolgári jogokra, valamint ismertették a jogsértések elleni törvényes fellépés lehetőségeit is. Az akció szervezői arra is kitértek, hogy mekkora jelentősége van az ún. Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsához eljuttatott jogvédő panaszoknak.

Július 12-én a securitate egyelőre lezártnak tekintette a vizsgálatot. A kihallgatott személyekkel közölték, hogy a "verést csak figyelmeztetésnek szánták" és szigorúan megtiltották nekik, hogy a történetekről bárkit is informáljanak.

Az említett eseményekkel párhuzamosan, Gergelyné Tőkés Erzsébet tanárnő lakásán (Cluj-Napoca, Bdul Lenin nr. 37.) az állambiztonság egyik különítménye házkutatást tartott. Egyelőre nem értesültünk arról, hogy a házkutatás kapcsolatban állt-e a kihallgatásokkal és arról sincsenek értesüléseink, hogy vajon Tőkés Erzsébetet vallatta-e a román állambiztonság.

Kolozsvár
1985. július. 23.

1985/51. sz. jelentés

Egy fiatal erdélyi református lelkész ujabb tiltakozó akciója

Tőkés László dési (Dej) segédlelkész, miután panaszai tárgyában minden eddigi törvényes eljárása a világi és egyházi fórumoknál eredménytelennek bizonyult, 1985. július 19-én, pénteken tiltakozó akciót kezdeményezett a kolozsvári (Cluj-Napoca) Református Püspökségen. Mint azt beadványában is kifejezésre juttatja, a román hatóságok évek óta drasztikusan csökkentik a teológiai intézetekbe felvett hallgatók számát, az Erdély-szerte növekvő paphiány ellenére.

Jellemző példa az egyház belülegeibe való beavatkozásra, a rendőri szervek részéről, a két évvel ezelőtti zsinati választások lebonyolítása, illetve ezek botrányos kimenetele. A zsinatot teljes mértékben manipulálják, és a törvénytelen határozatok jóváhagyásának eszközévé vált.

Az udvarhelyi (Odorheiu Secuiesc) esperesválasztás is jól mutatja, milyen módszereket alkalmaz a román titkosrendőrség. A hatóságok számára kevező esperesjelölt, Nagy Dániel megválasztása érdekében húsz szavazócédulát kicseréltek. A püspökség tudomására hozott választási csalást eltussolták, majd a második fellebezésnek helyt adva, a beismerő vallomások után, 1985 tavaszán, Nagy megválasztását, végül is érvénytelennek nyilvánították. Az udvarhelyi pap ennek ellenére, azóta is esperesként működik.

Ezzel szemben az egyházi törvényes jogok érvényesítésének szorgalmazóit, mint például Tőkés István Kolozs megyei püspökhelyettest kényszernyugdíjazták és lemondatták a Református Szemle szerkesztői állásából is.

Hasonlóképpen, két éve tart Tőkés László dési segédlelkész meghurcoltatása is. A fiatal dési papot egyházi feljebbvalóival szembeni "tiszteletlen magatartással" vádolták meg. Az eljárás során teljes mértékben figyelmen kívül hagyták a dési gyülekezet elemi jogait. A híveket azóta is sorozatosan meghurcolják és erőszakos módon nyomást gyakorolnak rájuk. Tőkés Lászlót a legfelső egyházi fegyelmi bizottság felmentette a vád alól. Ennek ellenére, megfosztották papi hivatása gyakorlásának lehetőségétől és immáron egy év és két hónapja munka nélkül van.

Az elmúlt pénteken a kolozsvári püspökség épületében kezdeményezett tiltakozó akció kimenetele még nem ismeretes. Hírügynökségünk a fejleményeket továbbra is figyelemmel kíséri.

Szatmárnémeti
1985. július. 24.

1985/52. sz. jelentés

**Szatmárnémetiben csökkentik a magyar
tannyelvű osztályok számát.
Megfélemlítették az intézkedés ellen tiltakozó szülőket.**

Ez év őszétől a Szatmárnémeti (Satu Mare) 5-ös számú ipari líceumban, — amely egyébként, eddig a megye egyedüli magyar tannyelvű iskolája volt —, három román osztályt indítanak a magyar nyelvű oktatás rovására.

A líceum, mielőtt ipari iskolává alakították volna, a magyar felvilágosodás alakjának, Kölcsey-nek a nevét viselte. Az 1984/85-ös tanévben 1 matematika-fizika, 1 elektronikai és 3 mechanikai osztályt indíthatott a XI. és XII. évfolyamon. Ezzel szemben az 1985/86-os tanévre már csak 1 mechanikai és 1 elektronikai szakosztály létesítését engedélyezték magyar nyelven, míg a fennmaradó kapacitást 3 román tannyelvű osztálynak tartották fenn. A magyar matematika-fizika osztályt, minden indoklás nélkül áttették a város román nyelvű elméleti "Eminescu" liceumába.

Míg a nappali tagozatokon a magyar nyelvű osztályok számát ilyen drasztikusan lecsökkentették, addig az 5-ös számú ipari líceum magyar tannyelvű esti kurzusain az eredeti 1 helyett az idén 4 magyar osztályt fognak indítani. A döntéssel kapcsolatban megállapítják, hogy "mindezzel a diákokat arra kívánják ösztönözni, illetve kényszeríteni, hogy az általános iskolát követően inkább állást vállaljanak és esti tanfolyamokon szerezzenek érettségi diplomát. Az esti oktatás közismerten alacsony színvonala eleve csökkenteni fogja a magyar diákok esélyeit a főiskolákon és egyetemeken való továbbtanulást illetően, mely viszont hathatós indok lehet a román hatóságok számára a magyarnyelvű felsőoktatás végleges felszámolására."

Annak dacára, hogy — szakítva az eddigi gyakorlattal —, a szatmármegyei sajtó egyetlen sort sem közölt a magyarnyelven való továbbtanulás 1985/86-os alakulásáról, az indítandó osztályok és helyek számáról, a román hatóságok terve mégis kiszivárgott. Egy, a

Nagyvárad
1985. július. 26.

1985/53. sz. jelentés

Nagyvárad jelentés a magyar tantervű középiskolai
osztályok csökkentéséről.

**A magyar nyelvű oktatás rovására román osztályokat
létesítettek a város egyetlen eddig teljesen
magyar nyelvű iskolájában**

A nagyvárad (Oradea), egykor Mogyorós Sándorról elnevezett, ma 5-ös számú liceumban, melyben eddig kizárólag magyar nyelven folyt az oktatás, az 1984/85-ös tanévben a XI. évfolyamon, az engedélyezett 6 magyar osztállyal szemben, csak 4 magyar tantervűt indítanak, valamint ötödikként egy román. Közismert, hogy Erdélyben és különösen Nagyváradon, a magyar osztályokban a férőhelyek egyre csökkenő száma miatt, a túljelentkezés mértéke egyre aggasztóbb. Minden bizonnyal ezzel magyarázható, hogy a létszámcsonkítások miatti felháborodás csillapítására, a megyei tanfelügyelőség ígéretet tett arra, hogy újabb magyar osztályokat nyitnak több más nagyvárad liceumban is. A legjelentősebb ilyen kezdeményezés a nagyvárad 1-es számú liceumhoz kötődött, amelyben, a nyilvánosságra hozott adatok szerint, a XI. évfolyamon a három román nyelvű osztály mellett, három magyar osztály indítását is beígérték.

Értesüléseink szerint azonban, Augustin Pop, az egyes számú liceum igazgatója, a hozzá irányított magyar diákokkal közölte, hogy úgy mond "jelentkezésük még túl korai, jöjjenek később"; majd a vizsgák másnapján csodálkozva állapította meg, hogy "a magyar diákok sajnos már elkéstek jelentkezéseikkel."

Hivatalos jelentés szerint, így tehát, mivel nem akadt jelentkező, a nagyvárad 1-es számú liceumban az idén nem indítják be a "tervezett" három magyar nyelvű osztályt, ezzel szemben hat román osztállyal kezdik meg az oktatást szeptemberben.

Nagyvárad
1985. július. 28.

1985/54. sz. jelentés

**Egyházi dokumentumokat koboznak el Romániában.
Még annak a veszélye is fennáll,
hogy a román hatóságok megsemmisítik a református egyház
eddig még megőrzött anyakönyvi dokumentumait**

Jelentéseink szerint, a román hatóságok megkezdték a Református Egyház birtokában lévő és az 1920-as évvel lezáruló anyakönyvi dokumentumok begyűjtését.

Emlékeztetünk arra, hogy ez az eljárás nem áll minden előzmény nélkül. Egy 1971-ben kibocsátott dokumentum intézkedik arról, hogy a hatóságok a még egyházi tulajdonban lévő kegytárgyakon vagy műalkotásokon kívül, a Romániában "magyar egyházként" számontartott Református Egyházat azoktól az anyakönyvi dokumentumaiktól is megfoszthassák, amelyek a kezdetektől a 19. századig követték nyomon Erdély demográfiai, vallási és így nemzeti fejlődését.

Az egyházi javak és dokumentumok elkobzása céljából kibocsátott 1971-es rendeletet már akkor is igen sokan bírálták. Dr. Juhász István, az azóta elhunyt teológia professzor azzal vádolta a román államot, hogy eljárásával "az erdélyi magyarságnak és a Református Egyháznak a múlthoz való jogát sértette meg, miközben – így Juhász – a "múlthoz való jog" is szerves része az emberi jogoknak."

Nagyvárad (Oradea), püspökségi források megerősítették, hogy az egyházi dokumentumok most folyó újabb begyűjtése szervesen illeszkedik abba az egyház- és nemzetellenes politikába, melynek egyik első megnyilvánulása az 1971-ben kibocsátott dekrétum. Felhívják a figyelmet, hogy e dokumentumok sorsára vonatkozóan aligha lehetnek kétségeink, különösen az USA-ból Romániába küldött Bibliák tolette papírrá történt bezúzása után.

Nagyvárad
1985. július. 30.

1985/55. sz. jelentés

Egy, a magyar nyelv használatát tiltó utasítást adott ki a Bihar megyei Tanfelügyelőség

Viorica Piscoi, dogmatizmusáról és sovinizmusáról közismert, Bihar megyei vezető tanfelügyelő rendeletére, a jövő tanévtől kezdve a megye iskoláinak magyar nyelvű osztályaiban is román nyelven kell tartani az osztályfőnöki órákat, a pionír- illetve KISZ-foglalkozásokat, valamint minden iskolán kívüli egyéb programot.

Egyes iskolákban, főleg a színmagyar lakosságú falvakban a diákokat már az elmúlt tanév végén arra kényszerítették, hogy a szünetekben is román nyelven beszéljenek egymás között.

Mindezeket az intézkedéseket, a tanügyi szervek azzal indokolják, hogy "a diákok mindenféle képpen kötelesek elsajátítani a román nyelvet."

Gyergyószentmiklós
1985. augusztus 30.

1985/56. sz. jelentés

**Egy posztumusz könyvből kifolyólag, a román rendőrség
a szerző rokonságát zaklatja**

1985 májusában jelent meg egy budapesti könyvkiadónál Csibi Istvánné, erdélyi magyar parasztasszony posztumusz önéletírása, Pontot vesszőt nem ismerek címmel. A kötet nem érint szorosabban vett politikai témákat, mindaz, amit elmond, az erdélyi parasztsors, a magyar népművészet páratlan dokumentuma és hiteles beszámoló a kisebbségi sors emberi értékeiről és olykor annak borzalmairól is.

Nemrég értesítették hírugynökségeinket arról, hogy a szerző családtagjait gyakran beidézik a ditrói (Ditrau) rendőrségre, ahol is, a könyv megjelenésének és a kézirat Magyarországra kerülésének körülményeiről faggatják őket.

A könyvet a magyar-román határon, a román vámszervek következetesen elkobozzák.

Sepsiszentgyörgy
1985. augusztus 2.

1985/57. sz. jelentés

Életveszélyes állapotban van egy rendőrök által összevert színész

Barkó György sepsiszentgyörgyi (Sfintul Gheorghe) színészt, július 28-án vasárnap, a város egyik külső negyedében a nyílt utcán úgy összeverte két rendőr, hogy súlyos agyrázkódással kellett kórházba szállítani.

E híradás pillanatában az áldozat, — orvosi közlés szerint —, még életveszélyes állapotban van, eszméletét még nem nyerte vissza. Az orvosi vizsgálat a fejsérüléseken kívül, a végtagokon is felfedezett töréseket.

Bukarest
1985. augusztus 4.

1985/58. sz. jelentés

**A csángók magyar eredetét vitató könyv jelent meg Romániában.
A Román állam nacionalista célokra igyekszik kihasználni
a szentszék jóindulatát**

“... a csángók románoknak számítanak és románok is, hisz etnikai eredetük román. ...” E mondattal összegezi a bukaresti tudományos és enciklopédiai kiadónál megjelent könyvének eszmei mondanivalóját Dimitru Martinas, melyben a csángók “valódi történetének” megírására vállalkozik. A munka hosszú, több éves kiadói elfektetés után került most kibővített formában és politikailag is aktualizálva a román olvasók kezébe. A könyv megjelenése körüli nehézségeket, a kiadó egyik román munkatársa tárta fel, kijelentve, hogy kiadására korábban gondolni sem mertek.

Mi indokolhatja mégis, a könyv mostani megjelenését? E mögött, egyrészt az a taktikai szándék húzódik meg, mely belpolitikai megfontolásokból egyértelművé kívánja tenni, hogy a katolicizmus, elsőszámú közellenség, másrészt a katolicizmus vallásgyakorlatának magyar hagyományait teljesen meg kívánja szüntetni, mely a csángó és természetesen az egész erdélyi magyarságot sújtaná. Az állam ezen lépése, a romániai magyarság azonosságtudatának legmélyebb rétegeit sértené, hiszen a katolikus egyház, — a görög katolicizmus betiltása óta —, szinte teljes egészében magyar bázissal rendelkezik. E fenti körülmény, valamint az, hogy a katolikusok olyan szilárd bázissal rendelkeznek, mint a gyulafehérvári (Alba Julia) püspökség, nagymértékben gátolta a román rezsim asszimiláns törekvéseit.

Valószínűtlennek tűnik, de mégis helytálló az az állítás, hogy a gyulafehérvári püspöki szék természetes autonómiája védelmet jelentett a mintegy 150.000 lelket számláló csángóságnak, de a Kárpáton túl élő szórvány magyarság egészének is, annak ellenére, hogy a román állam mindig is kényesen vigyázott arra, hogy a csángóság ne a gyulafehérvári, hanem a Iasi-i püspökséghez tartozzék.

Az elmúlt két esztendőben a román állam és a Szentszék között fontos diplomáciai megegyezés jött létre. Ennek eredményeképpen II. János Pál 1983-ban szentté avatta a moldvai származású Oláh jeremiást (Jeremia Valahul), valamint autonóm püspöki jogkörrel ruházta fel a bukaresti római katolikus egyházkerületet. Ezeket az intézkedéseket mindenki nagy várakozással kísérte, remélve, hogy az ezeket követő valláspolitikai intézkedések a román állam részéről, a vallásszabadságot fogják növelni. Sajnos, ez nem következett be. Nyilvánvalóvá vált az, hogy a román állam, a valamivel több mint egymillió lelket számláló gyulafehérvári püspöki körlet vallási és nemzetiségi autonómiájának teljes felszámolására törekszik s ezt azzal reméli elérni, hogy a kerületet, a most immáron teljes jogkörrel felruházott bukaresti római katolikus püspökség függvényévé kívánja tenni.

A gyulafehérvári püspökség jelentősége nem csupán annyi, hogy a kerületéhez

tartozó hívek anyaszentegyháza. Ezentúl, az erdélyi magyarság etnikai bázisául is szolgált, így nem csoda, hogy a mai román nacionalizmus minden eszközt megmozgat annak érdekében, a püspökséget megfossza e hivatásától, s hogy jogainak gyakorlásában akadályozza. Erdélyi katolikus körök megdöbbenéssel állapították meg, hogy céljai elérése érdekében a román állam ilyen eszközként használhatta fel magát a Szentszéket is. Bár helyesléssel állapítják meg, hogy a Szentszék minden alkalmat megragad arra, hogy a katolikus hitet oly hosszú ideig nélkülöző román nemzetiségűket vallásuk minnél szabadabb és gazdagabb gyakorlásához segítse, de ugyanakkor sajnálattal fogadják azt, hogy az ez irányba tett diplomáciai erőfeszítések, valamint az ezek hatására létrejövő kompromisszumok, emberi-jogi (kisebbség védelmi) garanciák nélkül jöttek létre. Így e kompromisszumok nemcsak arra használhatóak fel, hogy a magyar egyházak identitás őrző erejét gyengítsék, hanem arra is, hogy a román katolicizmusnak is csak addig engednek teret, amíg segítségükkel ki nem iktatták az egyház magyar elemeit. (Mint a csángó példa is mutatja, nemsokáig kell várni arra, hogy ezen egyházjogi kompromisszumok hatására, az erdélyi katolikus templomokban lassacskán bevezessék a román nyelv részleges, ill. teljes kötelező érvényét.)

Martinas könyve, – mely korlátolt nacionalizmusával megfosztja a csángóságot valóságos nemzeti mivoltától –, mint az erőszakos állami politika képviselője lép fel. A szerző érvelésébe logikusan kerül a Caucescu-portrék és II. János Pál portéinak kusza egyvelege. Az erdélyi katolikusság, már ezt is hite meggyalázásak tekintheti, hiszen nem feledkezhet meg arról, hogy II. János Pál személye és szelleme egy olyan diktátort politikai manővereinek, személyi kultuszának, legitimizálásának vált itt eszközévé, akinek felelősége papok és hívők megkínzásában ma már vitathatatlan, s akinek titkosrendőrei alig egy esztendeje verték agyon Pálffy Géza katolikus lelkészt. Arról a politikai veszélyről most nem is beszélve, amely – e manőverek egyenes következményeképpen –, a román és a magyar nép közötti újabb gyűlölködés forrása lehet.

(Az id. könyv:

Dimitru Martinas: Originea coangai ler din Moldova, Ed. Stiintifica si enciclopedica, Bucuresti, 1985.)

Kolozsvár
1985. augusztus 4.

1985/59. sz. jelentés

Tőkés László tiltakozó nyilatkozata

Hírügynökségünk ezév július 23-án közzétett 51-es számú jelentésében ismertette azokat az okokat, melyekért Tőkés László dési (Dej) református lelkész tiltakozó akcióba kezdett a kolozsvári (Cluj-Napoca) Református Püspökség épületében. Tőkés, akciója színhelyét július 24-én áthelyezte a kolozsvári Református Teológiai Intézet épületébe, ezzel egyidőben pedig egy írásos nyilatkozatot tett közzé. Ennek szövegét az alábbiakban közöljük:

“Tudomására hoztam D. Nagy Gyula kolozsvári főgondnok és Székely Károly előadótanácsos uraknak, valamint a romániai Református Egyház Zsinatának, a kolozsvári Református Egyházkerület igazgató-tanácsának és a Protestáns Teológiai Intézetnek, valamint több hazai testvéregyháznak és ezennel tudomására hozom Tiszteletednek, a Református Egyház lelkesi közösségének, hogy folyó év július 19-én tiltakozási akcióba kezdtem a kolozsvári Református Püspökségen, tiltakozásul:

- a múlt évben tartott zsinati választási visszaélések és általában a zsinati ügykezelésben mutatkozó súlyos hiányosságok, mulasztások;
- az utóbbi években elkövetett egyházfegyelmi visszaélések;
- a teológiai felvételi helyek drasztikus lecsökkentése;
- az igehirdetés evangéliumi szabadságát korlátozó úgynevezett delegációrendelet;
- édesapám, dr. Tőkés István főjegyző, teológiai tanár, a Református Szemle felelős szerkesztőjének tavalyi törvénytelen eltávolítása;
- a székelyudvarhelyi egyházmegyei választási csalásokban való egyházvezetői bűnrészesség és
- általában az egyházunk alapvető létérdekeit veszélyeztető egyházkormányzati törvénytelenések és az abban eluralkodó evangélium-ellenes, egyszerűtlen hatalmaskodási megnyilvánulások, s végül
- a dési anarchikus egyházi helyzet előidézése és az alapvető gyülekezeti jogok duva megsértése;
- a személyemnek a lelkesi szolgálatból, illetve a dési gyülekezetből való erőszakos eltávolítása és munkanélküliségbe kényszerítése;
- valamint tízéves teológiai évfolyam-találkozónk betiltása

ellen!

A sokrendbéli és sokaktól származó törvényes orvoslási és megoldási kísérletek és próbálkozások eredménytelisége láttán, a Lélek ereje, a kialakult helyzet, reformátori hagyományaink és haladó protestáns örökségünk készítetnek tiltakozásra.

“Hadd szóljak én, akármi essék is rajtam.” (Jób, 13,13.)

Tájékoztatnom továbbá tiszteletedet arról, hogy a mai napon, mikor a lelkesi továbbképző tanfolyam előadására igyekeztem, déli 12 órakor D. Nagy Gyula püspök megállított a teológia folyosóján és kiutasított az előadásokról, azzal fenyegetve meg, hogy: “elvitetem a rendőrséggel, amennyiben nem távozik”. Egy óra múlva, az előadások szünetében Székely Károly előadótanácsos keresett meg a folyosón és szintén kiutasított, azt állítva, hogy: “jelenlétével veszélyezteti a továbbképzési tanfolyamok jövőjét”. — Megjegyzem, hogy büntetlen előéletű vagyok, nem vagyok vád

alá helyezve, törvénytelenül távolítottak el több mint egy éve a lelkeszi szolgálatból és semmilyen formában sem szolgáltam rá sem a munkanélküliségre, sem a rendőrséggel való fenyegetésre. Igaz hittel és tiszta szívvel tiltakozom a püspöki terror ellen. Ennek kifejezésére a 19-én elkezdett tiltakozási akcióim színhelyét a teológiára teszem át.

1985. július 24. Tőkés László lelkipásztor"

Ismereteink szerint Tőkés László tiltakozó akcióját 1985. július 31-én felfüggesztette, minekutána az elérte célját, felhívva a nyilvánosság figyelmét arra a felelőtlen egyházellenes politikára, amelyet a kolozsvári és nagyvárad püspökség nem választott, hanem a hatalom által kinevezett képviselői folytatnak, méééééééééén sértve egyben az egész erdélyi magyar közösség létérdekeit is.

Sepsiszentgyörgy
1985. augusztus 10.

1985/60. sz. jelentés

Egy erdélyi színészt súlyosan bántalmazott a rendőrség. Az ügy részletei

Az 57-es sorszámot viselő híradásunkban, már beszámoltunk arról, hogy Barkó György erdélyi magyar színészt, július 28-án, Sepsiszentgyörgyön (Sfintul Gheorghe) két rendőr súlyosan bántalmazta. Előző jelentésünk keltezésékor még nem álltak rendelkezésünkre részletes adatok a történetekről és a színész állapotáról is csak annyit tudtunk, hogy még nem tért magához, nem szűnt meg az életveszély.

Sepsiszentgyörgyi források szerint, Barkó György csak egy héttel az incidens után tért magához. Az életveszélyen már túl van, de még most is kórházi ápolásra szorul és ezért kétséges, hogy szerepet vállalhat-e az ősszel kezdődő színházi évadban.

Az incidenst előidéző rendőri magatartással kapcsolatban sepsiszentgyörgyi források szerint, a színész nem vesztette el eszméletét azonnal. Kezdetben segítségért kiáltzott, mire két rendőr bekísérte a helyi rendőrség épületébe, aholis közölték vele, hogy "addig nem kap orvost, amíg alá nem ír egy olyan nyilatkozatot, hogy véletlenül esett el az utcán, s sérülései ebből származnak."

Az incidenst követően, Barkó György hozzátartozói és kollégái megpróbálták lépéseket tenni annak érdekében, hogy a helyi pártszervekkel kivizsgáltsák a rendőri brutalitást. E lépésük, ugyanakkor nem járt sikerrel, mondván, hogy maga Barkó tett olyan értelmű nyilatkozatot, hogy "sérülései egy véletlen balesetből származnak és hálás a rendőrségnek, amiért azonnal kórházba szállították."

Kolozsvár
1985. augusztus 11.

1985/61. sz. jelentés

Kritikus hangvételűnek tekintett cikkei miatt, indexre tették Romániában a Pravda néhány számát

Június eleje óta a Pravda egyre több számát kereshetjük hiába a romániai újságárusok standjain. E hiányzó példányokat az utóbbi időben, a könyvtárak legtöbbjében sem lehet megtalálni.

Megfigyelők szerint, kezdetben az újságnak azok a példányai "nem jutottak el" az újságárusokhoz, és így az olvasókhoz sem, amelyek a személyi kultusz kérdését érintették. Manapság pedig, már a gazdasági helyzettel, a reformokkal foglalkozó és az önkritikus hangvételű szorgalmazó példányokat sem lehet beszerezni.

Itt említjük meg, több olyan információ áll hírlapadóink rendelkezésére, melyek szerint a moszkvai vezetés az év eleje óta fokozottabban igyekszik nyomást gyakorolni a román kormányra annak érdekében, hogy az megváltoztassa gazdaságpolitikáját. Moszkva általában magyar megoldásokat vár a román féltől. E lépéseket, melyek szerintük kapitalista restaurációs kísérletek, — a román vezetők, eddig következetesen visszautasították.

Kolozsvár
1985. augusztus 14.

1985/62. sz. jelentés

A Román Rádió és Televízió kisebbségi nyelveken sugárzott műsorainak mennyiségi adatai az 1975-1985-ös periódusban

Az elmúlt fél esztendőben több esetben is foglalkoztunk a Román Rádió és Televízió kisebbségi nyelveken sugárzott adásaival. Mint köztudott, január óta Romániában fokozatosan felszámolták a magyar, német és szerb nyelven sugárzó vidéki stúdiókat és jelenleg már csak a bukaresti közvetít mintegy napi fél órással illetve 15 perces műsort, — általában híreket —, a kisebbségek nyelvein. A Televízió műsorai kizárólag román nyelvűek.

Az alábbi táblázat az 1975-1985-ös periódusban naponként, illetve hetenként magyar és német nyelven sugárzott rádió- és televízióadások mennyiségi alakulását mutatja be. Az 1985-ös értékeket az év első hat hónapjának adatai alapján becsültük.

RÁDIÓ óra/nap Televízió óra/hét

1975

magyarul 5,25 2,42

németül 1.87 1.57

1981

magyarul 6,54 (+ 24,57%) 2,69 (+ 11,15%)

németül 1.88 (+ 0,53%) 1,78 (+ 13,37%)

1985

magyarul 0,50 (-92,35%) 0

németül 0.25 (-86,70%) 0

Nagyvárad
1985. augusztus 14.

1985/63. sz. jelentés

**A Román kormányzat újabb betelepítésekkel igyekszik
megbontani az erdélyi magyarság
nemzeti, kulturális és demográfiai egységét**

Július közepén megnyílt Bihar megyében az első erdélyi Ifjúsági munkatelep (Santierul tineretului). Az objektum fontosságát jelzi, hogy a megnyitó ünnepségeken jelen volt Nicu Ceaucescu, ifjúságügyi miniszter, a Ceaucescu-dinasztia politikusa is. Információink szerint, a munkatelepet, a Szamos és a Berettyó, illetve a Berettyó és a Sebes Körös közötti csatornahálózat megépítése végett hozták létre. Erdélyben nem is titkolják, hogy az objektum létrehozásában nem is annyira a gazdasági, mint inkább a politikai tényezők játszottak szerepet: az erdélyi magyarság demográfiai, etnikai egységének megbontása. A létesítmény alkalmazottainak teljes állománya ugyanis, mintegy másfélezer (1500), egyelőre ideiglenesen felállított barakokban elszállásolt romániai fiatalokból áll, akik részére, már megkezdték a Nagyváradtól (Oradea) hozzávetőlegesen 40 kilométerre fekvő és jószerével csak magyarok által lakott Székelyhíd (Sacueni) határában egy végleges lakónegyed kialakítását.

Mondanunk sem kell, hogy a román kormány ezzel újra és újra megszegi azokat a nemzetközi egyezményeket, – közöttük a békeszerződést is –, melyek megtiltják a nemzetek homogén kulturális és etnikai egységének megbontását.

Nagyvárad
1985. augusztus 17.

1985/64. sz. jelentés

Romániában töbekeket féléves kényszermunkára ítélték a Magyar Rádió és Televízió adásainak írásbeli rögzítése, valamint ezen anyagok másolása és terjesztése miatt

A romániai hatóságok újabb hajszát indítottak azok ellen, akik a magyar rádió és televízió programfüzetét másolják és terjesztik. Közismert, hogy a román hatóságok már jó ideje különböző megfélemlítő és adminisztratív akciókkal igyekeznek megakadályozni az erdélyi magyarokat abban, hogy magyarországi műsorokat fogjanak. E kampányok során a tévéantennákat erőszakosan eltávolítják, nem ritka az sem, hogy az embereket bekísérik a rendőrségre, sőt olykor tetlegességre is sor kerül.

Az utóbbi időben mindennaposakká váltak a retorziók, elsősorban azt követően, hogy a román rádió jelentősen csökkentette magyar nyelvű adásainak időtartamát, a román televízió pedig teljesen beszüntette magyar nyelvű műsorainak sugárzását. Meg kell jegyeznünk egyébként, hogy erdélyi magyar vélemények szerint, a román propagandaeszközök magyar nyelvű adásai az elmúlt időszakban "a balkáni primitivség és a bizantinizmus olyan jeleit mutatták, amit még a legnagyobb jóérzéssel sem lehetett elviselni." Nem csoda, hogy Románia azon területein, ahol jól lehet fogni a magyar televízió adásait nemcsak a magyar, de a román lakosság is előnyben részesíti ezeket a román adásokkal szemben, s így mindent elkövetnek annak érdekében, hogy idejében beszerezzék a műsor füzeteket Magyarországról. Belényesi (Beius) forrásokból tudjuk, hogy az ottani román ajkú lakosság körében a budapesti televízió műsorának román nyelvű fordítása kézzől-kézre jár.

A magyar televízió erdélyi nézőközönségének zöme, természetesen az itt élő magyarokból kerül ki. A műsorfüzet lapjait hivatalosan nyilvántartott írógéppel, vagy – példa erre is akad – kézzel sokszorosítják. A hatóságok e fenti tevékenységet is "illegálisnak" tekintik, a sokszorosítás miatt egyeseket sovinizmussal, másokat pedig szakmai illetékeséggel vádolják. Tudomásunkra jutott az a tény, hogy ilyen vádak alapján, több személyt már eddig is hat hónapi, "munkahelyen töltendő" kényszermunkára ítélték. Nagyváradon (Oradea), és Szatmárnémetiben (Satu Mare) pedig száznál többre tehető azoknak a száma, akiket hasonló okok miatt többszöri rendőri kihallgatással igyekeztek megfélemlíteni, – e személyek között román nemzetiségűek is előfordulnak.

Nagyvárad
1985. augusztus 17.

1985/65. sz. jelentés

Kísérlet a kolozsvári Magyar Színház felszámolására

Ez év februárjában a kolozsvári (Cluj-Napoca) magyar színház több vezető színészét behívták a városi pártbizottságra, ahol a kulturális ügyekért felelős munkatárs, – minden bizonnyal besúgói jelentések alapján –, fejükre olvasta "vétküket". Vétkeknek minősültek azok a kijelentések, melyeket a pártbizottság nacionalistának tekintett. E lélektani előkészítés után a pártbizottsági munkatárs költői kérdést intézett a társulathoz: tudnának-e román nyelven játszani; majd kifejtette abbéli meggyőződését, hogy "a magyar nyelvű színjátszás a szeparatizmus nyilvánvaló jele."

Tavasszal a kolozsvári magyar színház már egyetlen modern vagy klasszikus magyar szerző darabját sem játszhatta. Tavaly még nagy sikerrel ment Jókai Mór Az Aranyember c. regényének színpadi adaptációja és Vörösmarty Mihály Csongor és Tündé-je. Az idei év komoly sikerdarabját, Mrozek Tangó-ját is hosszú hetekig nem adhatták el, s mikor végre színpadra kerülhetett, akkor is csak néhány előadást engedélyeztek.

Marosvásárhely
1985. augusztus 20.

1985/66. sz. jelentés

Belügyi alkalmazottak a külföldi vendégek inzultálására

Mivel Romániát több bírálattal érte a határ-átkelőhelyeken történt incidensek miatt, úgy tűnik, hogy a román vezetés és a securitate alkalmasabbnak látja ezen incidenseket az országon belül kiprovokálni, ahol nem igen akad szemtanú, s ha mégis elhallgattatása egyszerűbb, mint egy forgalmas határátkelő helyen.

A külföldi állampolgárok inzultálása céljából külön egységeket szerveztek. Fő székhelyük, szállodák környéke, valamint a külföldiek által gyakrabban látogatott vendéglők, vasutállomások. Több olyan esetről tudunk, melyek során nőket bántalmaztak és autókat rongáltak meg. Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) egy – szemtanúk állítása szerint –, securitátésok által vezetett Dácia személygépkocsival, hosszasan üldöztek, majd elütöttek egy magyar állampolgárságú férfit, akinek sérülései szerencsére nem voltak súlyosak, s így hamar elhagyhatta Romániát.

Báko
1985. augusztus 21.

1985/67. sz. jelentés

Egyes források gyakran életveszélyesnek ítélik a csángóvidék megközelítését

Régóta közismert, hogy a magyarság legkeletibb szórványának, a Moldvában élő mintegy 120.000 lelket számláló csángóság sorsa, még a Románia területén élő többi magyarénál is kegyetlenebb. Manapság, már megközelíteni is lehetetlen a csángó településeket, mert a vasutállomásokat, az utakat, a rendőrség és az államvédelem beosztottjai őrzik és mindenkit meggátolnak a beutazásban.

Ujabb jelentések szerint, még a hegyi ösvényeken és a rejtett utakon is rendőrszemeket állítottak fel, melyek valójában belső "határőrséggé" funkcionálnak, mivel az erdélyi magyarság néhány vállalkozó szellemű képviselője kerülő utakon, hegyi ösvényeken jutottak el Csángóföldre. Úgy tudjuk, hogy ezen ellenőrző pontokon, több esetben erőszakot alkalmaztak a Csángóföldre utazni kívánó illetve az elfogott örvénnyel" (amely megtiltja a szülőföldről történő kényszerkihelyezést), mind pedig Románia alkotmányával, amely több kitételben is garantálja azokat a kisebbségi jogokat, amelyeket kényszerkihelyezések gyakorlata sért.

Hírügynökségünk értesülései szerint Kányádi Sándor írásbeli és szóbeli idézést kapott az ügyességtől az elmúlt hetekben, de a megjelenést megtagadta az elmúlt hetekben, arra hivatkozva, hogy a szóbanforgó petíciót nem az ügyességhez nyújtotta be.

Sepsiszentgyörgy
1985. augusztus 22.

1985/68. sz. jelentés

A román hatóságok tovább korlátozták a nemzetiségi nyelvek használatát

1985 első felétől fogva, egyre általánosabb érvényt szereznek annak a nyilvánosságra nem hozott rendeletnek, amely megtiltja a magyar, német és szerb nyelv használatát, nyilvános fórumokon, mint például munkamegbeszélések, gyűlések, stb., még olyan esetekben is, ha románok e rendezvényeken egyáltalán nincsenek jelen.

Mindezzel párhuzamosan, a magyar iskolákban és óvodákban alkalmazásban álló tanítónőket és ovónőket, tekintet nélkül arra, hogy pályakezdők-e, vagy már a nyugdíjkorhatár előtt állanak-e, kötelezik arra, hogy román nyelvtanfolyamokon vegyenek részt. Állásuk betöltésének, ez ma már nélkülözhetetlen előfeltételé.

Sepsiszentgyörgy
1985. augusztus 22.

1985/69. sz. jelentés

A színmagyar vidékeken is megszűntek a magyar iskolák

Ez évben megszűntek a magyar iskolák még a 80-90%-ban magyarok által lakott Kovászna és Hargita megyékben is. Ezzel most már végérvényesen lezárul az a folyamat, melyet a Ceausescu-rezsim nyitott a múlt évben hirdetett meg, s amelynek egyik fő célkitűzése a magyar nyelvű oktatás teljes felszámolása. Ugyan léteznek még magyar tannyelvű osztályok, de minden magyar iskolában, – az eddigi jól bevált módszert követve – román osztályokat is indítanak, melyek idővel kiszorítják a magyar tannyelvű oktatást.

A román rezsim még azokon a településeken is kötelezővé tette a magyar iskolák felszámolását, ahol kizárólag magyar lakosság él. Ez történt most az említett két megyében is, ahová román területekről, pontosabban Neamt megyéből, teljes román osztályokat szállítottak. A családi és nemzeti környezetükből kiszakított román diákokat internátusokban helyezik el, s ahol ez nem megoldható, ott ideiglenes szállásokat alakítanak ki.

Erdélyi megfigyelők megállapítják, hogy ez az intézkedés sérti azt a ma is érvényben lévő törvényt, mely tiltja az idegen megyékből való beiskolázását akkor, ha a szóban forgó diákok eredeti lakhelyén egyébként megfelelő lehetőségek vannak a továbbtanulásra. E konkrét esetben, az áttelepített diákok, egyébként jól felszerelt román nyelvű középiskolákat hagytak el, miközben Hargita és Kovászna megyékben még folyamatban van, az eddig nem létezett román nyelvű oktatás tanügyi feltételeinek megteremtése.

Sepsiszentgyörgy
1985. augusztus 22.

1985/70. sz. jelentés

A zömében magyarok lakta vidékeken, nemlétező tanügyi állásokba fiatal román értelmiségieket neveznek ki

Tizenkét román anyanyelvű biológia-tanárt neveztek ki olyan Hargita megyei állásokba, melyek nem is léteznek. A sepsiszentgyörgyi (Sfintu Gheorghe) tanfelügyelőségről szerzett információink szerint a fiatal román értelmiségieket igen felháborították a helyszínen tapasztaltak, hiszen Bukarestben azt az ígéretet kapták, hogy "Hargita megye majdnem teljesen románok által lakott városaiban jutnak majd álláshoz" és csak a helyszínen döbbentek rá, hogy ezen a vidéken ilyen városok nem léteznek. A tanfelügyelőség, ugyanakkor olyan utasítást kapott a tanügyminisztériumtól, hogy "e fiataloknak mindenképpen katedrát kell biztosítani, s ha nincsen biológia tanári poszt, adjanak nekik matematika-, fizika-, vagy tornatanári beosztást."

Kolozsvár
1985. augusztus 23.

1985/71. sz. jelentés

A román rendőrség 1 kilogramm kávéért agyonvert egy embert

Oláh Zoltán 55 éves, magyar nemzetiségű kolozsvári (Cluj-Napoca-i) lakost a rendőrség agyonverte.

Csak most derült fény arra, hogy 1985 márciusában Oláh Zoltánt, aki az USA-ban élő rokonaitól teljesen szabályos formában valutaútványt kapott és ezért 1 kg kávéért vásárolt az úgy nevezett "dollárboltban", a vásárlást követően a rendőrség őrizetbe vette. Hírügynökségünk munkatársa felkereste az üzlet vezetőjét, aki elmondotta, hogy amikor Oláh Zoltán kilépett az üzletből, egy ott, az üzlet előtt várakozó civil, miután felmutatta hivatalos igazolványát, felszólította Oláhot, hogy kövesse. Oláh Zoltánt ekkor látták utoljára élve. Következő nap a rendőrség értesítette a családot, hogy hozzátartozójuk tetemét a városi hullaházban vehetik át. Hivatalosan csak annyit voltak hajlandóak közölni, hogy "milyen módszereket alkalmaz a román titkosrendőrség. A hatóságok számára kevező esperesjelölt, Nagy Dániel megválasztása érdekében hús szavazócédulát kicseréltek. A püspökség tudomására hozott választási csalást eltussolták, majd a második fellebezésnek helyt adva, a beismerő vallomások után, 1985 tavaszán, Nagy megválasztását, végül is érvénytelennek nyilvánították. Az udvarhelyi pap ennek ellenére, azóta is esperesként működik.

Ezzel szemben az egyházi törvényes jogok érvényesítésének szorgalmazóit, mint például Tőkés István Kolozs megyei püspökhelyettest kényszernyugdíjazták és lemondatták a Református Szemle szerkesztői állásából is.

Hasonlóképpen, két éve tart Tőkés László dési segédlelkész meghurcoltatása is. A fiatal dési papot egyházi feljebbvalóival szembeni "tiszteletlen magatartással" vádolták meg. Az eljárás során teljes mértékben figyelmen kívül hagyták a dési gyülekezet elemi jogait. A híveket azóta is sorozatosan meghurcolják és erőszakos módon nyomást gyakorolnak rájuk. Tőkés Lászlót a legfelső egyházi fegyelmi bizottság felmentette a vád alól. Ennek ellenére, megfosztották papi hivatása gyakorlásának lehetőségétől és immáron egy év és két hónapja munka nélkül van.

Az elmúlt pénteken a kolozsvári püspökség épületében kezdeményezett tiltakozó akció kimenetele még nem ismeretes. Hírügynökségünk a fejleményeket továbbra is figyelemmel kíséri.

Kolozsvár
1985. augusztus 25.

1985/72. sz. jelentés

További nyomás nehezedik azokra, akik ingadoznak elfogadni az egyetem utáni kényszerkihelyezéseket

Mint már jelentettük, a Kolozsvári Egyetem bölcsészkarán egy egész évfolyam tagadta meg azt, hogy elfogadja az egyetem elvégzése utáni kényszer kihelyezést, amely egzisztenciálisan, nemzetileg és emberileg lehetetlen helyzetbe juttatta volna a fiatal magyar pályakezdő értelmiségieket. Olyan hírek jutottak el szerkesztőségünkhöz, hogy a hatóságok minden eszközt megragadnak arra, hogy magatartásuk megváltoztatására bírják őket, s e tekintetben securitátés módszerektől sem riadnak vissza. Tudunk kihallgatásokról, fenyegetésekről, de a többségnek mégis azoktól az adminisztratív nehézségektől kell félnie, amelyek a romániai általános, embertelen körülményekből, illetve az antihumánus rendeletekből fakadnak.

Több diák feladta volna értelmiségi státuszát is. Legnagyobb meglepetésükre azonban sehhol sem kaptak munkát. Még a Petrozsényi és a Nagybányai Bányaműveknél is azt közölték velük, hogy a "a meglévő bányászgarnitúrának sem képesek biztosítani a törvényes juttatásokat, illetve a minimális élelmiszerellátást, nemhogy még új munkaerő rekrutálásával tetézzék ezt a helyzetet."

Kolozsvár
1985. augusztus 25.

1985/73. sz. jelentés

**Száz protestáns lelkészre lenne szükség, miközben a
kolozsvári teológiai intézetbe a hatóságok csak hat
lelkész-növendék felvételét engedélyezték**

A Kolozsvári Teológiai Intézetbe az idén mindössze 6 diák nyert felvételt. Összehasonlításként említhetjük, hogy bár a 80-as évek elején még mintegy 40-50 diák számára biztosítottak tanulmányi lehetőséget az intézetben évfolyamonként, számuk már akkor is jóval alatta maradt a lelkész-nélküli református, lutheránus, unitárius gyülekezetek számának. Biztosra vehető értesüléseink vannak arra vonatkozóan, hogy jelenleg legalább 100 új lelkészre lenne szükség ahhoz, hogy Erdélyben ne maradjon gazdátlanul protestáns gyülekezet.

Kolozsvár
1985. augusztus 27.

1985/74. sz. jelentés

Ma már nem csak a frissen végzett magyar értelmiséget fenyegeti az a veszély, hogy el kell hagyja szülőföldjét

Több ízben tettünk már arról jelentést, hogy az egyetemet követően, az erdélyi magyar értelmiség e legfiatalabb generációját szülőföldjétől távoleső románok által lakott vidékekre helyezik. Újabban minden jel arra mutat, hogy ezzel a kényszerűséggel kell azoknak is szembenézniük, akik az egyetem elvégzése után, az ún. "véglegesítő vizsgát" teszik le. Ennek a vizsgának a megszerzése, kötelező érvényű, letétele után viszont, a regionális tanfelügyelőség egyre többször dönt úgy, hogy az értelmiségiek az ország más vidékein kapjanak állást, elszakítván őket családjuktól is, hiszen az ő elhelyezésükről már nem gondoskodnak. E probléma "orvoslása" a kolozsvári (Cluj-Napoca) főtanfelügyelő kijelentette: "Egy fiatal tanerő elhelyezése a Kárpátokon túlra nem jelenthet családi problémát. A román állam rendkívül megértő az ilyen esetekben hisz három évi különélés után a válást a hatóságok könnyen lebonyolítják. Új helyén mindenki próbáljon meg minnél előbb gyökeret verni, új családi kötelékeket kialakítani."

Ezzel szemben olyan híreket is kaptunk, hogy a kolozsvári tanfelügyelőségnek módjában áll e kényszer-kihelyezésektől eltekinteni. Erdélyi források említik, hogy bizonyos ellenszolgáltatások fejében — ami jelenleg 2 kg kávé és 2 karton Kent cigaretta — az egyes tanfelügyelők készségesen a tanárok rendelkezésére állnak, hogy elkerüljék a Romániába történő kényszerkihelyezést.

Ditró
1985. augusztus 28.

1985/75. sz. jelentés

Tragikusra fordult egy erdélyi politikai elítélt helyzete

A bebörtönzött Páll Béla egykori ditrói (Ditrau) matematikatanár elméje teljesen elborult a vele szemben alkalmazott, különlegesen kegyetlen bánásmód következtében.

Páll Bélát 1983-ban tartóztatta le a securitáte, de már ezt megelőzően, éveken keresztül zaklatták, gyakran került kihallgatásra is sor, s olykor tetlegesen is bántalmazták. Ez történt 1983 márciusában is, azt követően, hogy Páll visszatért Magyarországról, a költő, Illyés Gyula temetéséről. Nem tudván elviselni a megaláztatásokat, Páll levelet írt a legfelsőbb román vezetéshez, amelyben kérte, hogy "legalább élni hagyják, hisz beteg ember lévén, igazán nem lehet útjában már senkinek."

Pállt, e levél postázását követően vette őrizetbe a rendőrség. Formális, zárt ajtók mögött lefolytatott per során – melyen egyébként védőügyvédje sem lehetett végig jelen –, a bukaresti katonai törvényszék 6 évre ítélte "izgatás és nacionalista propaganda" címén. Pállt jelenleg a politikai foglyok Jilava-i börtönében őrzik. Beszámolók szerint elméje teljesen elborult és a kórházi zárt-osztályon van. Sokan attól tartanak, hogy az ítélet kitöltése után is pszichiátriai intézetben fogják tartani, vagy talán még szabadulása előtt öngyilkosságba kergetik.

Nagyvárad
1985. szeptember 28.

1985/76. sz. jelentés

Tovább folyik Nagyváradon a katolikus lelkészek terrorizálása

Amióta a nyugati sajtó közölte a Csillik János nagyváradai (Oradea) római katolikus lelkész megkínzásáról kibocsátott jelentésünket, a helyi securitáte több újabb vizsgálatot folytatott le a város katolikus lelképásztorai ellen.

A securitáte vallató részlegének parancsnoka Ioan Salajan ezredes hazaárulás vádjával fenyegette meg a lelkészeket és felszólította őket, hogy a Vatikánhoz és a Szabad Európa Rádióhoz címzett levelekben cáfolják a Csillikről elterjedt híreket. Ion Rat őrnagy az egyik fiatal lelkészt, aki vonakodott megírni a szóbanforgó levelet, azzal fenyegette, hogy a fűtőtesten veri szét a veséjét, ha tovább ellenkezik.

Emlékeztetünk arra, hogy Csillik Jánost, a nagyváradai Székesegyház 29 éves segédlelkészét ez év márciusa és májusa között többször kihallgatták és olyan súlyosan bántalmazták, hogy megsérült mindkét keze. A pap vallatásában több securitátés nyomozó is részt vett, de sérülései a Ion Rat őrnagy által alkalmazott rendkívül brutális módszerekből fakadnak.

Kolozsvár
1985. szeptember 30.

1985/77. sz. jelentés

Ügyészi intézkedés követi az erdélyi magyar értelmiség védelmében benyújtott petíciót

Kányádi Sándor költőt beidézte az ügyészség egy olyan beadvány ügyében, amellyel, – más neves értelmiségiekkel egyetemben – a párt központi bizottságához valamint az úgynevezett Nemzeti Dolgozók Tanácsához fordult a szülőföldjükről, Erdélyből kényszerrel elhelyezett végzős egyetemisták ügyében.

Mint már több alkalommal hírt adtunk, a román állam és pártvezetés az erdélyi magyarság egységes tömbjének fellazítása céljából a frissen végzett értelmiségieket Romániába helyezi, fokozatosan megfosztva ezzel a magyar kisebbséget saját értelmiségi rétegétől. Ezt a politikát annak ellenére folytatják, hogy Erdélyszerte növekszik a pedagógus hiány.

Az említett beadvány arról is említést tesz, hogy a romániai hatóságoknak ez az eljárása ellentétes mind az úgynevezett "tanügyi törvénnyel" (amely megtiltja a szülőföldről történő kényszerkihelyezést), mind pedig Románia alkotmányával, amely több kitételben is garantálja azokat a kisebbségi jogokat, amelyeket kényszerkihelyezések gyakorlata sért.

Hírügynökségünk értesülései szerint Kányádi Sándor írásbeli és szóbeli idézést kapott az ügyészségtől az elmúlt hetekben, de a megjelenést megtagadta az elmúlt hetekben, arra hivatkozva, hogy a szóbanforgó petíciót nem az ügyészséghez nyújtotta be.

Kolozsvár
1985. október 4.

1985/78. sz. jelentés

Újabb házkutatások Erdélyben.

Az elmúlt napokban, erdélyi magyar értelmiségieknél, házkutatások sorozatát rendezte a román állambiztonság. Szeptember 30-án, hétfőn Szatmárnémetiben (Satu Maru) Visky András mérnök, október 1-én, kedden Kolozsvárott (Cluj Napoca) Szőcs Géza költő, Cs.Gyimesi Éva egyetemi tanár és Wrábel Zoltán lakását kutatták át. Ugyancsak házkutatást tartottak a román nemzetiségű, a demokratikus kibontakozás, valamint a magyar-román sorsközösség ügye mellett mindig kiálló zenetanár, Marius Tabacu lakásán.

Az akció során a titkosrendőrség emberei összegyűjtöttek és elvittek minden kéziratot, levelezést, szakmai feljegyzést. Olyan híreket kaptunk, hogy a házkutatást követően mindenkit több órán keresztül vallattak, s bár fizikai erőszakról eddig még nem érkezett jelentés, a kihallgatásokat azóta is naponként megismétlik.

Megfigyelők tudni vélik, hogy az akciókban résztvevőket nem csak a szokásos megfélemlítési szándék vezette, hanem annak is elejét akarták venni, hogy értelmiségiek az október közepén, Budapesten megnyíló Kulturális Fórumhoz, az erdélyi magyarság jogfosztott helyzetét feltáró memorandumot intézhessenek. Megfigyelők szerint az újabb házkutatások és vallatások nem csak a magyar értelmiség, de Magyarország elleni újabb támadásként is felfoghatóak. A kihallgatások során ugyanis a nyomozók részéről több becsmérlő megjegyzés hangzott el mind Magyarországra, mind pedig más államok, — elsősorban az Amerikai Egyesült Államok — címére.

Nagybánya
1985. október 5.

1985/79. sz. jelentés

**“Itt a magyar oktatás halálra van ítélve”
nyilatkozta egy főtanfelügyelő helyettes**

Egyre több olyan hír érkezik, hogy Máramarosban is (Maramures) teljesen fel akarják számolni a magyar tannyelvű oktatást. A nagybányai (Baia Mare) 2-es és 3-as számú ipari líceum III. évfolyamára a diákoknak nem engedélyezték, hogy magyarul felvételizhessenek. A 11-es számú általános iskolában pedig, a túljelentkezés ellenére, az eddigi kettő helyett az idén már csak egyetlen magyar osztály indítását engedélyezte a tanfelügyelőség.

A szülők több esetben is kérelemmel majd panasszal fordultak a tanügyminisztériumhoz annak érdekében, hogy legalább az eddig működő magyar tannyelvű osztályok megmaradjanak. Ugyanakkor küldöttséget menesztettek a megyei tanfelügyelőségre, ahonnan azonban kiutasították őket. Később Dirjan Ioan, a megyei főtanfelügyelő helyettese, szűk körben kijelentette: “Itt a magyar oktatás halálra van ítélve. Mi nem indítunk magyar osztályokat, csak megszüntetünk. Ha maguk ide csoportosan jönnek tiltakozni, az szerveskedésnek számít, ami már nem tanügyi, hanem belügyi dolog.”

80/1985 Nagybánya, 1985. október 5.

**Szőcs Géza üzenete a nemzetközi
kulturális fórum résztvevőihöz**

Az Erdélyben élő Szőcs Géza költő üzenetet intézett az 1985. október 15-én Budapesten megrendezendő Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Kulturális Fórumon részt vevő művészekhez. A szöveget az alábbiakban, teljes terjedelemben közöljük:

“Kedves Barátaim! Mint romániai magyar író különleges helyzetben vagyok több tekintetben is. 1982 és 1985 között többször foglalmaztam meg véleményemet a kisebbségi és az emberi jogok romániai értelmezéséről. Némely javaslatom radikálisabb volt, mások kevésbé; volt, mikor a nemzetközi jog terminusaiban foglalmaztam meg indítványaimat és nagytekintélyű nemzetközi szervekhez intéztem őket, máskor versben írtam meg ugyanezt, s az egyének lelkiismeretére, történelmi tudatára és erkölcsi érzékére akartam hatni. Elkötelezettje vagyok egy olyan nemzetköziségnek, mely számára a kisebbségnekem gyötrő gondot jelentenek, hanem igéretes lehetőséget.

Az erdélyi magyarság mártírkomplexusban szenved, vértanúkra van szüksége. 1982 telén, mikor féllábbal a koporsóban voltam, hallatlanul népszerű embernek számítottam. Mikor azonban kiderült, hogy túléltem a dolgot, sőt még szabadlábbon is vagyok, az emberek elfordultak tőlem. Az egész ugyanis sehogyan sem illett bele a világképünkbe. Elsősorban szegényebbek lettek egy mártírral, mítosszal, egy legendával. Ez a frusztrációs összetevő. Másodszor pedig: lehetetlenné vált számukra az önfelmentésnek az a lelki rituáléja, aminek szerkezete a következő: aki ebben az

országban pofázik, azt egy-kettőre felakasztják. Ezért lehetetlen bármit is tenni, bármilyen önnálló véleményt is megfogalmazni, ráadásul úgy sem érünk el azzal semmit, ha beszélünk. Csak azt, hogy likvidálnak. Miután viszont mi, az Ellenpontok három szerkesztője bilincs nélkül sétálgattunk az utcán, ez az imént vázolt önigazolás, önfelmentés tarthatatlanná vált. Sokáig azt képzeltem, hogy az ellenem ebben az időben feltámadó gyűlölet tudatlanságból és kincstári propagandából táplálkozik és úgy hittem: ha idővel nyilvánvalóvá lesz a rágalmak hamis volta, még azok a pályatársaim is szívükbe fogadnak majd, akiknek szája nevem említésekor leginkább habos mostanában. Csak sokára jöttem rá, hogy ezeket az embereket az elé a választás elé állították: vagy saját, elrontott, prostituált életüket és önmagukat kell szembeköpnüik – vagy pedig felém kell köpködniük, a hátam mögött. És persze ezúttal is azt választották, ami könnyebb volt.

Mégis, az írónak továbbra is írnia kell – még a legfeszültebb társadalmi vákumban is. Írnia kell akkor is, ha már papírja sincs (a sorozatos házkutatások után már nem maradt papír a háznál), még akkor is, ha naponta nyolc-tíz órát tölt a vallatószobájában, ahol boldog cinizmussal olvassák fel neki legszemélyesebb leveleit. Akkor is, ha elvesztette állását, barátait, s már nem is publikálhat, akkor ha egy percre sem lehet soha egyedül, mert mindig és mindenhol figyelik. Ebben a

mesterséges vákumban nincs soha egyedül. De éppen azért, mert a vákum mesterséges, tudnia kell, a nemzet valódi – spirituális – régióiba nem tud behatolni. Nincs tehát más lehetősége: írnia kell.

Minden ambicióm és elképzelésem egy olyan magyar kultúra, egy olyan nemzeti öntudat lehetősége és minősége felé tapogatózott, mely öntudat egyesítő – melynek egyesítenie kellene – lélekben a magyarokat akkor is, ha Magyarországot tizenhat más állam között felosztanák. A határok és állami alakulatok változhatnak és változnak is, de a haza tudatja megmarad – meg kell maradnia, hiszen a haza más és több, mint adminisztratív egység és adminisztratív hatáskör. A zsidóknak akkor is volt hazájuk, többezer éven át, mikor országuk még nem (és már nem) – s azt, hogy ma országuk is van, csak a haza többezer éves gondolata tette lehetővé. A lengyelek is megmaradtak lengyel nemzetként akkor is, mikor Lengyelország nem is létezett. Nem azt mondom, hogy mindegy, fölosztanak-e, hogy van-e ország, ez csak másodlagos kérdés ahhoz képest: mekkora és milyen gazdag a haza azok tudatában, akik hordozzák és alkotják. Ez jelenti a haza fogalmának eszme-voltát; márpedig az eszmének nem lehet megváltoztatni a határait, nem vehető el és nem osztható fel. A haza, a "haza a magasban" és 38 betűs lelke, megmaradnak mindig – meg kell maradniuk egészben; elfoglalni a hazát nem lehet, de föladni igen. E tekintetben fontos az író szerepe: hogy ezt a föladást megakadályozza. Kötelessége, hogy azon dolgozzon: legyen mindenkinek ilyen hazája: legyen ilyen román haza, magyar, kurd, palesztin, zsidó és baszk. S akkor majd lehet szervezni egy másik találkozót, egy másik fórumon; azon majd én is ott leszek.

Két házkutatás között üdvözléssel,

Szőcs Géza

Kolozsvár, 1985. október 10."

Bukarest
1985. október 13.

1985/81. sz. jelentés

A román hatóságok meg akarják szüntetni a "Művelődés" című folyóiratot

Bukaresti források beszámolnak arról, hogy intézkedés történt a Művelődés c. folyóirat megszüntetésére. A hatóságok két lehetőséget mérlegelnek. Az egyik szerint a Művelődés, a hasonló profilú román nyelvű folyóiratba olvadna be, ahol a jövőben néhány oldalt bocsátanak a magyar anyag rendelkezésére. A másik lehetőség, hogy a folyóiratot a jelenleg hetente megjelenő A hét mellékletévé fokozzák le.

Megjegyezzük: bármelyik intézkedést fogantatosítják majd a román pártszervek, eredménye mindenképpen a romániai magyarság újabb kulturális jogfosztása lesz. A mai román rezsim arroganciájára mi sem jellemzőbb, mint hogy a Művelődés megszüntetésének gondolatát a budapesti Kulturális Fórum megkezdésének időpontjában szivárogtatták ki.

Bukarest
1985. október 13.

1985/82. sz. jelentés

Folytatódnak a hatósági megtorlások egy katolikus pap ellen

Csillik János plébánost, a nagyváradi (Oradea) székesegyház segédlelkészét felfüggesztették állásából, mégpedig azt követően, hogy nyilvánosságra kerültek azok a sérelmek, melyeket a securitáте-vallatások alkalmával el kellett viselnie.

Mint jelentettük, a securitáте két nyomozója, Ion Salajan ezredes és Ioan Rat őrnagy vezetésével, Csilliket március és május között több ízben kihallgatták, és miután megtagadta, hogy információkat adjon híveiről, vallatói gyalázóan szóltak papi hivatásáról. Egyes források szerint, a plébánost tettelesen is bántalmazták.

Miután hírlapadóink jelentetése alapján nyugati hírközlő szervek beszámoltak a történetekről, a helyi securitáте kihallgatta Csillik kollégáit, akiket arra akartak kényszeríteni, hogy a Vatikánhoz és a Szabad Európa Rádióhoz írt levelekben cáfolják az eseményekről elterjedt híreket. E kihallgatás sorozatot követő Vasárnap, Matos Ferenc a Székesegyház plébánosa a következőket fűzte szentbeszédéhez. "Sokan érdeklődtek nálunk Csillik János plébános után. Ezzel kapcsolatban azt mondhatom, hogy valóban mindkettőnket kihallgattak a hatóságok, de sem minket sem papi hivatásunkat nem gúnyolták. Csillik János jelenleg egyházas szabadságot tölti és szülőfalujában részt vesz a búcsún. Ezt követően újra elfoglalja papi teendőit székesegyházunkban."

A szabadság leteltével azonban, a securitáте nyomására Diszkál István ordinárius főpásztor a betegeskedő Margitta-i (Marghita) segédlelkész posztjára delegálta, és olyan információk jutottak el hozzánk, hogy a helyettesítés lejártával Tóttelekre vagy Csátárba fogják elhelyezni.

Nagyváradi securitátés körök nem csinálnak titkot abból, hogy céljuk Csillik János teljes elszigetelése és elhelyezését büntetésnek szánták. Efféle következményekre számíthatnak lelkipásztor kollégái is, ha nem vetik alá magukat a securitáте és a román rendszer vallás- és magyarellenos politikájának.

Kolozsvár-Marosvásárhely
1985. október 16.

1985/83. sz. jelentés

Egyre több hír érkezik a rendőri állambiztonsági szervek Erdélyben történő garázdálkodásairól

Már több ízben beszámoltunk arról, hogy főképp a magyarság legkeletibb szóróványa, a csángóság által lakott területeken, a hatóságok rendszeresen követnek el garázda akciókat a civil lakosság ellen. Az utakon, az állomásokon, a rendőrség megtámadja a védtelen embereket, javaikat, pénzüket elveszik, majd minden átvételt igazoló dokumentum nélkül továbbállnak. Manapság, már Erdély belső területeiről is ilyen hírek érkeznek. Jelentéseket kaptunk arról is, hogy az őszi mezőgazdasági betakarításra kényszerűen kivezényelt munkásokat és diákokat, igazoltatás címén a rendőrök gyakorta állítják meg, kutatják át, kobozzák el tőlük a náluk található élelmiszereket.

Kirívó esetként tartják számon Kolozsvár (Cluj-Napoca) lakói azt a szeptemberben, a városi strandon megtörtént incidenst, melynek során mintegy 30 securitátés tiszt csatárláncot alkotva végigigazoltatta a strandon tartózkodókat, majd azoktól, akik kártyáztak, vagy más társasjátékkal ülték el az időt – azon a címen, hogy “hazardjátékot folytatnak” – elkobozták a náluk található pénzt. Ezt követően a fürdővendégek szeme láttára az egész securitátés trupp átvonult a közeli Sport Szálló teraszára és a begyűjtött pénzt elsőrözték.

Szemtanúk beszámolója szerint a securitátésok között az alábbi Kolozsvárszerte hírhedt tisztek: OPREA ezredes, az értelmiségieket ellenőrző részleg vezetője, RUSU százados, az egyetemi diákság, valamint BIRIS főhadnagy, a képzőművészeti főiskola securitátés “felelőse”.

Kolozsvár
1985. október 16.

1985/84. sz. jelentés

Többé nem indítanak magyar évfolyamokat a kolozsvári zeneiskola alsó tagozatán

A magyar nyelvterület egyik legrégebbi, a mintegy 130 éve Kolozsvárott (Cluj-Napoca) működő zeneiskolájában az idén ősszel már nem indítottak újabb magyar alsó tagozatú évfolyamot. A hatóságok egyelőre engedélyezik még azt, hogy az iskola felsőbb évfolyamai anyanyelvükön folytassák tanulmányaikat, de eleve közölték, hogy nem hajlandók hozzájárulni ahhoz, hogy a magyar tannyelvű oktatást a jövőben is biztosítsák. A mostani évfolyamok, ha az iskolát elhagyják, – tehát legkésőbb három év múlva – már csak román nyelvű oktatás lesz a kolozsvári zeneiskolában.

Egyébként több információval rendelkezünk arra vonatkozóan, hogy az iskola vezetősége évek óta kísérletezik a magyar tagozat megszüntetésével. A korábbi párhuzamos három osztályt (2 román, 1 magyar), a felső tagozaton fokozatosan kettőre csökkentették; azaz másfél román és egy fél magyar osztályra. (Ez egyébként egy általánosan elterjedt módszer a román tanügyben.) Az 1982-ben végzetek még 16-an voltak, míg a tavalyi I. liceumi évfolyamon már csak 9 magyar diák indulhatott. 1985 tavaszán, a felvételi előtt néhány nappal az iskolában kihírdették, hogy az idén már nem indul magyar I. és III. évfolyam, annak ellenére, hogy összeférőhelyek száma a tavalyihoz képest nem csökkent!

A szülők által a tanügyminisztériumhoz intézett beadványra az a cinikus szóbeli válasz érkezett, hogy "a rendelet a helyi szervektől származik, gazdasági természetű és ez az intézkedés különben sem jelenti a magyar oktatás megszüntetését. A gyerekek járhatnak például bányai iskolába s e mellett még zongorázhatnak is."

A Kolozsvári Zeneművészeti Középiskola magyar osztálya az országban az egyetlen teljes magyar tannyelvű zeneosztály volt, évtizedekre visszamenően, bizonyíthatóan rendkívüli, külföldön is elismert teljesítményekkel. Így, bár Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) még működik ugyan egy fél magyar zeneosztály, a kolozsvári zeneiskola magyar tagozatának a megszüntetése gyakorlatilag a magyar zenei pedagógia felszámolását jelenti.

Ugyanakkor, – fűzik hozzá jólértesült kolozsvári körök – van valami igazság abban, hogy a rendelet helyi kezdeményezésre született. Kiderült ugyanis, hogy kora tavasszal, már eleve a kolozsvári iskolából így terjesztették fel a tanügyminisztériumba a helyeket jóváhagyásra. Tudni kell ehhez azt is, hogy e kezdeményezésben az iskola új igazgatója járt elől, aki román nyelvtanár, a zenéhez semmi köze és soha nem rejtette véka alá sovíniszta nézeteit. Még az igazgatói státusz elnyerése előtt egy pártgyűlésen elmondta, hogy szerinte "teljesen fölösleges az iskolákban a magyar tagozat, mivel az csak szeparatizmust szül."

Kolozsvár
1985. október 18.

1985/85. sz. jelentés

Újabb korlátozások a kolozsvári egyetem magyar szakán

A Kolozsvári Egyetemen eltölték az idegen nyelvű szakokat a magyar főszakkal való párosításban.

Eddigi gyakorlat szerint és különösen az utóbbi időben, a román tanügyi szervek a magyar főszak, valamint egy idegen nyelvű (angol, francia, német, orosz) mellékszakon végzetteket – törvényellenesen – a mellékszak alapján, szülőföldüktől távol, Óromániában kényszerítették munkavállalásra.

Az idegen nyelvek megszüntetésével a hatóságok automatikusan magyar-román szakra vették fel az idén felvételizett diákokat, újabb nagy esélyt adva ezzel is annak a gyakorlatnak mellyel eddig fokozatosan megfosztani igyekeztek az erdélyi magyarságot értelmiségétől.

86/1985

KOLOZSVÁR, 1985. OKTÓBER 19.

TÖKÉS LÁSZLÓ LEVÉLBEN FORDULT A REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉG TITKÁRSÁGÁHOZ

TÖKÉS LÁSZLÓ, állásától megfosztott erdélyi magyar református lelkész, tiltakozó levélben foglalta össze azt az egyre aggasztóbb helyzetet, amellyel a Romániában élő, református hitű magyarságnak és személyesen neki, szembe kell néznie. A román állambiztonság /securitate/ az ez év július 5. és 12. között rendezett házkutatások során elkobozta a tájékoztató levél szinte valamennyi példányát /HPT 50/1985. július 14/. Hirügynökségünk most jutott hozzá e dokumentum egyik eredeti példányához, amelynek fotókopiáját az alábbiakban közöljük.

Ugyancsak mellékelten közöljük TÖKÉS LÁSZLÓ két további nyílt levelét, melyeket NAGY GYULA kolozsvári /Cluj-Napoca/, valamint PAPP LÁSZLÓ nagyváradai /Oradea/ református püspökhöz írt. Emlékeztetünk arra, hogy a két püspök alaptalan gyanúsítgatásokat tartalmazó levélben fordult a nyugati magyarság egyházi vezetőihez, cáfolva a világsajtóban az erdélyi magyarság helyzetéről elterjedt kritikus hangvételű megnyilatkozások igazságtartalmát. TÖKÉS LÁSZLÓ, az itt közreadott nyílt leveleiben cáfolja a püspökök állítását, főképp a saját személyét ért rágalmakkal kapcsolatban.

Melléklet:

1. Tökés László: A Református Világszövetség Titkárságához /Genf/,
Dés, 1985. szeptember 10. /1-2 old./ -fotokópia-
2. Tökés László: A Református Világszövetséghez /Genf/
[Kolozsvár], 1985. június 20. /1-13 old./ -fotokópia-
3. Tökés László: Nyílt levél D.Papp Lászlónak [...]
Harosvásárhely, 1985. augusztus 15. /1-6 old./-fotokópia-
4. Tökés László: Főtiszteletű D.Nagy Gyula püspök úrnak /Kolozsvár/
Dés, 1985. augusztus 20. /1-2 old./ - fotokópia-
5. Tökés László: Főtiszteletű Bütösi János püspök úrnak /Bridgeport-USA/
Dés, 1985. augusztus 20. /1-5 old./ - fotokópia-

Tisztelt

D. Nagy Gyula püspök urnak

Kolozsvár

Ad: Püspöki Hivatal 37/1985. sz.

Alkalmam volt megismerkedni a püspök ur 1985 május hó 11-én, K-vár-Napoca-n kelt, Ft. Büttösi János amerikai magyar református püspökhöz intézett, az amerikai Calvin Synod Herald hivatalos egyházi folyóiratban való közlés végett felajánlott levelével, melynek záró szakaszában a következőket írja személyemmel kapcsolatban:

"Tőkés László segédlelkipásztor sajnálatra méltó és megszámni való ügye úgy igaz, hogy nevezett Brassóból Dére kellett áthelyeznem /megfelelően a Statutum I/67. par.-nak: "a segédlelkipásztort a püspök nevezi ki". Ez meg nem fellebbezhető püspöki jog! /Désen magatartásával felzavarta a csaknem 5000 lelket számláló gyülekezetünk békességét /Miatta a volt lelkipásztor-esperes - nem bírva a Tőkés-László uszításainak terhet - elment más, kisebb, falusi gyülekezetbe. Nevezett segédlelkipásztor nem kívánatos hangulatot teremtett a nagy kiterjedésű szörvány egyházmegye területén is főhatóságai elleni munkájával. Ezekért fegyelmi eljárás alá vonatott és a Fegyelmi Biróság "írásbeli megintésre" ítélte.

Alulírott, a gyülekezet és az egyházmegye békessége, de Tőkés László eltávolításából való megmentése érdekében áthelyeztem törvényes jogommal egy vidéki gyülekezetbe. Nevezett azonban előzetes szóban és írásban közölt feladós figyelmeztetésem ellenére sem foglalta el új szolgálati helyét! Következésképpen az érvényes törvények szerint ezzel saját magát kizárta a lelkipásztori szolgálatból!

Vélt igazsága alapján /azt állítva, hogy "állandó segédlelkész"/ megfellebbezte ügyét igazgatótanácsunkhoz, de a Statutum alapján fellebbezése elutasított! Ezek után, a segédlelkipásztor /// beperelte a Püspökséget az állami, polgári Biróságnál, de a kivizsgálások rendjén nem tudta igazolni kijelentései igazságát és a Polgári Biróság úgy döntött, hogy "ügyében az egyház illetékes".

Ma is az a meggyőződés, hogy Tőkés László volt segédlelkipásztor ügyében hozott határozatok a hivatás, a gyülekezet és egyházunk hasznára voltak. Ugy véljük, hogy az Egyesült Államokban lévő kalvinista egyházban is hasonló képen jártak volna el."

Az idézett részből megállapítható, hogy a püspök ur "tájékoztatása" a tények, a valóság és az igazság - meghamisításán alapul, és egyetlen leplezetlen célja Ft. Büttösi János és - a közlés révén - az amerikai közvélemény félrevezetése.

Eppen ezért, a püspök ur levelének a "kihívása" nyomán, kénytelen vagyok személyesen, a valóságnak megfelelően tájékoztatni Büttösi püspök urat és a Calvin Synod Herald olvasóit helyzetemről. A tárgyban írott levelem másolatát tisztelettel mellékelem e sorokhoz. Továbbá tiltakozom a püspök ur levelében foglalt, ellenem irányuló rágalma ellen, melyek a következők:

- a dési gyülekezet békeességének a felszavarása
- uszítás a dési lelkipásstor-esperes ellen s ennek következménye
- "nem kívánatos hangulat keltése" a dési szórvány egyháznegyre területén
- "főhatóságok elleni munka"
- "eltévelyedés"

Felelősségem teljes tudatában, a leghatározottabban felszólítom D. Nagy Gyula püspök urat súlyos rágalmait azonnali, nyilvános visszavonására, ugyanott, ahová címerte azokat. Ellenkező esetben, egyházi és állampolgári jogaimmal élve, kénytelen leszek törvényes elégtételt követelni a folyamatlan és illetékes egyházi, illetve állami szervekhez.

Mihetértés végett kérem postafordultával közölni vonatkozó szándékát.

D é s , 1985 augusztus 20.

Tőkés László lp

A REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉG
TITKÁRSÁGÁHOZ
GENE

A Református Világszövetség Alkotmányából kiindulva, melynek céltűzései közé tartozik:

- III. Art. 1: "Megkönnyíteni mindazokat az erőfeszítéseket, melyek Isten Igéje hűségese hirdetésére vonatkoznak, és az egyház életét és szolgálatát ennek az Igének az autoritása alá helyezni" /="faciliter tous les efforts visant a proclamer la Parole de Dieu fidelement et a soumettre la vie et le culte de l'Eglise a l'autorite de cette Parole"/;

- III. Art. 7: "Támogatni a gyenge, elnyomott vagy üldözött tag egyházakat, és minden lehetséges eszközzel bátorítani és segíteni a szűkségben lévő egyházakat" /="aider les Eglises membres qui sont faibles, opprimees ou persecutees et, par tous les moyens possibles, encourager et aider les Eglises qui sont dans le besoin"/;

- III. Art. 8: "Előmozdítani és védelmezni a vallási és polgári szabadságot, valahányszor fenyegetve van a világban" /="promouvoir et defendre la liberte religieuse et civile chaque fois qu'elle est menacee dans le monde"/ --,

és annak ismeretében, hogy a Református Világszövetség Titkársága és Közgyűlése mindig fellépett a tag egyházak és a kisebbségi helyzetük nehézségeit hordozó egyházak /pl. Tajvan, Dél-Afrika stb/ érdekében, és a kelet-európai egyházak gondjai iránt is elkötelezettséget mutat, - Helsinki és Ottawa után - a s e g í t s é g k é r, é s szándékával küldöm el a mellékelt Tájékoztatót. Ugy ítélem, hogy mind személyes, mind közegyházi összefüggései és vonatkozásai megérdemlik az egyetemes egyház figyelmét.

Az irás június folyamán keletkezett. Közel két éves harc után, miután az összes belső törvényes eszközöket igénybe vettem, s minden lehetséges utat kipróbáltam ügyem és a dési helyzet törvényes rendezése érdekében, mindeddig hasztalanul - ez alkalommal, végső lehetőségként, Önökhöz fordulok.

Június óta három hónap telt el. A késés oka az, hogy július elején, még mielőtt levelem biztonságos elküldéséről gondoskodhattam volna, a kolozsvári és marosvásárhelyi belügyi szervek, két rajtaütésszerű házkutatás során elkobozták a Tájékoztató szinte minden példányát. Időbe telt, míg magamhoz tértem, s újból a levelem kiküldésével próbálkozhatom.

A házkutatásokat követő behívások és kihallgatások alkalmával részletes "deklarációt" kellett írnom a Tájékoztató keletkezéséről, tartalmáról, célzatáról stb. Egyes részleteit román fordításban kellett belefoglaltatnom a nyilatkozatba. Nyomatékosan felszólítottak, hogy ha mégis maradt volna még vagy egy példány az írásból, azt ne merjem kiküldeni Önöknek.

Most mégis ezt teszem, mivel a helyzet azóta sem változott, sőt, ha lehet, romlott, és az eddig eredménytelennek bizonyult törvényes eszközökön kívül, a problémák megoldására nem látok más, jobb lehetőséget, mint az egyetemes református egyház nyilvánosságának, a Református Világszövetség segítségének az igénybevételét.

Az ismertetett ügy kapcsán szükségesnek tartom általában is kitérni a t á j é k o z t á s kérdésére. Felelősségem tudatában és vállalásával állítom, hogy romániai református egyházunk hivatalos képviselői általában, ~~de~~ jelesen pedig D. Nagy Gyula kolozsvári és D. Papp László nagyváradai püspökök nagy mértékben hamis képet nyújtanak a külföld számára egyházunk helyzetéről, részleges információkkal és elhallgatással /stb/ igyekezve megszépíteni és kedvező színben feltüntetni a valóságot.

Jellemző példái ennek Nagy Gyula folyó év május 11-én kelt, Bütösi János amerikai magyar püspökhöz írt levele valamint D. Papp László június 15-én, az Amerikai Egyesült Államokban tartott előadása. Az utóbbival a romániai Református Szemlének elküldött Nyílt levélben szálltam vitába, míg Nagy Gyula levelének ügyemre vonatkozó rágalmozó és félrevezető passzusát egy Bütösi püspök urhoz intézett személyes levélben cáfoltam meg.

Meggyőződésem, hogy a két püspök egyoldali beállítása, "apologétikus" jellegű írásai torzítva tükrözik a hazai református egyházi realitásokat, s az ezekhez hasonló tájékoztatások, levelek, előadások, "hálaadások", protokolláris nyilatkozatok stb nem szolgálják egyházunk épülését, a tag egyházak közeledését és az ökumenikus kapcsolatok fejlődését.

A dési helyzet és személyes ügyem nem egyedi eset. Az egyházunkban található visszasságok, törvénytelenység és visszaélések egyes konkrét megnyilvánulásai ellen alulírott július 19-26 között tiltakozó ülő - sztrájkot tartottam, melynek folyamán D. Nagy Gyula püspök azzal fenyegetett meg, hogy "elvitet a rendőrséggel".

Mellékelten elküldöm /ha kijut/ tiltakozó Nyilatkozatomat, továbbá a Nagy Gyula fentemlített levelével kapcsolatos cáfolatom és Papp Lászlóhoz írt Nyílt levelem másolatait.

Istenben bízva remélem, hogy az Önökkel való közvetlen kapcsolat felvételéért nem kell majd retorziókat elszenvednem.

Keresztyéni nyíltsággal és tisztelettel:

Dés, 1985 szeptember 10.

Tőkés L.

Tőkés László lp

Mell. 4 db.

A REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉGHEZ
GENE

TÁJÉKOZTATÁS

Alulírott TÖRKÉS LÁSZLÓ DÉSI lelkész /1977-84/, jelenleg munkanélküli /1984 májusától/ - a személyemmel és gyülekezetemmel kapcsolatos egyházi és hatósági v i s s z a é l é s e k r ö l é s s é - r e l m e k r ö l nyujtok átfogó tájékoztatást.

I.

E l ő z m é n y . 1982 őszén az Ellenpontok című romániai magyar szemizdat folyóirattal kapcsolatosan és Szőcs Gézához fűződő barátságom miatt sorozatosan bevitték, behivattak és kihallgattak a securitátén, azzal vádolva, hogy a kiadvány egyházi vonatkozású írásai tőlem származnak. Bizonyítékok hiányában és ismeretlen okokból a "folytatás" elmaradt - ezzel szemben a belügyi szervek egy magasrangú képviselője kiállításba helyezte, hogy nem ők, hanem s a j á t e g y h á z i h a - t ó s á g o m fog majd elbánni velem. Nemsokára az ügy látszólag lezárult, és változatlanul tovább folytathattam dési lelkészi tevékenységemet.

F o l y t a t á s . 1983 októberében úgy tűnt, valóra válik a megelőző évi jóslat, tudniillik D. Nagy Gyula kolozsvári püspök f e - g y e l m i e l j á r á s t rendelt el ellenem, azzal a titkos, de indiszkréció folytán nyilvánosságra került előzetes utasítással, hogy büntetés útján helyezzenek el gyülekezetemből. A célzatos, megrendezett fegyelmi v á d p o n t j a i :

- egyházi előjáróm megsértése, tiszteletlenség!
- hatásköröm tuilépése
- törvénybe ütköző levelezés kollegáimmal
- a szolgálati ut megkerülése hivatalos levelezéseimben stb.

A vádak alapjául szolgáló ~~keresztkéziratok~~ t e r h e l ő i r a t o k :

- a dési egyházmegye református faliaptárokkal való ellátatlanságának felmérését összegező, a helyzet orvoslása végett az egyházi központhoz eljuttatott dolgozat;

- egy-egy, egyházi jelenségeket bíráló írás, illetve levél Székely Károly és Deák György kerületi előadótanácsosokhoz;
- két bíráló hangvételi magánlevél Bányai Ferenc dési nyugalmazott esperesnek és feleségének.

Ezek a "dokumentumok" láthatólag nem voltak eléggé terhelőek az eleve megszabott ítélet kiméréséhez - ezért a fegyelmi irányítói még két levéllel és egy harmadik váddal "operáltak", n e v e z e t e s e n :

- egy, a püspökséghez intézett, személyemet gyalázó névtelen levéllel;
- egy, Illés Gyula költőnkét a nacionalizmus-irredentizmus vádjától védő, D. Papp László váradi püspökhöz írt nyílt levelemmel, és
- az Ellenpontok folyóirattal való közreműködésem vádjával.

Ezekon kívül még kimondatlanul vagy suttogva, a következőket rótták fel b ü n ö m ü l :

- 1977-79 között - egyébként alkotmányos jogaimnak megfelelően, engedélyezetten - részt vettem a dési magyar kulturális életben, ahonnan azonban hívó "ideológiámra" és papi hivatásomra való hivatkozással eltávolítottak;

- azóta is aktívan kivettem a részem a kulturális tevékenység megszervezésében, minek következtében állandó céltáblája voltam a helyi állambiztonsági szervek támadásainak;

- a teológiai felvételi helyek utóbbi években történő drasztikus lecsökkentése ellen, kollegáimmal együtt memorandumban tiltakoztunk, a hallgatók számának növelését kérve; továbbá több hasonló esetben fordultunk kollektív módon az egyházi főhatóságokhoz, minek következtében intő figyelmeztetésben és dorgálásban részesültem;

- /törvényesen engedélyezett! / ifjusági bibliakör indítása a dési gyülekezetben stb.

A felsorolhatóknak köszönhetően indult be a fegyelmi színjáték, hosszas huzavona, halogatás, illetéktelen közbeavatkozások után, felső és külső manipulációk nyomán, a többszörösen megfélemlített és befolyásolt elsőfoku fegyelmi bizottság, egy szavazatnyi többséggel /3:2/ Désről való áthelyezésre ítélte. A több mint fél évig elhuzott fegyelmi végeredményeként, fellebbezésem nyomán azonban a másodfoku fegyelmi bizottság 1984 áprilisában a megelőző ítéletet írásbeli dorgálásra mási tot t a á t, leszavazva magát a személyes érdekeltsége ellenére elnöklő, áthelyezésemet kikényszeríteni akaró püspököt.

A történetek ellenére, Nagy Gyula püspök rövidesen, május 1-i hatállyal, adminisztratív uton mégiscsak elhelyezette, önkényesen és törvénytelenül végrehajtva ezáltal az eredeti fegyelmi ítéletet, melyet a jogerős másodfoku határozat már semmissé tett.

Jogvédelem. Mint a dési református gyülekezet megváltasá t o t t l e l k é s z e, az azóta eltelt egy teljes esztendő alatt hiába próbáltam meg mindent /többrendbéli fellebbezés az egyház illetékes fórumaihoz, az állami jogi felügyelet igénybevétele, munkajogi eljárás indítása, kérvényezés, követelés és tiltakozás stb/ ügyemnek és a dési gyülekezet helyzetének a törvényes rendezésére irányuló fáradozásaim hajótörést szenvedtek a szinte teljhatalommal rendelkező püspök önkényes magatartásának, aki "következésképpen" kizárja a jogorvoslat pusztá lehetőségét is azáltal, hogy - hatáskörét túllépve - folyamodványaimat és fellebbezéseimet egyszerűen nem terjeszti az illetékes egyházi testületek elé, melyek mindegyikének ő az elnöke. Törvénytelen és autoritativ gyakorlatában az egyházügyi állami hatóságok teljes támogatását élvezi, s ezért nem tudja, vagy nem meri érvényesíteni vele és néhány közvetlen munkatársával szemben senki az evangélium és az egyházi törvényesség szellemét.

Megjegyzésre méltó, hogy ugyanez a püspök távolította el és kényszerítette idő előtt nyugdíjba alulirott édesapját, dr. Tótkés István püspökhelyettest, teológiai tanárt és író, a Református Szemle főszerkesztőjét, erőszakos áthelyezésemmel egy időben, 1984 májusában.

Azóta vagyok kénytelen magam is munkanélküliségre b e n é l n i, miután határozottan visszautasítottam vád és indoklás nélküli, minden törvényes alapot nélkülöző elmozdításomat. Azóta felgyűlt, mintegy 500 lapnyi hivatalos levelezésem, jog- és egyházvédó irataim és az egyházi és állami bürokrácia utvesztőinek a kijárása semmilyen eredményre nem vezettek.

Velem párhuzamosan, már a fegyelmi eljárás, majd a munkanélküliség idején a dési gyülekezet és presbitériuma is komoly erőfeszítéseket tett a kihatásaiban közösségi ügyé szélesedett áthelyezésem kérdésében. A gyülekezet méltányolta Désen kifejtett munkámat, s indokolatlan és törvénytelen eltávolításom ellenében ragaszkodott választásához, illetve személyemhez, s önkormányzati jogánál fogva szintén ellenállt az illetéktelen püspöki és hatósági beavatkozásnak. Ennek szellemében számtalan gyűlésen foglalt állást egyhangulag a presbitérium, kiállott Désen maradásom mellett az egyházközségi közgyűlés, több rendben keresték fel népes küldöttségek a püspökséget, követelésük alátámasztására kb. 2000 aláírással ellátott folyamodványt terjesztettek az Igazgatótanács elé stb - mindhiába. Az egyházi és az ügyben illetékes állami hatóságok semmibe veszik a gyülekezet közakarátát és alkotmányos jogait.

Amint az elmondottakból kitűnik, a dési egyházi ügynek két t ő s - egy személyi és egy közösségi - vonatkozása van, a séremlnek az ember i és a k o l l e k t i v j o g o k körébe vágnak. Ennek megfelelően, jelen tájékoztatásban nemcsak saját ügyemet ismertetem, hanem a dési gyülekezet törvény szerinti lelkipásztoraként, annak ügyét is képviseln i k i v á n o m.

N e m z e t i s é g i v o n a t k o z á s o k. Szorosan összefügg az egyházi kérdéssel a magyar nemzetiségi i s k o l n a - ü g y és k u l t u r á l i s é l e t, melyek vázlatos ismertetése nélkül sok bemutatásra kerülő vonatkozás nem volna érthető.

A város lakosságának mintegy egy negyedét kitevő magyarság s az ennek tulajdonképpeni többségét képező reformátusság mostoha iskolai és művelődési viszonyok között él. Az újult erővel támadó román nacionalizmus a saját kulturájához, hitéhez, nyelvéhez ragaszkodó magyarságot vádolja nacionalizmussal, sovinizmussal, irredentizmussal és "bűnös" separatizmussal. Az iskolai koedukáció, a magyar nyelv fokozatos visszacsorjitása, az önálló magyar kulturális rendezvények gyérítése, illetve betiltása /stb/ egyre inkább a perifériára szorítják a magyar nemzetiiséget, és az asszimiláció irányába hatnak. Kizárólag az egyházak maradtak meg magyar intézménynek, s nem annyira a hivatalos ideológia, az ateizmus miatt, hanem inkább ezért fordul a hatóságok haragja ellenük, amit a dési viszonyok is mintaszerűen szemléltetnek. Ennek következtében a magyar lelképásztor nemcsak az ateizmus, hanem az ellenséges nacionalizmus propagandáját és terhet is kénytelen elhordozni, s a kettős megkülönböztetés, illetve elnyomás miatt különösképpen exponált a helyzete. Pusztán hivatása miatt is eleve bizalmatlansággal tekintenek rá, és szükségszerűen a belügyi hatóságok megfigyelésének és zaklatásainak legfőbb alanyai közé tartozik. Személyes vonatkozásban, az én esetemben ez tűnik ki a továbbiakban a jelen írásból, de ennek tulajdonítható - többek között -, hogy például tíz éve nem kaptam utlevelet külföldre, hat éve nem tudok élni princetoni ösztöndíjjammal, öt éve nem sikerül dési lelkészi lakásom idegen lakóktól való felszabadítása, egy éve nem közölhetek egyházunk hivatalos lapjában, a Református Szemlében, stb.

II. ESEMÉNY ÉS A DÉSI HELYZET HÁTTERE

Az egyházi intézkedések, a fegyelmezés és az áthelyezés kulisszái mögött történetekről tényszerűen a következőkről van tudomásom:

1/ H o i n ä r e s c u T e p e s H o r e a kolozsvári egyházügyi állami főinspektor, U n g v á r i J ó z s e f kolozsvári /volt dési/ a református egyház ügyeivel megbízott securitate-ezredes és nem utolsósorban O a r g ä V a s i l e dési belügyi tiszt mindvégig közvetlenül beavatkoztak, sőt többé-kevésbé irányították az ellenem és a gyülekezet ellen irányuló folyamatot.

Az együtt Désen tartózkodó Nagy Gyula püspök és Hoinărescu inspektor 1983 október 5-én, fehér asztal mellett rendelkeztek a fegyelmi eljárás beindítása kérdésében. Előre megszabták a fegyelmi ítéletet, kijelentve, hogy mennem kell Désről, valamelyik sáros, eldugott faluba. Láposi József esperes, dési lelkész, kollegám és főnököm engedelmeskedett a törvényellenes befolyásnak.

Röviddel ezután az Inspektor hagyta meg Székely Károly tanácsosnak, hogy egy évvel /1/ azelőtt hozzá intézett leveleimet csatoltassa fegyelmi irataimhoz. Székely is "engedelmeskedett".

Bányai Ferenc nyugalmazott dési espereshez és feleségéhez intézett leveleim Oargă Vasile és Ungvári József közvetítésével kerültek a püspökhöz, majd onnan a dési fegyelmi iratgyűjtőbe. Bányai pap szolgáltatotta ki azokat az állami, illetve egyházi hatóságoknak.

Oargă Vasile otthonos, gyakori látogatója mind a mai napig a dési esperesi és lelkészi irodának. Látogatásai során minden alkalommal ellenem tüzelte felettesemet, Láposi esperest. Sürgette Désről való elhelyezésemet. Erkölcstelennek és sovínisztának nevezett, a bibliaórára járó fiatalok megrontásával vádolt. Azt üzenté, hogy ne merjek fiatalokat, illetve vendégeket fogadni lakásomon, mert rögtön kiszállnak a rendőrségről, és szétzavarják őket. Az esperest rábeszéléssel és fenyegetéssel próbálta ellenem hangolni. Meghagyta, hogy szigorú, kötött napiprogramot írjon elő nekem, hogy ne látogathassam a hiveket.

Oargă magánéletembe is durván beavatkozott. Széles körben hirsztelve "erkölcstelenségemet" és "sötét multamat", a leghajmeresztőbb rágalmaktól sem riadt vissza, sőt kedvesem szülei előtt befeketítve, arra akarta rávenni őket, hogy tiltsák el tőlem a lányukat.

A december 12-re kitűzött fegyelmi tárgyalást megelőzően Oargă és egy társa többször is felkeresték Páll Gyula désaknai lelkészt, a fegyelmi bizottság elnökét, arra utasítva, hogy áthelyezésre ítéljenek. A nem könnyen engedelmeskedő lelkészt fiának az ugyancsak lelkészi állásból való elbocsátásával fenyegették, amennyiben nem hajlik a

szavukra. Utóbb fiát is behivatták néhányszor a securitate-ra, hogy ezzel adjanak nyomatékot fenyegetésüknek.

A szabályszerűen kitűzött fegyelmi tárgyalást Hoinărescu inspektor szóbeli utasítására, Nagy püspök ellenvéleménye dacára, láposi esperes törvénytelenül, meghatározatlan időre elnapoltatta, amiből kitűnik, hogy az esperes inkább hallgat illetéktelen állami, mint egyedül illetékes egyházi hatóságaira. Inspektor a halasztást doszárom kiegészítésének a szükségességével indokolta - vagyis még nem volt elegendő a terhelő anyag.

1984 januárjában Nagy püspök Hoinărescu inspektorral való személyes kapcsolatfelvételre utasította a fegyelmi bizottság elnökét. Inspektor február 2-ra tűzti ki a tárgyalást. Hatósági részről gondosan előkészítik. A securitate közvetlenül vagy közvetve befolyásolja az összes bizottsági tagokat. Január végén a püspök egy Désről feladott, engem erkölcsileg és politikailag rágalmazó névtelen levelet /1/ küld le az esperesi hivatalhoz, "kivizsgálás" végett. Két nappal a tárgyalás előtt Hoinărescu azt az utasítást adja telefonon Esperesnek, hogy a névtelen levelet ki kell vizsgálni és fel kell használni a fegyelmi során.

Február 1-én, a tárgyalás előestéjén háromtagú securitate-különmény - Ungvári, Oargă és Pop Emil, a dési securitate főnöke - jelenik meg láposi esperesnél, s hosszantartó, idegfeszítő beszélgetés során, kérleléssel, kiabálással, fenyegetéssel akarják rávenni arra, hogy a másnapi tárgyaláson olvassa be a névtelen levelet /1/, fedje fel az Ellenpontokhoz fűződő kapcsolataimat /2/ és vádoljon meg a lapp püspökhöz írt levelem miatt /3/. Azzal fenyegették, hogy kidobják fiait az állásukból, ha nem teljesíti követelésüket. Láposi esperes ezen megbízatásokat márcsak közös gyülekezeteinkre való tekintettel sem vállalta.

Másnap, röviddel a tárgyalás megkezdése előtt Ungvári ezredes telefonon keresztül bizta meg Kovács Gyula püspöki kiküldöttet a Papp-féle levéllel kapcsolatos vád "képviselőtével", aki engedett a külső befolyásnak, és "román állampolgárhoz nem méltó magatartással" marasztalt el - kiküldője, a püspök nevében. Az eset direkt módon visszautal a megelőző estére.

2/ Az elítéltetésem utáni fellebbezési időszakban /február-április/ széleskörű propaganda-kampány indult ellenem, lejárata számom céljából.

Református hívek behívása a securitate-ra, illetve Oargă Vasile látogatásai a gyülekezet tagjainál. Szidalmazásom, gyalázásom, rágalmazásom - a névtelen levél erkölcsi és politikai vádaskodásainak az ismételtesével és megtoldásával. A Papp-féle ~~írt~~ levél felemlegetése, az egyház belső kérdéseinek a felhánytorgatása, a sovinizmus és irredentizmus vádjának a hangoztatása. Hívek számonkérése és fenyegetése védelmező magatartásukért, velem való kapcsolataikért, az érdeken alátámasztó memorandumért, az egyházi közgyűlésen való felszólalásukért, a püspöknél járt küldöttségekben való részvételükért stb. Láthatólag közhangulatot akarnak keletteni ellenem, hogy maga az egyház népe idegenedjék el tőlem és vessen ki szeretetéből.

Oargă felhatalmazására és a maga mentségére láposi esperes "politikai bűnösségem" hírét terjeszti a városban, tudniillik azért is, hogy ne őt, a főnökömet vádolja a nép elítéltetésemért. Bátyja, Láposi Árpád főgondnok hasonló indításhoz azt híreszteli, hogy a székely és a magyar himnuszt tanítottam a templomban az ifjúságnak, ami egyébként nagy bűnnek számítana a hatóság szemében.

A városban is tülterjed a hajsza. A securitate képviselői felkeresik vagy behivatják azokat a lelkész-kollegáimat, akik memorandumban keltek védelmemre. Fel akarják göngyölni az aláírás-akciót és kinyomozni a szervezőit.

A behívások és zaklatások máskülönben már a megelőző év végén megkezdődtek, s végigkísérték az egyházi eseményeket. Egy presbitert azért kértek számon, mert önként levelet írt a püspökhöz védelmemben és a felkavarodott gyülekezet érdekében. Nem tudni, hogy a levéltitok sérelmével vagy a püspök jóvoltából olvasták-e a levelet.

3/ T a n ü g y i é s k u l t u r á l i s vonatkozásban: még 1983 decemberében felhivatták a párthoz azokat a tanárokat és a magyar kulturális élet azon képviselőit, akik közös memorandumban emelték panaszát a magyar nyelvű napközi óvodai csoport, a szabadegyetem és a tóncház betiltása ellen, valamint amiatt, hogy egy magyar elemi osztály élére magyarul alig tudó, román tanítónőt neveztek ki. Panaszaik orvoslása helyett súlyos elmarasztalásban részesültek, és egyházi kapcsolataikat, hozzám fűződő barátságukat is a szemükre vetették. Kalapáti Jolán magyar szakos tanárnőt templombajárással és az ifjúság kezemre játszásával vádolták, és pártfegyelmivel fenyegették meg.

1984 januárjában kezdődött el az az iskolai kampány, mely a diákságnak az egyháztól való elidegenítését tűzte ki célul. Bibliakörös ifjak és szüleik felhívása az iskolába, illetve a securitate-ra templomjárás és körüli tevékenységük miatt. Pávai Sándor református aligazgató jár az élen a visszariasztó propagandában. Sorra járva a szülői értekezleteket, kirohan az egyházi szereplés, vallásos versek szavalása ellen, "immorálisnak" nevezi az egyházi-vallásos oktatást. Sok diákot felhívának az igazgatóságra, román nyelvű nyilatkozatokat íratnak velük a bibliaórán tanultakról, szavataikról, a tanárokkal való kapcsolataimról stb. A végzős diákokat egyetemi felvételi vizsgájuk sikertelenségének a baljós fenyegetésével próbálják távoltartani a bibliaórai tevékenységtől.

Külön gyűlésre hivatják össze a magyar tanárokat, s elítélik őket a református diákok templomjárásáért, amiért ugymond "eltértek a párt irányvonalától"... Egyik tanár védekezésül rámutat, hogy az Andrei Mureșanu liceum összlétszámának csak egy kis hányadát teszik ki a magyar diákok, s azoknak is csak egy része református, s mégis mindig őket hibáztatják; miért nem foglalkoznak más vallásokkal: a /román/ ortodoxokkal vagy a szektásokkal, akik tömegesen járnak a templomba?

Kosztin János /katolikus vallásu/ tanár is vállalja az ellenséges propagandát, s nem is csak az iskolában. Közös ismerőseinket eljárva, Oargă Vasile szájaíze szerint gyaláz, és arra ösztönzi őket, hogy hagyjanak fuképnél. Politikai pert jósol ellenem s a magyar-tanárnő ellen.

4/ Május 11-én érkezett Désre a püspök á t h e l y e z é s i leirata. Egy távoleső, elszigetelt, elnéptelenedett, kis gyülekezetbe "száműzött", hogy távol tartson természetes környezetemtől /Dés, Kolozsvár, társadalmi kapcsolatok, kulturális élet, barátok, munka- és elvtársak stb /, egy olyan helyre, ahol ugyanakkor teljesen hiányzik az ifjúság, a gyermekek - tehát a hatóságilag nézve "veszélytelen" öreggondozás lett volna az - egyébként nemes - feladatom. Mivel a törvénytelen intézkedéssel a presbitérium több egymásutáni gyűlésen helyezkedett szembe, és a széles gyülekezet is kibartott törvényes választása mellett, valamint én sem voltam hajlandó engedni az önkénynek, tehát Désről végleg eltávozni - ezután elkezdődött a városból való e l t á v o l i t á s - s o m azóta is tartó folyamata.

- Áthelyezésem hírére a presbitérium tagjai sürgősen gyűlést hivatnak össze. Másnap láposi esperest felhivatták a városházára, és a gyűlés elhagyására akarták rávenni. Ugyanezt próbálta elérni telefonon keresztül Székely Károly kerületi tanácsos.

- Május 30-án a körzeti rendőr keresett meg, és lakóhelyi illetőségem rendezetlensége miatt pénzbüntetéssel sújtott, s felszólított, hogy hagyjam el a várost.

- Oargă Vasile gyakori látogatásai az egyházi irodán. Felszólítja láposi esperest, hogy sürgősen tegyen ki a szolgálati lakásból.

- Ungvári József ezredes egy presbiternél járt. "Államellenes cselekedetnek" minősítette védelmezésemet és marasztalásomat, mivel Bukarest is jóváhagyta áthelyezésemet. Gyermekei állásának az elvesztésével fenyegetve meg, visszariasztotta a következő gyűlésen való részvételtől.

- Egy apró, de jellemző kiutasítási jelzés: területileg illetékes élelmiszerboltom, hivatalos utasításra, juniustól kezdve megtagadta havi élelemdagom kiadását /10 dkg vaj, 1 kg cukor, 1 kg liszt stb./.

- A május 18-án Kolozsváron, a püspöknél járt és ott feljegyzett gyülekezeti küldöttség tagjainak többségét a következő időben sorra be - hivatnak a securitate-ra, vagy felkereste őket Oargă Vasile, a megszo -

kott ellenhadjáratot folytatva személyem ellen. Láposinak még azt is nehezményezték, hogy miért járok a templomba.

- Junius 5-én Hoinărescu inspektor azt üzenté láposi Józseffel, hogy foglaljam el új állásomat, mert máskülönben kitesznek az egyházból. Ezt az üzenetét, a püspökkel való megegyezésre hivatkozva, legközelebb egy ultimátum /jun.20/ kíséretében ismételte meg. Julius 21-én Ungvári ezredes üzent hasonlót egyik kollegámmal.

- Ungvári ezredes és Hoinărescu inspektor azzal akarta megbizni eszperesemet, hogy vizsgálja ki állítólagos 7000 lejnyi gyülekezeti adomány részéről történt elfogadását.

- Oargă Vasile az irodán jártában egyre türelmetlenebbül sürgeti az egyházi lakásból való eltávolításomat. Elégedetten ujságolja, hogy a püspök közlése szerint én már az egyházból kimaradottnak számítok /ti. áthelyezési munkahelyemről is törölte/.
stb. stb.

- A kerületi rendőr folyton keres és üzenget, hogy hagyjam el lakásomat és Dás városát. Lénzbüntetéssel és kilakoltatással ijeszteget, noha én már áthelyezésem óta nem lakom otthonomban, csupán lakberendezésemet nincs hova költöztetnem, és személyi, használati tárgyait kapcsolnak hozzá.

- A református szűcsmestereket Oargă Vasile és egyes rendőrök azzal gyanúsítják és amiatt zaklatják, hogy munkát adtak nekem.

5/ Augusztus 28-án b o t r á n y egy presbiteri gyűlésen. A hatóságok és gyülekezete, illetve közöttöm örlődő, idegileg tönkrement eszperes váratlan fordulattal kitör ellenem és az engem védelmező presbiteriek ellen. Államellenes tevékenységgel, Szőcs Géza barátságával és az Ellenpontok szamizdat folyóirattal vádol: örvendjek, hogy megusztam egy áthelyezéssel - mondja. Védelmezőimet cinkossággal vádolja. Rámutat, hogy politikai okokból tett el Dásról a püspök. Elpanaszolja, hogy milyen hatósági zaklatásokban volt része miattam.

6/ A leszámolási hadjárat eszköztára a nyár folyamán a n é v t e - l e n l e v e l e k műfajával bővül. A kezdeti egy-kettő után, augusztus augusztus-szeptemberben tucatnyi, személyemet gyalázó, ellenem lázító levél érkezik presbiteriekhez, barátaimhoz, védelmezőimhez. A püspökségre küldött tiltakozásomban ezeket irtam:

"E levelek egy egységes névtelen levél-k a m p á n y egymással összefüggő darabjai. Céljuk: a befekettítés, a hitelrontás, a dehonesztálás. Konkrétan: a munkáival elősegíteni Dásról való eltávolításomat, mivel a "törvényes" eszközök /fegyelmi eljárás, adminisztratív áthelyezés stb/ nem elégségesek. Erkölcsei és politikai lejárataim révén akarják elidegeníteni tőlem az abszolút többségében mellettem álló gyülekezetet. Legfőképpen azért fájdalmas és sajnálatos ez a kampányszerű propaganda-hadjárat, mert nem csak kifejezett célpontja - tehát személyem -, hanem az egész gyülekezet ellen irányul, kihatásaiban megmérgezi azt. Sajnálatos, hogy az első névtelen levelet a Ft. Püspök ur nem tette félre, p r e c e d e n s t teremtve ezáltal a többiek megírásához, melyek láncreakció-szerűen követték a legelsőt. Ujból leírom, hogy ez áldatlan helyzet létrehozásáért a felelősség elsősorban és legfőképpen Önöket terheli. A becsstelenség, a hátmegettiség, a névtelenség és a szándékos félrevezetés fent - is - bemutatott mérgezett és riasztó légkörében elsorvad az Ige és az Egyház. Riasztó és megfélemlítő, hogy az egyházban mennyire érvényét veszítette az evangéliumi nyíltság, s mennyire eluralkodott az ellenkezője."

7/ R e n d ő r s é g i z a k l a t á s o k .

Szeptember 11-én délelőtt megálázó rendőri zaklatásban volt részem a dési Carpați vendéglőben. Miközben Kálapáti tanárnővel kávéztunk, két rendőr zavart meg, és felszólítottak, hogy kövessem őket. Mivel erre nem voltam hajlandó, azzal fenyegettek meg, hogy ha nem megyek, elhurcolnak. A botrányos jelenetsorozatnak az lett a vége, hogy megelégedtek a rendőrségre való beidézésemmel.

A délutáni fogadáson Sasu rendőrfőnök foglalkozott velem, s kilátásba helyezte a városból való kitoloncolásomat, "bilincsbe verve",

Ugyancsak szeptemberben ismeretlen telefonáló szólított fel durva hangon, hogy tünjek el a városból.

November 22-én újból névtelen telefonálók fenyegetett meg, hogy ha nem hagyom el Dését egy napon belül, akkor azt egész életemre megkeserülöm. Bejelentette, hogy ez esetben a jövő héten adáz harc indul ellenem.

A rendőrség udvarias, sajnálkozó levélben válaszolt azonnali feljelentésemre. Másfelől azonban meghordoztak és reám uszítottak három ellenséges érületű presbitert és a helyemre kinevezett káplánt, azt hitetve el velük, hogy névszerint feljelentettem őket a telefon-fenyegetéssel kapcsolatban. Majd, december 13-15 között, "védelmezésem" címén többször is bevitték, illetve berendelték a rendőrségre, ahol inkább vádlottként kezeltek. A rendőrfőnök nacionalizmus-sovinizmusomat és erkölcstelenségemet insznuálta, hosszasan idézte a büntetőtörvény - könyvből a rám kiszabható büntetéseket /pl. 5-15 év/, majd ultimátumot adott Dés elhagyására /1985. jan. 15/.

Külsőségeiben figyelemreméltó december 13-i "behívásom". Az állomásra menet, nyomomba szegődött Oargh Vasile, egy ismeretlen társa követett az állomásig, aki végül egy másik munkatársával együtt, gépkocsin szállított be a rendőrségre. /A vonatom elment/.

8/ Átfogó securitate-kampány Désen, Mikulástól Karácsonyig, kolozsvári és dési tisztek közreműködésével. A három-négy tagú kolozsvári különítmény vezetője Ungvári ezredes volt.

Becslések szerint hatvan-hetven személyt hívtak be, zaklattak, hurcoltak meg, engedély nélküli részleges házkutatásokat rendeztek, könyveket, lemezeket, hangszalagokat koboztak el. Valamennyiükkel un. declarațiokat íratnak a feltett kérdésekről, a vallatás tartalmáról. A behívottak három csoportba sorolhatók: a magyar kulturális csoport tagjai /1/, liceumi diákok, illetve bibliakörösök /2/, gyülekezeti tagok, szülők, presbiterek, városi polgárok /3/. Már az összetételből is kitűnik, hogy nemzeti és egyházi vonatkozású zaklatásokról van szó.

Némelyeket mindvégig, szinte órarendszerűen hívtak újból és újból a securitate-ra. Többen, több esetben az egész napot ott töltötték, étlen, szomjan. Kiskorú diákokat is sorozatosan behívtak, órák hosszát, a kimerülésig hallgatták ki őket, egyeseket szüleik tudta nélkül. Többször éjjel 2 óráig is elhúzódtak a vallatások. Módszerei: az üvöltéstől a lekötöztető kedvességig terjedő, széles lelki ráhatási skála; "kollektív", zavarbaejtő, keresztbekérdező kihallgatás; több teremben, szobában zajló, szimultán kikérdezések, az áldozatok tudtával, a kihallgató tisztel helycseréjével; állandó nyüzsgés, megjátszott telefonálások, alakoskodás; deklarációk diktálása, a nem megfelelőek szétszakítása és újak íratása által az alanyok kifárasztása; hosszas, nyomasztó magukra hagyásuk a kihallgatószoba négy fala közt, zárt ajtók mögött stb. stb.

A beidézettek vélt vagy valódi "bűnei", melyekről nyilatkozatokat kellett írniuk:

- szilveszterkor /a diáklányok/ magyar nemzeti színű szalagot viseltek a hajukban;
- /a diákok/ jártak az - egyébként országosan engedélyezett - táncháza;
- magyarországi lemezek hallgatása;
- szilveszterkor a magyar himnusz meghallgatása;
- magyar háziösszejövetel, táncmulatságok rendezése;
- "szeparatizmus" - tudniillik szorakoztató és kulturális rendezvényekre miért nem hívnak meg románokat, illetve miért nem barátkoznak velük;
- a hivatalos engedéllyel működött szabadegyetem, táncháza, népdalkör stb szervezése, a szintén engedélyezett folklórgyűjtés, versműsorok tartása, magyar nyelvű napközi óvodai csoport beindítása, az azóta megszünt romániai magyar nyelvű televíziós adás kulturális műsorában való szereplés stb. - mindez utólag "illegálisnak" minősült a belügyiek szemében;
- szervezkedés "a magyarság megmentésére";
- tiltott témákra való beszélgetés /politika, történelem, hit, magyarság
- züllött társasági élet, a pornográfia terjesztése;
- az ifjuság nemzeti és erkölcsi megrontása;
- nacionalizmus, sovinizmus és ezek terjesztése stb. stb.

Elkobozták a kulturális csoport dokumentum értékű Vendégeknyvét, melyben jeles hazai magyar személyiségek beírásai találhatók. Tucatnyi családtól szedték össze és tulajdonították el az István a király-lemezt, az első magyar királyról szóló musicalt és az Illyés együttes Koncert-albumát, mely tartalmazza Petőfi Sándor Nemzeti dalának megzenésített változatát. Szintén elkoboztak nagyszámu személyi tulajdonu fényképet és hangszalagot, melyek a város magyar művelődési és közösségi életével kapcsolatosak.

Egyházi vonatkozásban és személyemmel kapcsolatban a következő "v á d a k" hangzottak el:

- karácsonykor - a szokásos - kántálásra vittem az ifjúságot;
- tiltott könyveket és hanglemezeket kölcsönöztem nekik;
- 30 m nemzeti szintű szalagot osztottunk szét, a magyar-tanárnővel együtt, a diákság körében;
- a székely és a magyar himnuszt énekeltettem velük;
- pornográfia terjesztése, iskolás leányok elcsábítása, a tanuló ifjúság megrontása;
- nacionalista-sovinisza szellemű bibliaórákat tartottam és versműsorokat szerveztem;
- résztvettem a magyar kulturális élet megszervezésében és a napközi óvodai csoport létrehozásában;
- a Biblia helyett a magyar történelmet tanítottam;
- bibliaóra után, lakásomon inni és cigarettázni tanítom az ifjúságot;
- pénzadományokat fogadok el a hivatott, ingyeneő, házasságszédelő, szélhámos, lator, homoszexuális stb. stb. vagyok...

Kalapáti Jolán tanárnőnek újból azt vetették a szemére, hogy közreműködik az egyházzal. Azt mondták, hogy "két nemkívánatos személy", "két átok" van a városban, tudniillik ő és én. Többször megfenyegették, hogy ha nem tesz beismerő vallomást, kiteszik az állásából. Ez a fenyegetés egyébként mások esetében is elhangzott. Két magániparost ipar - engedélyük visszavonásával próbáltak zsarolni.

Az elkobzások rendjén azzal fizették ki a károsultakat: "menjenek, és köszönjék meg ezt Tökésnek / vagy/és Kalapátinak/, sőt a zaklatást is nekünk köszönhetik..."

Egymás szexuális viszonyairól is kikérdezték a behívottakat, a diákokat tanáraik és papjuk intim viszonyairól faggatták, a nem a kedvükre valló leányokat pedig azzal ijesztgettek, hogy elviszik őket a nőgyógyászhoz. A magyar kulturális, iskolai és egyházi életet mindenáron az erkölcstelenséggel /csoport-szex, szex-bulik, házasságtörés, tanár-diák-, lelkész-bibliaköri tag szexuális viszonya stb/ akarták kompromittálni.

Pop Emil dési securitate-főnök még a X. osztályosok szerelmes vers-összeállítását, a XVI. századi Christian Schaeseus szász pap és költő Erdélyről szóló versét és jelenkori hazai költőink közelmúltban, itt-hon megjelent költeményeit is nacionalistának és sovinisztának bélyegezte.

Egy presbiternek pontosan idézték egyik gyűlésen elhangzott fel - szólalását, és jegyzőkönyv szerint ismertették egy nekik nem tetsző presbitériumi határozatot. Felszólították, hogy hagyjon fel támogatásommal, és segítsen a "rend" helyreállításában.

Kinyomozták, hogy kik irtak jegyzeteket a bibliaórán, és azokat is elkobozták. A megfélemlített iskolások sok esetben diktálásra irták engem és barátaimat terhelő nyilatkozataikat. Egy nyolcadszorra beidézt 16 éves bibliakörösnek ezt diktálták: "Tökés pap kiváltképpen Erdély történelmét tanította a bibliaórán, különös tekintettel azokra a fejedelmekre, akik elnyomták a román népet..."

A magyar-tanárnőn és rajtam kívül a legtöbb támadás, vád, rágalom és zaklatás a kulturális tevékenységéért számontartott Gailov családot érte. Egyházi vonatkozásban - noha ők maguk katolikusok - barátságukat és a menedéknyújtásig terjedő segítségüket rótták fel nekik.

Azokat a gyülekezeti tagokat, presbitereket is kikutatták és meghurcolták, akik aláírásokat gyűjtöttek érdekemben, vagy tagjai voltak a püspökségen járt küldöttségeknek. Megvádolták őket, hogy anyagiilag támogatnak és szállást, menedéket nyújtanak nekem Désen.

Meg kell még említenünk, hogy a nemzetiségi-vallási zaklatások ugyanebben az időben más helységekre is kiterjedtek. A Désszel szomszédos Bálványosváralján a rendőrség zaklatta és akadályozta azokat a hiveket, akik a megüresedett lelkeszi állásba engem akartak megválasztani, és ennek érdekében törvényesen szervezkedtek. Másfelől a dési kulturális élettel kapcsolatban levő, más településeken lakó barátainkat is előszedték, és - többek között - rólunk is terhelő adatokat akartak kicsikarni.

Egy furcsa adalék: közel egy évvel azután, hogy 1984 februárjában a dési kórházban műtéten estem át, a securitate képviselői a kórház egyes orvosaitól érdeklődtek, hogy valóban betegség miatt voltam-e beutalva, megvizsgálták a kórlapomat, s állítólag fényképmásolatot is készítettek róla.

9/ A mozgalmas december után lanyhult a dési magyarságra és a református gyülekezetre nehezedő hatósági nyomás. 1985 februárjáig csak elvétve fordultak elő rutin-jellegű behívások. E hónaptól kezdve azonban felélénkült a rendőrségi és belügyi tevékenység, mivel még mindig nem sikerült eltávolítaniuk a városból, és a gyülekezet továbbra is kitartott álláspontja mellett, a presbitérium meg nem félemlített tagjai újabb memorandumban fordultak a püspökséghez a dési helyzet orvoslása érdekében; de legfőképpen, mert megüresedett a másik lelkeszi állás, lévén hogy a végső-hossza nélküli gyülekezeti válság és a megalkuvása miatt vele elégedetlen közvélemény Désről való távozásra készítette Láposi József esperest.

A kerületi rendőr újból nyomomban van és azt üzeni, hogy távozzam az egyházi lakásból. Véletlen találkozásunkkor szomorú jövőt jósol nekem, és eltanácsol a városból. Ugyanígy Cargă Vasile, aki újból behívott a rendőrfőnökhöz. Ekkor már nem mentem el, hanem egy időre valóban jobbnak láttam Kolozsvárra, a szüleimhez költözni. /Azóta nem is jártam Désen./

A püspökséghez írt legutóbbi memorandum ügyében újabb securitate-zaklatások. Keresik az aláírás-gyűjtőt. Egy presbiternek megtiltják, hogy védelmemben még valamilyen ívet is aláírjon. Ugyanakkor a püspökség sem ül tétlenül. Megtudván, hogy a Láposi József helyére engem akarnak megválasztani, az Igazgatótanács Hivatala hosszú körlevéllel koreszi meg egyenként a presbitérium tagjait, látszólagos törvényességgel és hivatalos tekintéllyel igyekezve ellenem befolyásolni őket.

Ezzel egyidőben: egy névtelen "körlevél" szintén a presbiterekhez és gyülekezeti támogatóimhoz, mely megszokott gyalázásomat tartalmazza és egy felszólítást, hogy aki nem hagy fel pártfogásommal, mondjon le tisztségéről.

Márciusban elkezdődött a választási eljárás. Az egyházi törvényeknek megfelelő, meghívásomhoz szükséges aláírásgyűjtést a securitate közbelépése szakította meg. A választójogukat gyakorló aláírók közül többeket felkerestek vagy behívtak, nyilatkozatot követelve tőlük az akció szervezőiről, az aláírások gyűjtőiről, akiket aztán zaklattak és meghordozták.

A pár nappal ezután sorra kerülő presbiteri gyűlésen már a megfélemlítettség légköre uralkodott. Többen nem is mertek elmenni a tanácskozásra, mások meg a tapasztaltak miatti kiábrándulásukban maradtak távol. A szétzúllott presbitérium botrányos gyűlésén valaki a securitate-val fenyegette meg azokat, akik továbbra is kitartanak mellettem.

A dési események ezután - és jelenleg is - a belügyi hatóságok és a püspökség kívánságának megfelelően alakulnak. Semmibe véve a gyülekezet önálló választói és az én választóhatósági jogomat, amit semmilyen törvény vagy törvényes határozat nem korlátoz - nevezett intézményes közegeknek sikerült letörniük a jogos ellenállást és rákényszeríteniük akarukat a felkavart, szétzilált és megfélemlített gyülekezetre.

10/ Április közepén mintegy tíz napig tartó, a decemberi securitate-kampányhoz hasonló zaklatási akcióbontakozott ki - immár pártvonalon. Rendre behívták a városi propagandaosztályra ugyanazokat a személyeket és másokat. Az akciót Rusu Delia

propagandatitkárnő vezette; rajta kívül a kihallgatásokon még jelen volt öt-hat személy: szekusok, az ifjusági KISZ-titkár, esetenként más-más pártaktivisták és kolozsvári delegátusok. Általában véve a "beszélgetések" a következőképpen zajlottak le: a beidézetek fejére olvasták - már ismert - "bűneiket", némely esetben újabb rosszhiszemű és -indulatu kérdéseket tettek fel, majd nyomatékos és végső figyelmeztetésben részesítették őket, hogy hagyjanak fel eddigi magatartásukkal. Védekezésre nem volt mód, meg sem akarták hallgatni őket. A személyemmel és az egyházzal kapcsolatos vádak megismétlődtek. A beidézett konfirmált ifjak száma a decemberihez képest szinte megkét-szereződött - ami a "művelet" átfogó jellegére vall. Szülői kísérettel kellett megjelenniük. Előszóval azt hangoztatták előttük, hogy minden Kalapátiért és Tőkésért van, mi vagyunk a hibások, akik főldrevezettük és bajba kevertük őket. A szülőkre azt akarták beleszuggérálni, hogy még halások is lehetnek, hogy miattunk gyermekeiket nem büntetik, noha megérdemelnék ők is; továbbá azt, hogy reánk, gyermekeik "megrontóira" haragudjanak.

Az egész akciót, de a dési magyarok és reformátusok helyzetét is jól jellemzi az az apró mozzanat, mely a pártnál játszódott le. Az egyoldalú beolvasás, vádaskodás és rendreutasítás nyomán az egyik "áldozat" ellenvetéseket tett és védekezni próbált. Az elvtársak leintették, mondván, hogy nem kíváncsiak a mondanivalójára. Értelmiségi barátunk megbántódva mondta: "Dehát én úgy hittem, hogy a pártnál egyenlő félként állnak szóba az emberrel..." Mire a meglepő válasz egy furcsa analógia: "Miért, Ön egy rabbal egyenlő félként beszélne?..."

Kalapáti Jolán magyar szakos tanárnővel a leszámolás hangnemében beszéltek. Ráolvasták, hogy "sem mint tanügyi káder, sem mint párttag nem megfelelő". Az "ítéletmondást" nemsokára a végrehajtás követte. Az én elbocsátásom után kerek egy esztendővel őt is utálérte a sorsa: áthelyezték, illetve eltávolították Désről - szintén törvénytelenül. Hir szerint ezzel zárult le a Securitate un. Szamos-akciója: ACTIUNEA SOMEȘUL, melyet tulajdonképpen - lehetőségünk, értesüléseink szerint - nyomon követtünk. A dési illetve Kolozs megyei SECURITATE az összes állami intézmények /párt, iskola, rendőrség stb/ és a református egyházi főhatóság /D. Nagy Gyula, Székely Károly stb/ közreműködésével teljesességgel felszámolta Désen a megújuló magyar nemzeti és református egyházi élet szerény, kezdeti megvalósításait és eredményeit.

11/ Epilógus. Ha talán le is zárult az "Actiunea Someșul", nem fejeződött be az a folyamat, melynek ez a helyi akció is csupán része volt. Ennek beszédes tanúsága egy inkvizitóriai jellegű dési iskolai esemény, mely arra mutat, hogy a "bontást" az "egyengetés", a "rombolást" a "földdel egyenlővé tétel" és a "tarolást" az "írmagnak a kiirtása" követi.

Az illetékesek nem elégedtek meg a hosszantartó és sokrendbéli zaklatással, hanem abban az osztályban, melynek szinte minden tagja szinte kivételes odaadással és lelkesedéssel vett részt a bibliaköri tevékenységben és a művelődési életben - az Andrei Mureșanu Liceum XI. osztályában május vége felé látványos nyiltszíni órán, hivatalos és ünnepélyes keretek között, a helyi és a kolozsvári párt és Kommunista Ifjusági Szövetség kiküldöttjei jelenlétében bélyegezték meg az "eltévelyedett" ifjuság multját és magatartását.

Hogy az irredentizmus vádja stilusos legyen, bevezetésként az erre az alkalomra meghívott történelem-tanár tartott előadást Románia történelméről, Erdéllyel való egységének összefüggésében.

A "megbeszélés" főtémája a diáklányok azon "bűnténye" volt, hogy 1983 szeptemberén - másfél évvel ezelőtt! - magyar nemzeti színt, piros-fehér-zöld szalagot kötöttek a hajukba. A megjelent román hivatalosságok kemény szavakkal ítélték el ezt a "nacionalista-irredentista megnyilvánulást", és ugyanezt kellett tenniük a "bűnvallásra" és "bűnbánatra" kényszerített tanulóknak.

A karkai hangulatban őket, a kiskorú, elenyésző kisebbséget vádolta ellenséges nacionalizmussal az ellene és ellenük "védekező" hatalmi többség.

A kiszámított bünlélektani mechanizmusban a bűnbak szerepét is kiosztották, nemek szerint: egy eminens tanuló leányra és egy fiúra. A KISZ-szervezet nevében az osztály egyhangú szavazással /1/ fegyelmi megrovásban részesítette őket. Azok az osztálytársak, akik előbb ugyan-ugy nacionalistának minősültek, bibliakörre jártak, szalagot viseltek, és zaklatásban részesültek, mint ők.

A hatalom perverzítése, hogy éppen egy jeles bibliakörösnek, az elítélendő barátnőjének jutott a vád képviselőjének a szerepe. Nemrég még együtt imádkoztunk a bibliakörön... Most kezébe nyomott kész szöveget kellett felolvasnia, mely a két fővádoltat bibliaköri tagságát is kipellengérezte, elmarasztalva őket amiatt, hogy nem az iskolai ateista-materialista körét frekventálták. Ráadásul - hangzik a képtelen vád: - nemcsak a bibliakörön, hanem a Tőkés László lelkész lakó-sán tartott, nacionalista-irredenta irányzatú magyar nyelvű, irodalmi és történelmi tanfolyamon is aktívan szerepet vállaltak, például a Nagyenyedi Református Kollégiumról tartott előadásukkal.

Az összejövétel végén az iskolai KISZ-főnök, Mirza Dan tanár, a dési kisvárosi román nemzetgyűlölet vezéregyénisége, nemes műveltségű emberrel bírált meg az osztályt az enyhének tartott ítélet miatt, rámutatva, hogy a vádlottak kihágásaik súlyosságáért jóval szigorúbb büntetést érdemelnének. Az ő szigorát volt hivatott ellensúlyozni az egyik közvárosi kiküldött megértő "jósa", aki kifejezte reményét, hogy a vétkesek rövidesen megjavulnak.

Mirza Dan folyton azt hajtogatta, hogy: "ne felejtkezzenek meg arról, hol élnek"/ti. román földön/... Valóban, az ifjuság egy pillanattig sem tud megfelejtkezni erről, mert lépten-nyomon eszébe juttatják, hogy Romániában él. Így a következő héten is, amikor kevesebb felhajtással bár, de ugyanolyan könnyörtelenséggel, hasonló szellemű gyűlésekre került sor a többi magyar osztályokban is.

Góliát kihívását némán kénytelen elviseelni Dávid ifju nemzedéke.

III. M É R L E G

1/ A bemutatott időszakban zaklatott azon dési magyarok és/vagy reformátusok n é v s o r a , akikről biztos tudomásunk van. Számuk: kb. 80-100. /Zároltan mellékelve/

2/ A dési személyi, nemzetiségi és vallási s é r e l m e k rövid "s z ó t á r a":

- Aknamunka, Ateista propaganda
- Beavatkozás: az egyház belügyeibe, a magánéletbe
- Becsületsértés, Befeketítés, Behivatás, Bizalmatlanság-keltés
- Dehonesztálás
- Elidegenítés, Elkobzás, Emberi méltóság megsértése
- Félrevezetés, Fenyegetés
- Gyalázás
- Hajsza, Hatalmi befolyás, Hatalmi visszaélés, Hatásköri visszaélés
- Házkutatás, Helyi /?/ tulkapások, Híresztelés, Hitelrontás
- Idegörlés, Inszinuáció
- Kihallgatás, Kompromittálás, Közhangulatkeltés
- Lejáratás, Levéltitok megszegése
- Megalázás, Megfélemlítés, Meghurcolás
- Nacionalista-sovinizta propaganda, Nemzeti megkülönböztetés
- Névtelen levél-akció
- Propaganda-kampány
- Rágalmazás, Rágalom-hadjárat, Riadalomkeltés
- Szidalmazás
- Uszítás
- Üldözés
- Vádaskodás, Vallási megkülönböztetés, Vallatás
- Zaklatás
- Zsarolás

3/ Románia A l k o t m á n y a kimondja:

- 17.szakasz: "Románia Szocialista Köztársaság állampolgárai nemzeti-ségre, fajra, nemre vagy vallásra való tekintet nélkül egyenlő jogokat élveznek a gazdasági, politikai, jogi, társadalmi és kulturális élet minden területén.

Az állam szavatolja az állampolgárok jogegyenlőségét. Tilos ezen jogok bármilyen korlátozása és a gyakorlásuk során bármilyen megkülönböztetés nemzetiségi, faji, nemi vagy vallási alapon.

Minden olyan megnyilvánulást, amelynek célja ilyen korlátozások bevezetése, a nacionalista-sóvén propagandát, a faji vagy nemzeti gyűlölet szítását törvény bünteti."

- 30.szakasz: "A lelkiismereti szabadság R.SZ.K. valamennyi állampolgára számára biztosítva van.

Bárki szabadon vallhat vagy sem valamely vallásos hitet. A vallás szabad gyakorlása szavatolva van. A vallásfelekezetek szabadon szervezkednek és működnek."

Az vallásfelekezetek szervezési és működési módját szabályozó 1977/1948-as K u l t u s z t ö r v é n y b e n ez áll:

- 1.art.: "Az állam biztosítja a lelkiismereti szabadságot és a vallásszabadságot R.SZ.K. egész területén."

- 3.art.: "Senkit sem lehet üldözni vallásos hitéért..."

- 6.art.: "A vallásos kultuszok szabadon szervezkedhetnek és szabadon működhetnek."

A Romániai Református egyház S t a t u t u m a szerint:

- I.1.par.: Az egyház "alapvető jogelveit és autonómiáját jelenleg a R.SZ.K. Alkotmánya és a Kultusztörvény /177-1948.sz.dekr./ biztosítja."

- I.2.par.: "... valamennyi egyházi testület és szervezet, intézmény, Teológiai Intézet, egyesület, alakulat és értekezlet működése a vallás szabad gyakorlatának jogától elválaszthatatlan.... s. az egyházi hatóságok igazgatása, kormányzata és felügyelete alatt áll /177-1948.dekr. 6.7.art./".

- I.4.par.: Az egyház "önkormányzati joggal bíró testületei: az egyházközségek, egyházmegyéek és egyházkerületek..."

Az idézett alapvető törvényes rendelkezések és a bemutatott dési helyzet összevetéséből kitűnik, hogy az illetékes állami és egyházi hatóságok, illetve ezek képviselői súlyosan megsértették az ország és az egyház törvényeit.

Személyem vonatkozásában még sérelem érte - többek között - a következő törvényes előírásokat:

- Alkotmány 18.szakasz: "R.SZ.K.-ban az állampolgároknak joguk van a munkához. Minden állampolgár számára biztosítva van annak lehetősége, hogy.... felkészültségének megfelelő tevékenységet fejtsen ki, s annak mennyisége és minősége szerint javadalmazza..."

- 34.szakasz: "A kérvényezés joga szavatolva van. Az állami szervek kötelesek az állampolgároknak egyéni vagy társadalmi jogokra és érdekekre vonatkozó kérvényeit elintézni."

- 28.szakasz: "R.SZ.K. állampolgárai részére szavatolva van a szólásszabadság..."

- Statutum I.36.par. a. pont: "A lelkes egyházi és vallási ügyekben egyedül egyházi hatóságtól függ."

4/ Az idők folyamán számtalanszor felhívtam a felelős egyházi és állami közegek figyelmét ügyem és a dési helyzet hátterére, a végbement sérelmekre, tisztelettel kérve közbelépésüket.

Nagy Gyula püspököt már a kezdet kezdetén, 1984 február 14-én személyesen, élőszóban tájékoztattam a securitate képviselőinek egyházi ügyekbe történt illetéktelen beavatkozásáról. Azt válaszolta, hogy: "mindenki végzi a maga dolgát /sic!/, mi is, a securitate is... abba mi nem szólhatunk bele..."

Hasonlóképpen, rendszeres írásbeli jelentések útján tájékoztattam egyházi főhatóságomat /Stat.I.36.a./ minden Désen végbement kirivó esetéről, hatósági visszaélésről, behívatásokról, rendőrségi zaklatásról, a gyülekezet tagjait ért sérelmekről stb.

Igy, 1984 dec. 27-én kelt elemző levelemben cáfolhatatlanul bebizonyítottam, hogy a securitate-kampány során ellenem felhozott vádak és rágalmak pontról-pontra, apró részleteikben is tökéletesen megegyeznek a névtelen levelekben foglaltakkal. "A helyzet elmérgesedésének megakadályozása, a gyülekezet békájének megmentése és az engem ért vádak tisztázása érdekében" ismételten kértem az egyházi vezetőség gyors közbelépését, rámutatva, hogy: "A Ft. Püspök ur és a Ft. Igazgatótanács minden további késlekedése csak súlyosbítja a kialakult helyzetet, és beláthatatlan károkat okoz egyházunknak, sértve ugyanakkor országunk alkotmányos törvényességét." Egyházunk vezető pásztorai azonban mindenre h a l l g a t á s s a l válaszoltak. S miközben egy sokszor megpróbált, népes gyülekezet /4500-5000 lélek/ mind mélyebbre süllyed, a püspök és vezető munkatársai tovább folytatják törvénytelen ségeiket, és "buzugsággal gyógyítgatják az én népem leányának romlását, mondván: Békesség, békesség, és - nincsen békesség" /Jer 6, 14/.

A Statutum értelmében /6. par./ "a R.SZ.K.-ban lévő ref. egyház az Állam védelmét és segédkezését igénybe veheti: a/ az Alkotmányban biztosított alapvető jogok: a lelkiismereti és vallásszabadság, valamint az egyház szabad szervezkedése és működése sérelme esetén...; b/ az istentisztelet zavartalansága és szabadsága, valamint az istentiszteleten résztvevő egyházi szolgák és hívek védelmezése céljából...; c/ ha az egyház valamelyik tagja vallásos meggyőződése miatt üldöztetik..." Ennek valamint az állam legfőbb felügyeleti jogának és az Alkotmány biztosította kérvényezési jognak megfelelően, több rendben folyamodtam az állami közegekhez is - Kultuszdepartamenthez, az R.K.P. K.B.-hoz, az igazságszolgáltatósághoz szervekhez, a kolozsvári Securitate-hoz stb - saját és a gyülekezet sérelmeinek orvoslása, a törvényesség helyreállítása érdekében, sajnos: eredmény nélkül. A megkeresett hatósági intézmények is válasza nélkül hagytak. Az e l h a l l g a t á s mindkét irányban teljes.

5/ A dési ügy ö s s z e g e z é s e k é n t és egyéb - itt nem ismertetett - esetek következtetéseként elmondható, hogy sok tekintetben törvénytelen vagy törvényen kívüli állapotok uralkodnak a romániai református egyházban. Az egyházi és állami hatóságok egyházunktól idegen szempontoknak rendelik alá egyházpolitikájukat. Az állam illetékes képviselői esetenként csak az egyházi alkalmazottaknak kijáró autoritással járnak el egyházi belügyekben.

Bűnös és tragikus következménye ennek a helyzetnek, hogy maguk az egyház legfőbb vezetői szolgáltatják ki híveiket és lelkeszeiket az üldözésnek és zaklatásnak, elárulva ezzel anyaszentegyházunk legbensőbb érdekeit - noha szervezeti szabályzatunk /Statutum I.9./ evangéliumi tisztasággal fogalmazza meg, hogy: "A megválasztott köteles a reáruházott tisztséget vagy megbízatást... e g y e d ü l a z e g y h á z é r d e k é n e k szem előtt tartásával betölteni, megemlékezvén arról, hogy aki Istent szolgálja, a "föld sava" és a "világ világossága" legyen /Mt 5, 13-14/. Konformista és opportunistá magatartásuk és irányvonaluk inkább vallási állami funkcionáriusokra, mint egyházi szolgákra. Elfelejtkeztek arról, hogy egyházunk "e g y e d ü l i f e j é n e k az Ur Jézus Krisztust vallja" /Statutum I.1./.

1985 június 20.

Tőkés László lp

NYILTLÉVEL

DÉPAPP LÁSZLÓNAK

a Romániai Református Egyház zsinati elnökének
a Nagyváradai Egyháskerület püspökének

A Főtiszteltetű ur, az Amerikai Egyesült Államok Presbiteriánus Egyházának meghívottjaként, folyó év júniusának közepén beszédet tartott a romániai magyar nemzetiség és egyházi helyzetéről. Előadásának angol nyelvű, aláírásával hitelesített másolata eljutott hozzám. A szöveg olvastán a következőkben fejtem ki véleményemet és álláspon-
tomat a benne foglaltakkal kapcsolatosan:

1. A püspök ur "a Romániai Református Egyház magyar nemzetiségének egyik képviselőjeként" és püspökeként formál jogot az állásfoglalásra. Tudomásom szerint erre nézve nem kapott megbízatást egyházatól. Egyházunk közössége semmilyen formában /zsinat, közgyűlés stb/ nem adott felhatalmazást tagjai nemzetiségi és egyházi kérdéseinek a képviselőiére. Olyannyira nem, hogy még csak előzetes tudomásunk sem volt külföldi útjáról és annak céljáról. Eppen ezért, beszéde semmiképpen sem minősíthető többnek és másnak, mint a z e m é l y e s m a g á n v é l e -
m é n y n e k.

Ennek kapcsán emelek kifogást általában is azon gyakorlat ellen, melynek értelmében egyházunknak különböző nemzetközi alkalmakra kiküldött "képviselőit" a legtöbb esetben ismeretlen módon választják ki, és nem rendelkeznek testületi megbízatással, amint ezt zsinat-presbiteri egyházi rendünk megkövetelné. Külföldre mindig csak bizonyos és ugyanazon személyek utazhatnak ki, akiknek kijelöléséhez egyházunk egyetemének nincsen köze. Ennek következtében könnyen és gyakran előfordulhat az a visszasérültség, hogy a "képviselők" vagy senkit sem képviselnek, vagy mást képviselnek, mint amit kellene.

A püspök ur, noha valójában magánszemélyként nyilatkozik az érintett kérdésekben, tisztségénél fogva és külső fellépése, szóhasználat, fogalmazása erejével azt a benyomást kelti, mintha egyháza és annak nemzeti sége nevében beszélné, akarva vagy akaratlanul félrevezetve ezáltal azokat, akikhez szól.

A fentiek figyelembevételével, engedtessek meg nekem, hogy szintén kifejezzem véleményemet a felvetett kérdésekkel, illetve a püspök ur beszédével kapcsolatban, anélkül azonban, hogy kifejezetten igényt tartanék a Romániai Református Egyház képviselőjére. Ugyanakkor azonban nem mondok le az i g a s s á g k é p v i s e l e t é r ő l - melynek jogát a püspök ur is fenntartja magának -, megismételve beszédében foglalt felhívását: "jöjjenek el, és lássák", győződjenek meg a saját szemükkel a valóságról, a helyszínen. Ehhez csupán annyi volna a kikötésem, hogy akik eljönnek, azoknak "kalanizolása" ne legyen kizárólagos joga a püspök urnak és kolozsvári kollegájának, D. Nagy Gyulának, hanem engedtessek meg, hogy a protokolláris fogadásokon és az ünnepi istentiszteletek k látványosságán túl, eljuthassanak oda is, és megismerkedjenek azokkal a problémákkal is, ahová a püspök ur nem szívesen vinné őket, illetve amelyekről nem szívesen nyilatkoznának nekik. Csupán ebben a formában képzelhető el ugyanis az egyház, illetve az igazság h i t e -
l e s k é p v i s e l e t e - függetlenül minden hivatalos megbízatástól vagy személyi elfoglaltságtól.

2. Nem ismerem az amerikai képviselőház püspök ur által hivatkozott határozatát. Eppen ezért elhatárolom magam annak állításaitól. Továbbá azokat a "személyeket és szervezeteket" sem ismerem, melyeknek - a püspök ur állítása szerint - érdekükben állana "tököket kovácsolni" "a romániai kisebbségi jogokért folytatott harcból", annak "bajnokaként".

akik "soha nem jártak Erdélyben, vagy több tíz éve nem jártak itt" - én nem az ő szemükkel, nem kívülről nézem helyzetünket - függetlenül attól, hogy helyesen látják-e, vagy tévesen -, hanem a saját szememmel. A püspök ur szavait bölcsőnösve: én is "felelősségem teljes tudatában" ironiálsan mondanivalóan.

3. A püspök ur egyértelműen pozitívan nyilatkozik a romániai magyar nemzeti s é g l y i s z o n y o k r ó l. En ezt nem teszem, de alapvetően és részletekbe menően nem is cáfolom állításait. Egyfelől, mert nem érzem magam hivatottnak erre, másfelől, mert nem rendelkezem egy, a reális helyzethez megrajzolásához szükséges ismeretanyaggal, amint hogy - megítélésem szerint - én sem rendelkezik ezzel. Nem szeretnék belekontárkodni a kérdésbe, annyit azonban szükségesnek tartok megjegyezni, hogy az érintett nemzetiségi vonatkozások semmiképpen sem olyan egyértelműek, ahogyan a püspök ur láttatja őket. Problémák mindezenesetre vannak - gondoljunk csak a sok magyar anyanyelvű diákot sújtó, az egyetemi felvételi vizsgák nyelvével kapcsolatos legújabb rendelkezésekre és gyakorlatra, vagy például a magyar főszakos bölcsész hallgatók kizárólag románlakta területekre történő kötelező kihelyezéseire.

4. A romániai református egyház lelkeszeként, aki nem kevés tapasztalattal rendelkezem egyházunk belső életét illetően, magam is elkötelezettséget érezve jövője iránt - ezuttal kizárólag e g y h á z i v o n a t k o z á s b a n kívánok a püspök ur előadásával vitába szállni.

Bevezetésül idézem a beszéd egy jellemző kitételét: "Senki sem állítja, hogy nálunk minden tökéletes. Némely esetben mi magunk sem habozunk megvallani, hogy vannak dolgok, melyek nem mennek olyan jól, ahogyan szeretnénk. Azonban politikai problémának minősíteni bármely személyes elégedetlenséget, melyek vallásos közösségekben is jelentkezhetnek - úgy tűnik számomra, hogy ez nyilvánvaló tévedés volna..." /Angolul: "nobody pretends that by us everything is perfect. Sometimes we ourselves do not hesitate to confess, that there are things, which do not go so well as we would wish. But to transform whatever personal discontent, which may appear also in religious communities, - into political problem, seems to me, that it would mean an evident failure..." /.

A püspök urnak egyrészt igaza lehet: nem lehet és nem szabad bármely személyes elégedetlenséget politikai problémává általánosítani. Másfelől, azonban tipikus megjegyzésében felismerem azt a gyakran jelentkező d i m i n u á l ó s z á n á s k o t, mely minden egyházi elégedetlenséget vagy panaszt elszigetelt és egyéni megnyilvánulásként próbál feltüntetni, az általános érvényű és egyházpolitikai súlyú problémákat is az esetleges, személyi elégedetlenségek szintjére szállítva. Így például édesapám, dr. Tókes István egyházkerületi főjegyző és teológiai tanár félreállításának ügyét és az ő megalapozott, sokszorosai dokumentálható egyházpolitikáját Dr. Nagy Gyula püspök és a hivatalos egyházi vezetőség egyes képviselői egyszerű nyugdíjazási kérdéssé és személyeskedéssé igyekeznek degradálni, ezáltal próbálva elleplezni azokat a súlyos, mondhatni: egzisztenciális egyházkormányzati kérdéseket, melyek alapjaiban veszélyeztetik egyházunk jövőjét, a melyeknek léte letagadhatatlan.

Előrebocsátom tehát, hogy nyílt levelem megírására nem csupán személyes elégedetlenség késztet - lévén, hogy magam is több mint egy éve munkanélküli vagyok, kitéve az állandó és legkülönbözőbb rosszindulatú zaklatásoknak és hátrányos megkülönböztetésnek, megfosztva a lelkeszi szolgálat alapvető lehetőségétől és a szabad véleménynyilvánítás alkotmányos jogától stb. -, hanem sokkal inkább az az egyházi helyzet és törvénytelen egyházkormányzati gyakorlat, melynek magam is egyik áldozata vagyok. Személyes helyzetem nem az o k a az elégedetlenségnek, hanem egyenes k ö v e t k e z m é n y e. Azért büntettek meg, távolítottak el állásomból, és azért vagyok állandó zaklatásnak kitéve, mert nyíltan feleltem szavam az egyházi rendellenességek és törvénytelen-ségek ellen, mert - országunk és egyházunk törvényeinek megfelelően - gyűlésemet /Dés/, a lelkesek, általában az egyház és ezen belül a

saját jogaimat képviseltem.

Rátérve a püspök úr előadásának egyházi vonatkozásaira, először is megállapítom, hogy állításai sok tekintetben megfelelnek a valóságnak, hiszem, mert a v i d e n e i á k a t, tartalmassanak. Így például nincs hozzáfűsnivaló, és nem lehet ellenvetésem az ellen, amit szám- adatokban közöl a magyar nemzetiség egyházairól /püspökségek, egyház- kerületek,esperességek, templonok, lelkészek száma stb/, az állami költ- ségvétési hozzájárulásról stb?

Másodszorban rá kell mutatnom arra, hogy az előadás nagy mértékben az á l t a l á n o s s á g o k szintjén mozog, melyeknek vajmi kevés az információértékük. Bővebben idézhetnék az ilyen szövegrészekből, melyek a reális helyzetet illetően már-már a x s e m m i t m o n d á s határát súrolják. Példának okáért legyen elég két idézet - angol eredetiben és magyarra fordítva: "hundred thousands of believers are praying to God with the very same words as their ancestors did" - vagyis: "a hívők százezrei imádkoznak Istenhez ugyanazokkal a szavak- kal, melyekkel őseik is imádkoztak"; vagy: "Because our churches all- ways are opened, the services are celebrated regularly, the pastors are doing their tasks as spirituals the believers are coming and they all- ways are finding consolation and the assistance they need" - magyarul: "Mivel templomaink mindig nyitva vannak, a szolgálatok rendszeresen megtartatnak, a lelkészek elvégzik feladataikat, a hívők jönnek, és min- dig megkapják a szükséges vigasztalást és segítséget". De állításom bizonyítására akár az egész egyházi tevékenységi ágazatokra vonatkozó részt is idézhetném, mely két-három semmitmondó mondatból intéz el su- lyos problémákkal terhes tárgyköröket!

Néhány állítással konkrétan is vitába szállhatnék, mint például az- sal, hogy "a törvényes kultuszok Romániában tevékenységüket saját ha- gyományaik alapján gyakorolják, saját magukon kívül senkinek sem lévén kompetenciája tanbeli és belső szervezeti kérdésekben" /eredetiben: "the legal cults from Romania are practising their activities on the ground of their traditions, nobody having - excepting themselves - the competence in doctrinal and internal organization issues"/, - ugyanis saját bizonyítható tapasztalataim szerint esetenként a hatóságok kép- viselői direkt módon beavatkoznak az egyház belügyeibe, legalább is Kolozsváron és Désen, a püspökség szintjén, illetve gyülekezetekben. Is- meretek és bizonyítékok hiányában nem állíthatom azonban, hogy ez min- denütt és általában is így volna?

Nem célom azonban, hogy a püspök úr egyes állításaival, mondatról- mondatra vitatkozzam, hiszen azok fogalmazási módja és általánosságai ezt nem is tannák lehetővé. Megállapítható ugyanis, hogy a legtöbb esetben nem az kifogásolható a beszédből, amik a m i t m o n d á n a m i t e l l e a l l g a t v. A továbbiakban, éppen ezért, lépésről- lépésre, ilyen irányból próbálom megközelíteni a felvetett kérdéseket. Vagyis: amit mond, amiről beszél a püspök úr - arra rákérdezek. Ugy- értem, a kérdéseimre adott össze- és pontos válaszok nyújthatnának megközelítően valóságos képet egyházunk jelenlegi helyzetéről és prob- lémairól.

Sorra veszem tehát "az egyházi munkaterület konkrét szektorait" /"the field of our activity divided into concrete sectors"/ - és k é r d é s e k:

D i v i n e s e r v i c e - istentiszteletek. Mit ért azon, hogy a vasárnap délelőtti és délutáni istentiszteletek látogatottsága meg- felelő /appropriate/ ? Elégedetttek lehetünk-e ezzel a látogatottsági szinttel? Milyen tendenciát mutat az istentiszteleti részvétel? Milyen intézkedéseket tesz és milyen elképzelései vannak egyházkormányzatunk- nak sajátos társadalmi körülményeink és kisebbségi /szórványállapotát/ helyzetünk összefüggésében a részvétel javítása, a tömegek bevonása, a gyülekezeti integráció kiterjesztése stb tekintetében? Kik járnak a templomba? Miért öregedik el az aktív gyülekezet? Miért idegenedik el az ifjúság az egyházi életből? Kik nem járnak, illetve nem járhatnak a templomba? Hogyan valósul meg a szinat-presbiteri és a gyülekezeti elv egyházközségeinkben? A presbiteri vezetés kérdése? Gyülekezeti ön- kormányzat és választói jog? A szórványok kérdése? Gyülekezetek meg -

szűnése? Új gyülekezetek alapítása? Kisebbségi helyzet és gyülekezeti, istentiszteleti, egyházi élet összefüggései? Hogyan képviseli egyházunk a reábirított nemzetiség javát és érdekeit? Egysszóval: az "itt és most" sajátos körülményei között, állásfoglalásaival, intézkedéseivel - "egyháspolitikájával" - egyházunk mit tesz Isten Igéjének szabad terjedéséért és hívei javára? Van-e oka és alapja arra az egyértelmű elégedettségre, amely a püspök ur beszédéből kiviláglik?

A püspök ur említ egy 19500 lelkes gyülekezetet /név nélkül/, mely 12 évvel ezelőtt 1/3 részzel megnagyította templomát. Sorolja fel ezen további gyülekezeteket, melyek - a szükségnek megfelelően - hasonló nagyszámú változtatásokat eszközölhettek. Hány új templom épült egyházunk területén püspöksége és Nagy Gyula püspöksége idején? Hány esetben nem sikerült, nem sikerülhet, vagy nem is lehet arra gondolni, hogy új templom vagy parókia épüljön, vagy föltétlenül szükséges építkezés, átalakítás történjék?

B i b l i e h o u r s - bibliakörök. Egyetlen mondatban intézi el a kérdést a püspök ur, mintegy kifejezve ezáltal, hogy erről szinte semmit nem is lehet mondani. Anélkül, hogy tagadnám ezen alkalmak áldásait a résztvevőkre nézve - a következők a kérdéseim:

Hány gyülekezetben nem működnek egyáltalán bibliakörök? Milyen a részvételi arány a létező bibliakörökön? Hány év a résztvevők átlagéletkora? Mennyire számottevő vagy periférikus a bibliakörök tevékenysége a gyülekezetek életében? Milyen arányban vesznek részt fiatalok ezeken az alkalmakon? Néhány ritka kivételtől eltekintve: miért nincsenek ifjúsági bibliakörök? A mégis létező ifjúsági bibliakörök helyzete, tevékenységüknek akadályai? A Biblia terjesztésének, az Igének szíves irrott Ige népszerűsítésének akadálya? kérdése. Az egyházi belmisszió, a gyülekezeti mozgalmi élet helyzete és kérdései - általában véve.

O a t e c h i z a t i o n - vallásoktatás. Kiskorú gyermekekről lévén szó: hogyan értendő az, hogy "a részvétel önkéntes"? A részvételi arány bonyolult kérdés. Az erre vonatkozó kimutatások és számadatok megbízhatóságának és ellenőrizhetőségének a problémája. A megkeresett gyermekek jelentős százaléka miért nem jut, vagy nem juthat el még a hit alapismereteiig sem? Mit tesz a központi egyházkormányzat a vallásoktatás átfogó javítása, a katechizáció kiterjesztése érdekében? Hogyan gondoskodik egyházunk a szórványban élő gyermekek hátrányos helyzetének a leküzdéséért? A fiatalok elvállaltalanodás és a katechizáció hiányosságának összefüggései. Az iskolás gyermekek tiltása vagy elriasztása a vallásokról.

A vallásoktatás didaktikai eszközei. A valláskönyvek teljes hiánya. Bibliai olvasókönyvek és énekeskönyvek hiánya. A katechizációs munka terület általános elhanyagoltsága. Miért nincsenek katechéták-lelkészek, noha az egyházi törvénykönyv /Statutum/ rendelkezik szolgálatba állításukról? Ugyisint a "katechétikai előadói" tisztség fennállása is miért csak formális, látványlagos?

C o n f i r m a t i o n - konfirmáció. A Heidelbergi Kátéval való ellátottság kérdése. Mennyire biztosított a konfirmáció komolysága, a konfirmáció oktatás időtartamának szükséges hosszúsága, az előkészítés hatékonysága stb? Vajon a konfirmáció elhalványuló vizsgajelleggel valóban felváltja a hitvallásos jelleg? - ahogy a püspök ur állítja. Miért bizonyul nagy mértékben hatástalannak a konfirmáció az ifjak további életében? Miért olyan gyakori a pusztán formális konfirmáció? Milyen átfogó lépéseket tesz, és milyen konkrét elképzelései vannak egyházunk felelős vezetőinek és testületeinek a konfirmáció kérdésében, az objektív nehézségek, a korral járó társadalmi problémák leküzdése, a konfirmáció előkészítés javítása, esetleges megreformálása érdekében? Hogyan gondoskodik egyházunk az egyre növekvő számú, egyházunk hivatalos nyelvén /magyarul/ egyáltalán vagy alig tudó gyermekek és ifjak oktatásáról, illetve konfirmációi felkészítéséről?

O u r e c u m e n i c a l r e l a t i o n s - Ökumenikus kapcsolataink? Az erről szóló szövegrész teljesen az általánosságok és a hivatalosság szintjén monog, és problémamentesnek tünteti fel a bel- és külföldi ökumenikus kapcsolatok bonyolult kérdéskörét. Reális megközelítéséhez egy külön tanulmányra volna szükség, melynek megírására az adott összefüggésben nem vállalkozom. Mégis egyetlen összefoglaló kérdésem volna: Erdemileg és konkrétan mi mondható el ökumenikus kapcsolatainkról, ezek alakulásáról és fejlődéséről? melyek ezen a téren a problémák, hiányosságok, akadályok, nehézségek? A kérdés szükség szerint általános!

T h e t h e o l o g i c a l e d u c a t i o n - teológiai oktatás! Minden más kérdést háttérbe szorít a teológiai hallgatók létszámának problémája. Hány református hallgató van a kolozsvári teológián jelenleg, és hányan voltak például tíz évvel ezelőtt? Amennyiben egyházunk lélekszáma a közelmúltban nem csökkent, a teológiai felvételi helyek száma ennek ellenére miért esapant egyharmadára? És ami ezzel szorosan összefügg: lecsökkent az utóbbi évtizedben a gyülekezetek, illetve a lelkesi munkahelyek száma, vagy pedig egyre több gyülekezeti állás marad betöltetlenül? Ha az előbbi eset érvényes: mi az oka a gyülekezetek hirtelen megfogyatkozásának? Ha az utóbbi: miért nem gondoskodik az egyháskormányzat a szükséges lelkes-utánpótlásról?

Egy másik életbevágóan fontos kérdés: hogyan gondoskodik egyházunk a kántorképzésről? Egyre több gyülekezetben egyáltalán nincs, vagy nincsen szakképzett kántor! Miért? Miért nem alakul meg a régóta igényelt kántorképző iskola? Miért nem gondoskodnak bár kántorképző tanfolyamok tartásáról?

S c h o l a r s h i p s - Ösztöndíjak! Sorolja fel a püspök ur névszerint azokat, akik "majdnem minden évben" /almost each year/, tehát évről-évre a bukaresti teológián voltak ösztöndíjasok! Hányan voltak ilyenek? Ugyanez a kérdés "a csehszlovákiai, olaszországi, svájci, franciaországi, németországi, hollandiai, amerikai" ösztöndíjasokkal kapcsolatban. Továbbá: kik élhettek és kik nem megszerzett ösztöndíjhoz való jogukkal? Mi az oka számos ösztöndíjas kiutazása megakadályozásának? Mi az oka annak, hogy sok esetben csak idősebb korúak külföldi tanulmányozását engedélyezik, noha az egyháznak és a teológiának friss utánpótlásra volna szüksége a tudományok terén? Más kérdés: egyházunk nagyságához képest miért olyan ritka közöttünk a nemzetközi nyelveket beszélő lelkipásztor, az olyan teológus, aki közvetíteni tudná felénk a nemzetközi teológiai irodalmat? A külföldi ösztöndíjasok számának növelésével miért nem törekszik egyházunk az ökumenikus kapcsolatok iránt ilyen irányú kiszélesítésére és a nemzetközi teológiai együttműködés elmélyítésére?

F i n a n c e s - pénzügyek! Egyházunk anyagi gazdálkodása kívül esik kompetenciámon. A gazdasági és pénzügyi szakértelen, valamint a szükséges adatok hiányában nem szólok hozzá ehhez a kérdéshez!

P u b l i c a t i o n s - kiadványok! Minek tulajdonítható a Református Szemle /Reformed Review/ óriási késéssel /jelenleg több mint egy év/ történő megjelenése? Miért nem jelenik, miért ne jelenhetne meg havonként /mint régen/ - tehát nem kéthavonként -, hiszen a szükség és igény ezt indokolná? Kik az illetékesek szerkesztésében? Milyen törvényes alapon és kik hajtották végre 1984-es "áttszervezését"? Hol történik a "cenzúrázása" /- mert, hogy történik, azt saját tapasztalatból tudom! /- Miért nem szabad bizonyos egyházi, teológiai témákról írni, illetve ezekről nem jelenik meg semmi a Szemleiben?

A Gyülekezeti Melléklet /suppliment/ eljut-e valóban a gyülekezeti tagokhoz? Pontosabban: hány példányban jelenik meg, és a szám hogyan aránylik a felnőtt egyháztagok létszámához? Ugyanez a kérdés a füzeti naptárral kapcsolatban. Továbbá: melyek a fali naptár példányszámának utóbbi tíz-tizenöt évbéli adatai, és ez hogyan viszonylik a református családok számához, illetve az igényekhez? Ami pedig a könyvkiadást illeti: mely eredeti, illetve idegen nyelvből lefordított könyvek jelentek meg és hány az utóbbi három évtizedben? Hogyan érti a püspök ur azt a kitételt, hogy az énekek könyvek és a Heidelbergi Káté "a szükségletek-

nek megfelelően" /according to the necessities/ "szinte évenként" /almost every year/ jelennek meg? Lenne szíves közölni megjelenésük át-
fogó statisztikáját az igények és a szükségletek összefüggésében?
/Szükség esetén rendelkezésére bocsáthatom idevágó felmérésemet a fenn-
forgó naptár- és énekeskönyvhiányról, melynek okán D. Nagy Gyula püspök
1983-ban fegyelmi eljárást indítottatott ellenem/

T h e s y n o d - a zsinat? Alapvető kérdés: ismertesse a
püspök ur tárgyszerűen és részletesen a Romániai Református Egyház
Zsinatának közelmúltbeli tevékenységét? Mióta tűzte ki célul a "litur-
gikai reform" megvalósítását, és az azóta eltelt időben milyen konkrét
előrehaladást ért el ebben a tekintetben? Ugyanez a kérdés az "egysé-
ges, új énekeskönyv" tervével kapcsolatban is. Mi a helyzet az igényelt
és tervbe vett új egyházi törvénykönyv kérdésében, mely a rég elavult
Statutumot váltaná fel? Hogyan készült el a teológiai intézeti és a
fegyelmi szabályzat? Továbbá: ismertesse a legutóbbi, 1984-ben lezajlott
zsinati választásokat. Abban a tekintetben is bizonytalanságban van az
egyházi közvélemény, hogy pillanatnyilag melyik választási ciklus válasz-
tottjai /az 1983-as, vagy a megelőző?/ alkotják a zsinatot, tudniillik az
utóbbiak még mindig nem nyertek megerősítést. Még egy kérdés a lehetsé-
ges sok közül: működik-e a zsinati fegyelmi bizottság? Ha igen: miért
"süllyeszti el" az illetékeségi körébe tartozó panaszokat, ügyeket?

A feltett kérdések és a felvetett problémák, a teljesség igénye
nélkül, a püspök ur előadásához kapcsolódva, mintegy **j e l s é s** -
s s e r ű e n utalnak rá egyházunk jelenlegi reális helyzetére. A
n y i l t k é r d é s f e l v e t é s s e l anyaszentegyházunk javát
szeretném szolgálni, és remélem, hogy nyílt levelem - más hasonló
írásaimmal ellentétben - nem fog "vádíratként" szolgálni ellenem.

Marosvásárhely, 1983. augusztus 15.

Főkés László

Tótkés László
Bulvárenin 37
3400-Cluj-Napoca

Főtisztelt

Büttői János püspök urnak

Bridgeport

Késérő meglepetéssel olvastam Dr. Nagy Gyula kolozsvár-napoca-i püspök Önnek írt, kezemhez jutott, folyó év május 11-i keltezésű levelének személyesre vonatkozó részletét. A benne foglalt valótlanosságok súlyossága valamint a levél nyilvánossági célzata arra késztetnek, hogy magam is írásban forduljak a püspök urhoz és egyházi sajtójuk nyilvánosságához. Teszem ezt önvédelemből, nem utolsó sorban pedig egyházi helyre - tünknek, egyházkormányzatunknak, Jelesem Nagy Gyula püspök vezetői gyakorlatának a valósághoz bemutatása érdekében.

Nagy Gyula rólam szóló "tájékoztatását" két vonatkozásban tartom minősíthetetlennek - amint ezt neki is megírtam. Egyfelől teljesen elferdíti a valóságot és nyilvánvaló önmentes céljával, szándékosan megpróbálja félrevezetni a püspök urat valamint az amerikai közvéleményt. Másfelől pedig durván megpróbálja a saját visszaéléseit és törvénytelenégeit valamint az egész áldatlan ügy sötét háttérét.

Részletes válaszem és valóságnak megfelelő kiegészítésem kószta táson - Nagy Gyula állításainak sorrendjében kifejtve - a következő:

Szabályszerűen letöltött két évi gyakornokságon /1975-77/ után Nagy Gyula püspök a dési presbitérium kérésére /Déren voltam pünkösdi legátus - onnan ismertek/, láposi József lelkész-esperes közbenjárására, a saját beleegyezésemmel, a statutáris előírásoknak megfelelően helyezett át Brassóból Déresre. Nem "kellett áthelyeznie" /inszinuativ megfogalmazás/, hanem konkrét kérés alapján, közakarattól és közmegegyezésre helyezett át. A gyülekezeti előjárók választása azért esett reám, mert a megelőzőleg többszörösen szétzilált, sorozatos botrányokon átesett /Bányai Terenz volt esperes "bénykedéssel", András Péter volt lelkész tisztátalan háttérű öngyilkossága, lelkészválasztási bonyolalmak stb./ dési egyházközségnek egy tapasztaltabb, kipróbált segédlelkészre volt szüksége, aki a parókus lelkésszel együttműködve eredményesen helyt tudjon állni az egyébként is mindig "forró helyként" számon tartott városban.

Az előzetes számítások bevaltak: egy-két éven belül a két lelki - pásztor Isten után elérte azt, hogy a gyülekezeti békeesség helyreállt - lett, a haragosok megengesztelődtek, az elidegenedettek fokozatosan visszatértek, és külsőleg is megmutatkozó javulás /templomjárás, perselypénz, vallásoktatás, ifjúsági munka pozitív számadatai, építkezési munkálatok stb./ állott be a gyülekezet életében.

1979-ben, a presbitérium és a gyülekezeti közgyűlés, megelégedése jeleként visszamarasztott Déren, megválasztva állandó segédlelkészenek, a püspökség, illetve Igazgatótanács jóváhagyásával. Ha ez nem történt volna meg, a püspöknek, a két év /1977-79/ letelte után, egyházi szabályaink szerint hivatalból el kellett volna mozdítania egy másik gyülekezetbe, helyettes lelkésszel. Az állandósítás ez esetben tehát véglegességet jelentett. Ilyen minőségben szolgáltam következőképpen tovább a dési gyülekezetben, láposi esperessel teljes egyetértésben és békeességben egészen 1984-ig, a hívek - mindkettőnk iránti - megelégedésére.

Teljesen alaptalan és hamis vád tehát Nagy Gyula azon állítása, hogy "magatartásommal felsavartam a csaknem 5000 lelket szám-

láló gyülekezetünk békességét", mely a farkas és a bárány meséjét jut-tatja eszembe, mikor is a felül álló farkas a bárányt kéri számon, hogy: miért sávarja a viset? A mesei példasathoz kapcsolódva nyugodtan elmondható, hogy Nagy Gyula beállítását pont olyan sávaros, mint ama vis, és - a "farkasok törvénye" szerint - "visszatérül" a folyó. Vagyis visszájára fordítja az oki viszonyokat, tudniillik minden felelősség őt terheli a dősi gyülekezet felkavarodásáért, aminek nemcsak a hivek, hanem láposi esperes ur és jómagam is "issuk a levét". Nagy püspök amikor a valóságot meghamisítja, tulajdonképpen abban a "sávarosban halásszik", melyet ő kavart fel, s melynek sarával engem akar bemocskolni.

Visszatérve a tények "nyelvére", az igazság az, hogy egy békességben és egyetértésben gyarapodó gyülekezetet rontott meg Nagy Gyula azzal, hogy 1983 őszén, kollegáimra és főnökömre, láposi József-re hatalmi nyo-mást gyakorolva /főnyezetés stb/, fegyelmi eljárás beindítását kényszerítette ki ellenem. Ezzel kezdődött el a dősi gyülekezet /hivék, lelkesek, presbiterek/ végzetessé váló meghasonulása, hiszen mindenki számára érthetetlennek és elítélendőnek minősült - a továbbiakban egyre inkább -, hogy atyai barátom és kollegám játssza a végrehajtó hatalom szerepét egy nyilvánvalóan irányzatot, Krisztus földi testéhez nem méltó, likvidálási eljárásban.

Közhelyszerűen, minden nap visszatérő kérdés volt a hivék ajkán: "ha a papok ezt csinálják, mit várnak a néptől?" A püspökségen tapasztaltak kon megbotránkozott, küldöttségéből hazatérő gyülekezeti tagok ezt még inkább hangzottatták.

A fegyelmi eljárás kerek fél évig húzódott: ennyi időre volt szükségük "a főpapeknak és az írástudóknak", hogy kellőképpen előkészítsék az eleve megszabott áthelyezési ítélet "kivitelezését". Az Ur azonban kibeszélt, s a püspöknek meg kellett érnie azt a szegyenletes napot /1984 ápr. 26/, amikor a saját elnöklété alatt álló, előre "megdolgozott" egyházkerületi fegyelmi bizottság, minden közvetlen erőfeszítése és tisztességtelen befolyási kísérlete ellenére, minimális szavazattöbbséggel bár /4:3/, de mégiscsak felmentett az elsőfokú áthelyezési ítélet alól - tehát Désen maradhattam.

Maradhattam volna - hogyha a püspök a saját maga kihirdette határozatot tiszteletben tartja. Azonban nem így történt. Rövid időn belül tultette magát az a maradék egyházi törvényességnek még a látszatán is, s a tárgyalás után két héttel már meg is kaptam a villamosapás-szerű, erőszakos áthelyeztetésemre vonatkozó rendelkezést, minden indoklás nélkül, a késő bukaresti jóváhagyással, melyre minden más állásváltoztatás esetén legalább két-három hónapig kell várniok a ex lelkészeknek.

Azonnali fellebbezésomat hivatali kollegájával, Székely Károly előadótanácsossal, volt bukaresti pappal kettesben eleve visszadobták, írástudói leleménnyel arra hivatkozva - őt évvel megválasztásom után! - hogy tulajdonképpen én csak segédlelkész vagyok, akit a püspök áthelyezhet, mivel valójában a dősi gyülekezet soha nem is választott meg /ale/, s az egész ottani papságom hivatali elnözés volt.

Nem fogadtam, nem fogadhattam el a becstelen elbánást. Ugyet csináltam az esetből, mert már odáig fajultak általában is az egyházi közállapotok /választási csalások, sorozatos egyházhatalmi visszaélések, teológiai felvételi helyek lecsökkentése, lelkészek megfélemlítése, lélekölő bürokratizmus, püspöki személyi kultusz, édesapám erőszakos eltávolítása stb./, hogy a status confessionis idejét elérkezettnek láttam, s az elhallgatást einkosságnak. Eljött az ideje annak, hogy "szakadások essenek", inkább mintsem hogy a hamis béke némasága telepedjék mindenre.

Egyre zörgettem, ugyanígy a gyülekezet, majd a zörgetés dörömböléssé erősödött. A püspöki Palota és Hivatal tapétázott ajtai és az abszurditásig fokozódott egyházi bürokrácia vassarkai azonban nem mozdulnak. Az Ige és az igazság s a v a r k e l t é s n e k, az igazmondás u s z i t á s n a k, a törvényesség és a jog képviselése e l t é v e l y e d é s n e k minősül a püspöki látómezőben.

Nagy Gyula mindenek elnöki minőségében már több mint egy éve nem ad helyet a törvényes fellebbezésnek, noha erre nézve a Statutum 143. paragrafusa félreérthetetlenül rendelkezik. Ugyanígy semmibe veszi az egyházalkotmányos gyülekezeti önkormányzatot. A gyülekezet és a presb-

térium folyamódásait és küldöttségeit rendre visszaveti - így azt a népes küldöttséget is, amely kb 2000 aláírással ellátott irással állott ki igaza mellett. Rendelésre készült névtelen levelekkel bíbelődik, melyek politikai és erkölcsi lejáratásom "klasszikus" munkatársi módszerével kívánják elidegeníteni a kiálló és vállaló híveket, a dési ügy "megnyugtató rendezése", a "békesség és szeretet" helyreállítása" érdekében. Névtelen levelek, rágalmaság, hitelrontás, pletyka, botrányok, besugárzás, félrevezetés, harag és gyűlölet jelszik az egyházkormányzat dési útját. Demoralizálni kell haruk hiábavalóságának tudatával a népet, és akkor majd lecsillapodnak. Hiszen: "minden csoda három napig tart", "majd belefáradnak", "nem belőlük áll az egyház", "máshol is történetek hasonlóak, s nem dől össze a világ..." - mondják. A püspökségnek van ideje, s egyébként is távol van Dés a 23 August utcától /- a hivatal címe/... Majd valahogy elmúlik minden...

Köben az időszakban /1984-85/ az elhallgatás és a törvénytelen intézkedések sorozata jellemző a püspök és közvetlen munkatársai viszonyulását és a dési helyzetet. És egy sötét háttér: a helyi - hatósági zaklatások, a belügy képviselőinek közvetlen beavatkozása az egyházhoz és ügyeibe, a presbiterek, az állásfoglaló hívek, az ifjúsági bibliakörösök, illetve szüleik és közvetlen barátain folyamatos zaklatása és megfélemlítése, püspök és egyes munkatársai legalább is hallgatólagos közreműködésével. Engem kikiáltanak nacionalistának, sovinsztának, irredentának, munkakerülőnek, latottnak, az ifjúság megrontójának, a város fő ellenségének, barátaimat és tanítványaimat szeparatistának, provokálóknak, fenyegetések, zaklatás az osztályrészem.

Mind ezzel kapcsolatban jellemző Nagy Gyula püspöknek egy tavalyi őszinte megnyilatkozása: Egy kihallgatás alkalmával, amikor előtártam neki a belügyi vonatkozásokat - ezt válaszolta: "mindenki végzi a maga munkáját, ők az övéket, mi a miénket...". Azóta is hiába küldöm a hatósági visszaélésekről szóló tárgyilagossá, figyelmeztető és segítségkérő jelentéseimet egyházi főhatóságomhoz: a püspök levette a rólam és a désiekről a kezét, és közvetve vagy közvetlen formában teljesen kiszolgáltat a törvénytelen ségeknek, az elmérgesedett dési helyzet kegyetlen játéknak.

Láposi József eszperes tehetetlenül vergődik az elszabadult ork szeszélyes hálójában, vesztére végrehajt minden törvénytelen felső rendelkezést, közvetlenül rajta csattan az ostor minden püspöki ténykedésért, meghasonlik velem, a presbitériummal és a gyülekezettel, mindenna posakrá válnak konfliktusai, és beteljesedik rajta az ige, hogy: "nem lehet két urnak szolgálni". A helyzettől kényszerítettve, de önként pályázik el Désről.

Ezután, ha lehet, még tovább fokozódik a gyülekezeti anarchia: A főpap nélkül maradt eklézsia sztravarát nem tudja mérsékelni a helyemre kinevezett ifjú segédlelkész, aki tapasztalatlanságával és meggondolatlan magatartásával legtöbbször csak olajat önt a tüzre. És - vesztére - hallgat a püspöki "rendesinálókra".

Elkeszödik a lelkesválasztás: Püspökség és hatóság karöltve veti latba erejét és befolyását, csak hogy eltávolítsanak és megakadályozzák megválasztásomat. Valóságos razzia indul ellenem és támogatóim ellen. Újabb folyamódásaim /püspökséghez, kultuszállamtitkársághoz, rendőrséghez, belügyi hatóságokhoz, minathoz stb/ is rendre visszhang nélkül maradnak, miközben a nyomás egyre erősödik. Már-már közveszélyes bűnöző rámszabott státusába kényszerülök, akinek a jelenléte vagy barátsága "veszélyes", és politikai vétségnek minősül a velem való kapcsolattartás. A magyar nyelvű kulturális élet képviselőit állandóan hozzám fűződő barátságuk és kapcsolataik miatt - is - zaklatják. A gyülekezet és a presbitérium tagjai közül sokan megrettennek és félreállnak. Mennyi kétes értékű egyént sikerül ellenem fordítani. A presbitérium gyakorlatilag megszűnik létezni. Csikorogva bár, de minden engedni látszik az erőszaknak.

És ekkor /jún 23/ váratlanul és nagy meglepetésre, kilenc pályázó közül tizedikként mégis megválaszt a gyülekezeti közgyűlés rendes lelkésznek, noha a választójogosultaknak több mint 80%-a - többnyire

tiltakozásból, hogy nem engedélyezik választhatóságot - távolmarad a közgyűlésekről /1700 választó közül csak 213-an adták le szavazatukat. De a törvénytelenység már törvényerőre emelkedett, s nem ismerik el megválasztásomat, nem is tárgyalják a gyűlékezést újabb fellebbezését, és rákényszerítik a népre a második helyezett pályázót. Jelenleg folyamatban van bukaresti jóváhagyásának kiesszkölése.

Meg, a fentiekben érekelített helyzet előidézésének áldumát akarja rám hárítani Nagy Gyula püspök, a tőle megszokott "békapárti" demagógia vála. Ugyanakkor "szavarkeltő munkám" hatókörét igyekszik az egész "nagy kiterjedésű szörvány egyhásmegyére" kiterjeszteni, azt állítva, hogy "főhatóságok elleni munkámmal" "nem kívánatos hangulatot teremtettem" a területen. Arról azonban szemérmesen hallgat, hogy mit is takarnak általánosságban mozgó, homályos megfogalmazásait.

"Főhatóságok elleni munkának" azt nevezi, hogy több esetben nyíltan, szóban és írásban, egyénileg vagy kollektív módon bírálni mertem az egyházkormányzati visszasságokat és a felelőtlenségükből - is - származó súlyos hiányosságokat. Így például felmérést készítettem az egyhásmegyében mutatkozó falinaptár- és énekeskönyv-hiányról, ami tulajdonképpen okból és ürügyül szolgált megfegyelmezésemnek. Ehhez kapcsolódik másik "bűnöm", hogy következetesen felvilágosítottam egyhásmegyéim papságát a Dósen és személyem ellen elkövetett főpapi visszaélésekről. Ezzel és hasonlókkal "teremtettem nem kívánatos hangulatot", olyannyira nem kívánatosat, hogy kollegáim többsége folyamodványban kelt védelmemre, az igazságtalan fegyelmi ellenében. De végül is "nem kívánatosnak" és "főhatóságok elleni munkának" minősül a püspök szemében minden /fellebbezés, folyamodás, szabad véleménynyilvánítás stb/, ami az igazságos és törvényes rendezést célozza, s a dősi gyűlékezést és egyházmegye valódi érdekeit szolgálja. Minden erre irányuló nemes törekvésem "eltévelyedésnek" számít, amelynek egyetlen ellenszere "a gyűlékezést és az egyházmegye békességével" takaró klerikális önkény és erőszak. És mindezek tetejében a legképtelenebb perfiditás erejével hat az a "szívélyes" állítás, hogy "megmentésem" érdekében történik közel két éves meghurcolásom.

A felkiáltójelekkel sürd megütöztelt, állítólagos püspöki törvényességre vonatkozó mondatokkal nem is vitatkozom. Ha annyira biztos a püspök ur intézkedési törvényességében, miért nem bocsátotta ügyemet /akárcsak az édesapám, dr. Tóth István beadványait/ az illetékes egyházi testületek /igazgatótanács, közgyűlés/ elé, miért nem enged utat a törvényes - testületi - jogorvoslatnak? Feltételezésem szerint azért nem, mert nem akarja magát újból kitenni annak, ami a fegyelmi felmentésem alkalmával, akaratát ellenére történt. Kényelmesebb neki - legalább is azt hitte - hogyha egyszemélyes "határozatban" mondja ki, hogy: "saját magát kizárta a lelkipásztori szolgálatból!" - újból reám hárítva a saját felelősségét.

Ebben a "felfogásban" jellemző Nagy Gyula püspökre a szenvedő igealakok használata a rá nézve kényes pontokon. Az általa klerikálisan fegyelmi esetén így fogalmaz: "fegyelmi alá v o n a t o t t". Hasonlóképpen fellebbezéseim szabotálását így személyteleníti el: "fellebbezése e l u t a s í t t a t o t t". A személytelenség általánossága mellett azonban nagyon is "személyes" olyankor, amikor saját püspöki személyt magával az egyházzal azonosítja. Ilyen értelemben a bírósággal egyetértőleg kijelelti, hogy "ügyemben az egyház illetékes", a valóságban azonban kizárólagos magánjogának tartja fenn az intézkedést. Ugyanis például fellebbezésem bátylogesen sohasem "utasítottatott el", mivel soha napirendre sem tűztet.

Egy zárójelben kiemelt felkiáltójel // arra hívja fel a figyelmet, hogy egy "puszta" segédlelkész "beperelte a Püspökséget az állami, polgári Bíróságnál". Elfelejtí azonban a püspök ur elmondani, hogy törvénytelen és keresztényienetlen magatartásával ő maga kényszerítette ki a világi jogorvoslat - Pál apostol példája szerinti - keresését. Megelőzőleg mindent megtettem annak elkerülésére, de egyházan "főpásztor" éréketlenül eltassított, majd az egyházból is kizassított. A "kegyes" ki - vülálló talán megbotránkozik azon, hogy a "világban" keresztén az igaz -

ságot, - megbetrákonott ezen Nagy Gyula főtisztelőt ur is? A teljes képhez azonban az is hozzátartozik, hogy Nagy püspök egyes hatósági képviselők tényleges vagy hallgatólagos, a legtöbb esetben törvénytelen támogatását vette igénybe a vele való lesszámoláshoz. Ezzel szemben én csupán alapvető egyházi és állampolgári jogaim érvényesítése céljából éltem az országunk törvényadta lehetőségeivel. Mindenesetre mélyen szomorú, hogy a hitelt vesztett egyházi igazságszolgáltatásnál kívánatosabbnak látszik a világnak.

Csak hazugságnak minősíthető Nagy Gyula püspök azon állítása, hogy "a kivizsgálások rendjén nem tudtam igazolni kijelentéseim igazságát". A bíróság érdemben nem is foglalkozott "kijelentéseim igazságával", hanem ügyemet, mint belső munkaügyet, egyszerűen "megoldás végett" visszautalta az egyház illetékességi körébe, félreérthetetlenül utasítva azonban az igazgatótanácsot, mint "munkaügyekben illetékes felső szervet" a kérdés lefolytatására. Tehát végeredményben eredeti kérésemet teljesítette. Ennek dacára a püspök mind a mai napig sem hajlandó eleget tenni a törvényes, jogerős határozatnak, semmibe véve az állami bíróság kifejezett rendelkezését is.

A reám vonatkozó szövegrész utolsó bekezdése az előzetes félrevezető gyarázások és rágalom "alkorán" megnyugodott püspöki demagógia össze-foglaló megnyilatkozása. Nagy Gyula saját önkényes intézkedéseit "ügyemben hozott határozatok" rangjára emeli. Egyszemélyes határozatait "hasznosnak" minősíti, elleplezni igyekező, hogy épp ellenkezőleg: azok csak botrányozást szültek. "A hívek, a gyülekezet és egyházunk" életében és végül egy királyi többsel - "ugy véljük" - nemzetközi szinten is helyesnek és üdvösnak ítéli eleve elhibázott eljárását. Ugy vélem, hogy ennél többet már nem is mondhatna a tárgyban.

Főtisztelőt Püspök ur!

Állításaim és álláspontom alátámasztására - szükség esetén - bármikor kész vagyok a legpontosabb tényekkel és adatokkal szolgálni. Személyesen nálam és a déli gyülekezetben, illetve a bőséges dokumentációból az elmondottak kollébképpen ellenőrizhetők. Amennyiben levelem adatokban és részletkérdésekben hiányosnak tűnne, mentségemre legyen, hogy két év sűrű eseményeit, az egyre teretbélyesedő déli ügy részleteit szinte lehetetlenség egy hasonló levélben kielégítően összefoglalni. E tekintetben sem mondhatok mást: a helyssinen, a felgyült írott anyag alapján hiánytalan képet lehet alkotni a teljes valóságról.

A kérdés személyes vonatkozásain túl, megragadom az alkalmat, hogy kiemelten ~~rány~~ felhívjam a figyelmét a tönkretett, megalázott, felkavart és zaklatott déli gyülekezet sorsára. Valójában itt már rég nem rólam vagy munkanélküliségemről van szó csupán, hanem egy gyülekezet egyetemes figyelmet érdemlő helyzetéről. Nagy Gyula fővétké nem személyes, hanem közösségi jellegű: nem csupán egyes lelkei szejével bánik el, hanem a reábizottakkal sáfarkodik hátlenül.

Végül, a helyen csak utalásszerűen jegyzem meg, hogy a Főtisztelőt "Nyilatkozatával" kapcsolatos püspöki levél egyéb vonatkozásai is igénylik a tárgyilagos kiigazítást - egyébként nagy mértékben hamis kép adódna az egyoldalú beállításból.

Mellékeltem csatolom a levelem tárgyában D. Nagy Gyula püspökhöz intézett levelem másolatát is, tájékoztatás végett.

Megköszönve a Nagy Gyula püspök íx leveléből kikövetkeztethető, élesem és jómagam igaz ügyében tett fáradozásait - mély tisztelettel küldöm keresztényi üdvözlémet.

Dé, 1985 augusztus 20.

Tókos László lp

Marosvásárhely
1985. október 19.

1985/87. sz. jelentés

A román securitate házkutatást tartott egy erdélyi szociográfusnál azt követően, hogy Budapesten újra kiadták könyvét

A román állambiztonsági szervek szeptemberben házkutatást tartottak Bözödi György neves erdélyi magyar író és szociológus lakásán. A házkutatásra azt követően került sor, hogy Bözödi főműve, a Székely bánja c. kötet újra megjelent egy budapesti könyvkiadónál.

A securitate az akciót követően, terhelő bizonyítékként lefoglalt és elvitt minden kéziratot, beleértve azt a több ezer jegyzetet is, melyeket az író az elmúlt évtizedek folyamán összegyűjtött, rendszerezett melyek egy ezután megírandó kortörténeti munka alapanyagát képezték volna.

Bözödi György 1913-ban született egy székelyföldi kis településen; jelenleg Marosvásárhelyen (Tirgu Mures) él. A Székely bánja c. kötet kétségtelenül főművének számít, mely először 1938-ban jelent meg Kolozsvárott (akkori román neve Cluj), s melyben a székely etnikai közösség gazdasági-kulturális viszonyait írja le, szigorúan objektív, tudományos igénnyel. Jellemző a Ceausescu-rendszer szélsőségesen reakciós voltára, hogy kész volt megtorolni egy olyan munka külföldi újra közlését, melynek egykori megjelentetését tolerálta a királyi Románia

88/1985 Kolozsvár, 1985. október 24.

Még 1984 szeptember 1-vel megszűnt az utolsó tiszta magyar tannyelvű kolozsvári (Cluj-Napoca) középiskola, a 19-es számú (volt református leányiskola). Teremhiányra hivatkozva, minden előzetes hivatalos döntés vagy értesítés nélkül, az iskolába áttelepítettek 5 román osztályt az Emil Racovita Liceumból, és azonmód román aligazgatót neveztek ki az új pionír-parancsnok személyében.

Ugyanakkor alakították át egyes iskolává a 3-as számú Matematika-Fizika Liceumot (a volt piarista gimnáziumot). Csökkentették a magyar osztályok számát és helyettük román tannyelvű osztályokat indítottak. Együttal új román tanerőket neveztek ki annak ellenére, hogy a meglevő tanárok is elláthatták volna az új osztályokat. Helyhiány miatt – a lecsökkentett magyar osztályok nyomán –, magyar nemzetiségű diákok is kénytelenek átiratkozni román tagozatra. Tehát a magyar nyelvű tanítás a liceumban ugyan megmaradt, csak a nemzetiségi keretek változtak.

Ugyanez ment végbe egy évvel később, 1985 őszén a Brassai Sámuel Ipari Liceumban (volt unitárius gimnázium), és ezzel megszűnt Kolozsvárott az utolsó tiszta magyar nyelvű iskola is. A megelőző években 2-3 párhuzamos magyar tannyelvű IX. illetve XI. osztály indult. Ezzel szemben az idén csupán 1-1 alakulhatott, a megszűntek helyett pedig román párhuzamos osztályok indultak, szintén többnyire azokba bekényszerített magyar diáksággal. Ennek megfelelően persze új román tanerőket is

kineveztek az iskolába.

Az Ady-Sincai Történelem-Filológiai Liceumban (volt református fiúgimnázium) teljesen megszüntették a magyar nyelvű elemi osztályokat, a diákokat pedig "átírányították" a 19-es számú középiskolába. A liceum magyar nyelvű osztályainak száma erősen csökken s a megmaradt osztályokban a tanulók száma olyannyira megnövekedett, hogy már 40-45-ös létszámú osztályok is kénytelenek működni, melyekben a tanítás és a tanulás is szinte lehetetlen. Mindez persze a hivatalos tanügyi politika szempontjából nem fontos, sőt: kívánatos.

1985 szeptemberében, egyik napról a másikra – egy héttel a vizsgák előtt – a véglegesítő és fokozati vizsgákra jelentkező magyar nemzetiségű zenetanároknak megtiltották, hogy anyanyelvükön vizsgázzanak. Történt pedig mindez annak ellenére, hogy az előkészítő tanfolyamokat, még az év júliusában is magyarul tartották.

1985 júliusában, rendeletileg megszüntették az anyanyelvi vizsgák lehetőségét az egyetemekre és műszaki főiskolákra való felvételizéseknél is, teljesen hátrányos helyzetbe kényszerítve ezáltal mindazokat, akik magyar nyelven tanultak és érettségiztek. Ennek a rendeletnek egy alapvető távlati kihatása várható; az tudniillik, hogy a magyar nyelvű tanulmányokat folytató diákok, ilyenformán nem készülhetnek fel és nem juthatnak be az egyetemre egyenlő eséllyel román kollégáikkal. Ez a rendelet tehát arra készíteti a továbbtanulni vágyókat, hogy önszántukból román iskolákba iratkozzanak, ezzel teremtve meg az "egyenlő esélyt" a románul zajló felvételikhez.

A diszkrimináció azonban nem csak a közép- és felsőiskolák magyar diákjait sújtja; az első elemista, vagyis 6 esztendőes gyermekeknek – akik még anyanyelvükön sem képesek írni-olvasni – a román nyelvet olyan tankönyvből kell tanulniuk, amelyben több mint 600 új szó, többszáz új kifejezés és többszáz új kifejezés és több mint 40 román nyelvű vers található. A tankönyvet kísérő "belső szóbeli utasítás" páratlan szigort követel meg a tanítóktól.

Az elmúlt évtől már a IV. elemi osztálynak is románul kell tanulnia az ország történelmét. A cél: a román nemzeti tudat minél korábbi – tehát hatékonyabb – besúlykolása a magyar gyerekekbe. Megjegyzendő, hogy a magyar diákság tanulmányai során egyáltalán nem tanul magyar történelmet, sem pedig az Erdélyben ezer éven át létező magyar kultúráról nem kap semmiféle információt.

Kolozsvár
1985. október 25.

1985/89. sz. jelentés

A romániai egyetemi kihelyezések statisztikája. Összefoglaló jelentés II.

A Kolozsvári egyetem filológiai fakultásának: román és egy idegen nyelv, idegen nyelv és román nyelv (1), idegen nyelv és idegfen nyelv (2) szakára főleg román nemzetiségű hallgatók felvételiznek. A magyar hallgatók szinte kizárólag a magyar és idegen nyelv (3) és egy idegen nyelv és magyar nyelv szakot választják.

Rendelkezésünkre állnak az 1985-ben végzett nyelv- és irodalomszakos egyetemi végzettek kihelyezési helyei, melyek a következők:

1. Román és egy idegen nyelv, illetve egy idegen és román nyelv
a/.Erdély:

- Fehér megye (Alba): Beta, Remetea, Ghetari 3
- Arad megye: Minis 1
- Bihar megye (Bihor): Forau, Corbesti 2
- Beszterce-Naszód megye (Bistrita-Nasaud):

Ciresoaia, Zagra, Nasaud, Bistrita 4

- Brassó megye (Brasov): Bradet-Sacele 1
- Kolozs megye (Cluj): Turda 1
- Hunyad megye (Hunedoara): Simeria, Petrila 2
- Krassó-Szörény megye (Caras-Severin): Anina 1
- Máramaros megye (Maramures): Botisa 1
- Szatmár megye (Satu Mare): Turt, Satu Mare 2
- Szeben megye (Sibiu): Iacobeni-Moistat 1

Összesen: 19

ebből város : 7

b/.Ó-Románia:

- Bákó megye (Bacau): Slobodzia 1
- Botosani megye: Botosani, Moldova-Botosani 2
- Galati megye: Draguseni 1
- Mehedinti megye: Drobeta-Turnu-Severin 1
- Vaslui megye: Vaslui 1
- Vilcea megye: Rimnicu-Vilcea 1

- Vrancea megye: Rachitasu 1

Összesen: 8

ebből város: 5

2. Idegen nyelv – idegen nyelv

a/. Erdély:

- Fehér megye: Abrud, Rianu de Sus, Pianu de Jos 3

- Arad megye: Sinte Mare 1

- Bihar Megye: Bulz, Remeti (együtt) 1

- Beszterce-Naszód megye: Caianu-Mie, Ilva-Mica

Parva, Ciceu-Giurgesti, Lesu-Lunea 5

- Hunyad megye: Simeria 1

- Máramaros megye: Strintura, Repedea, Capuseni

Strintura-Glod 4

- Szilágy megye (Salaj): Jibou, Valeaul de Jos 2

- Szeben megye: Rauca, Lesla 2

- Szatmár megye: Birsau, Bixad, Calinesti-Coca 3

- Temes megye (Timis): Moravita 1

Összesen: 23

ebből város: 3

b/. Ó-Románia:

- Gorj megye: Tirgu-Jiu 1

- Botosani megye: Lazna, Gorbanesti, Victoria 3

Összesen: 23

ebből város: 3

3. Magyar nyelv – egy idegen nyelv (angol, Német, francia, orosz)

a/. Erdély:

- Hunyad megye: Petrila 1

- Máramaros megye: Vina-Mica 1

- Arad megye: Siria-Galsa 1

- Brassó megye: Ghinbav (Fabrica de Aeronave) 2

Összesen: 5

ebből város: 2

b/. Ó-Románia:

- Bákó megye: (együtt) Buda és Blagesti, Cabesti,

Racaciuni 3

- Botosani megye: Negreni, Tudora 2

- Constanta megye: Girbiciu 1
- Calaras megye: Ciosanesti 1
- Dolj megye: Vertita 1
- Dimsovită megye: Mogosani-Cojosaru 1
- Iasi megye: Manastirea-Dagita, Mironeasa 2
- Ialomita megye: Adincata, Valca-Ciorii 2
- Suceava megye: Marginea 1
- Vaslui megye: Viisoara, Rosiesti 2

Összesen: 16
ebből város: -

A meghírdetett helyiségek névsorából kitűnik, hogy a román hallgatók túlnyomó többsége erdélyi – sok esetben magyarul – megyékben választhatta meg álláshelyét. Ezzel szemben a magyar főszakos végzősök kizárólag Ó-Romániai vagy erdélyi román iskolákban kaptak állást, arra kényszerülve, hogy mellékszakjukat (angol, francia, német, orosz) tanítsák román gyerekeknek. Egyetlen egy állást sem hirdettek meg nekik a magyar többségű Maros, Hargita, Kovászna megyékben; noha ezekben nagy a magyar szakos tanerőhiány és annak ellenére, hogy ezen megyék iskolái mintegy 30-40 végzős magyar-tanár iránti igényüket jelentették be a központi szerveknél.

A szakonkénti álláshelyek névsorából kitűnik, hogy:

1. A román fő-, illetve mellékszszakos végzősök 19 erdélyi (70%) és 8 ó-romániai (30%) hely közül választhattak. Még kedvezőbb a helyzetük, ha figyelembe vesszük, hogy az összes állás (27) közül 12 városi, tehát a helyek 44 %-a.
2. Az idegen nyelvű fő- és mellékszszakon végzettek esetében a fenti “erdélyi/ó-romániai” arány még kedvezőbb. A meghírdetett 27 hely közül csupán 4 esik Ó-Romániába (15%); a többi Erdélybe (85%), s ezek közül 4 városi munkahely.
3. A magyar főszakos hallgatók kihelyezése pont a fordított arányban történik. Vagyis 21 hely közül csupán 5 erdélyi (20%), de ez az 5 állás sem magyar iskolai tagozaton található. A két előnyösebbnek mondható városi állás (Ghimbav – Brassó megye) is csak megtévesztésből került a városi listára, hiszen kihelyezéskor nem adtak oda magyar hallgatóknak arra hivatkozva, hogy “nagy felelősséggel járó állások” (tudniillik a securitate hatáskörébe tartozó, repülőgépgyári – Fabrica de Aeronave – fordítói munkahelyek).

Említésre méltó, hogy a román nemzetiségű hallgatók közül többen erdélyi magyar tagozatú iskolákba kerültek idegen nyelvet tanítani. Ellenben ugyanezen állásokat nem nyerhették el a diákok anyanyelvét beszélő “magyar-idegen-nyelven” szakos diákok.

Valamennyiben menthető lenne a magyar végzettek illetén kihelyezése, hogyha legalább magyar főszakkal párosított idegen nyelvet taníthatnának ott, ahova kihelyezték őket. Azonban legtöbbjüknek erre sem nyílik lehetősége. Kiderült ugyanis, hogy a felsorolt Kárpátokon-túli helyiségek iskoláiban nem is léteznek a meghírdetett és rájuk erőltetett idegen nyelvi katedrák, vagy csak néhány idegennyelv órát tudtak biztosítani szakukra, kiegészítve azokat a teljes katedrához (22 óra hetenként) szükséges torna-, kézimunka-, zene-, stb. órákkal.

A magyar évfolyam végzettjei a helyválasztói gyűlésről való egységes távolmaradásukkal tiltakoztak a hivatalos eljárás mód ellen. Panaszukat egy közösen aláírt memorandumban tőerjesztették a tanügyminisztérium elé, kérve az időközben hivatalból megejtett kihelyezések megváltoztatását. A diszkriminatív jellegű kinevezések ellen több jeles romániai magyar személyiség közös beadványban tiltakozott (Balogh Edgár, Beke György, Kányádi Sándor, stb.) Egyiküket, aki egyben az egyik végzett diák édesapja, a tiltakozás aláírása miatt eltávolították a *Napsugár* című gyermeklap főszerkesztői állásából. A diákok egyetlen nyílt támogatóját, Cs. Gyimesi Éva egyetemi tanárt sorozatos zaklatások érik, a securitate házkutatást tartott nála.

A folyamodványokra és tiltakozásokra az elmúlt hónapok alatt nem érkezett válasz. Az egyetemről frissen kikerült diákokat nyomtatékosan felszólították arra, hogy kötelező módon foglalják el kiszabott állásaikat, ellenkező esetben elbocsátják őket és mintegy 10.000 lejre rúgó pénzbírságot kell fizetniük.

Többen 300-500 km távolságra szakadtak családjuktól, de a hatóságok számára ez sem szempont. Némelyek állást kapnának lakóhelyük közelében, de a tanügyminisztérium az ő eltávozásukat sem engedélyezi. Ennek következtében sok magyartanári állást inkább szakképzetlen, érettségizett helyettesítőkel töltenek be.

Több tanárt készségesen elbocsájtana román iskolája, hiszen nem tudják biztosítani számukra a megfelelő óraszámot, de bukarest ezekben az esetekben is hajthatatlan és megköveteli a tanárok el nem engedését. Egy végzős diáklány hiába kereste a kinevezési papírján feltüntetett ó-romániai állását: a szóban forgó állást más személlyel töltötték be. Ennek ellenére nem engedték vissza Erdélybe, hanem a megfelelő óraszámot, néhány faluval odébb kerítették ki neki. Akik még reménykednek helyzetük rendezésében, beteg- vagy fizetés nélküli szabadságot vettek ki és tovább folyamodnak, kérvényeznek, kilincselnek. A többség azonban egyszerűen nem foglalta el kényszerállását, vállalva az ezzel járó munkanélküliséget és pénzbüntetést.

Az Ó-Romániában történő erőszakos kihelyezések nemcsak a filológiaszakos végzettséket sújtják. Ugyanígy helyeztek ki a Kárpátokon túlra százával más szakon végzett pedagógusokat is, mérnököket, orvosokat, stb. Legszenbetűnőbb ebben a tekintetben a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Orvostudományi és Gyógyszerészeti Intézet (főiskola) – többségükben magyar nemzetiségű – végzettjeinek az esete, akik eleve megszabott módon csak Ó-Romániában kaphatnak állást, egy országosan meghatározott, területiális kihelyezési előirányzat értelmében. E folyamat ellentétes irányú megfelelője az, hogy a bukaresti, Iasi-i, craiovai végzősöket viszont többnyire Erdélybe irányítják. Így például a Maros, Margita, Kovászna megyei tanári és orvosi állásokba idén kizárólag ó-romániai végzősök kerülhettek, akik akik egyáltalán nem ismerik a magyar nyelvet. A leplezetlen irányzat az országosan meghirdetett un. homogenizálási elv értelmében bontakozik ki, mely egyértelmű a románosítás törvényesítésével és oda vezet, hogy a magyar tömegeket megfosztja saját értelmiségi rétegétől.

Ez mindannak ellenére történik, hogy a román büntetőtörvénykönyv XI. fejezetének 357. szakaszán "a béke és az emberiség elleni bűncselekmények" sorában genocidiumnak minősíti "egy közösséghez (kollektivitáshoz) vagy csoporthoz tartozó gyermekek erőszakos áthelyezését egy másik közösségbe (kollektivitásba) vagy

csoportba”, “azzal a céllal, hogy részben, vagy egészben megsemmisítsenek egy etnikai, faji, vagy vallási közösséget (kollektivitást), vagy csoportot”.

Az átfogó kihelyezési manipulációk visszahatnak a magyar nyelvű felsőoktatásra de kihatnak az egész magyar oktatásra is. A kihelyezések láttán erőssen megcsappant a magyar nyelv- és irodalom-szakra felvételizők száma, mivel a magyar tanári hivatásnak jelen körülmények között nincs jövője. De nem csak az érdeklődés, hanem a meghírdetett felvételi helyek száma is lecsökkent. Az 1985/86-os tanévre a jelenleg végzetek számának egyharmada a felvettek, hét fő. Ugyanakkor ez évtől kötelezően bevezették felvételi tárgyként a román nyelvtant, ami a szintisza magyar vidékek románul gyengébben tudó felvételizőit sújtja. Ráadásul a felvételi után, a tanév megkezdésekor bejelentették, hogy az idegen nyelv helyet, – melyből szintén felvételizni kellett korábban –, a román nyelv lesz a magyar mellékszaka s ugyanígy az idegen nyelv-magyar nyelv szakon is a román nyelv váltotta fel az idegen nyelvet. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy magyar fő-, vagy mellékszakkal a magyar nemzetiségű diákok nem tanulmányozhatnak egyetlen idegen nyelvet sem, tehát magyar diák csak akkor lehet angol német francia vagy orosz szakos tanár, ha román a főszakja. Ez pedig oda vezet, hogy a jövőben az idegen nyelvtanárok csak románok lehetnek

De ugyanez várható a felsőfokú oktatás minden más szakán is, amennyiben magyar diák kizárólag vagy többnyire csak a számára hátrányos kinevezést kaphat: elszakítják szűkebb hazájától vagy nemzeti közösségétől s elmaradottabb, idegen vidékekre helyezik. Emiatt, várhatóan, a továbbtanulók száma várhatóan jelentékenyen meg fog csappanni.

Kolozsvár
1985. November 2.

1985/90. sz. jelentés

Január 1-től Románia drasztikusan csökkenteni akarja a turistaforgalmat Magyarországgal

Kolozsvári (Cluj-Napoca) rendőrségi forrásból értesültünk, hogy a romániai belügyminisztérium 1986. január 1-től leállítja a Magyarországra irányuló egyéni turistaforgalmat. Csak csoportos utazásokat fognak szervezni, melyeknek melyeknek "anyagi és adminisztratív feltételeit a munkahelyek, illetve a termelőegységek fogják előteremteni." Annyi már eddig is ismert volt, hogy a Romániából kiutazó turisták valuta-szükségletét – papíron legalább is – munkahelyi keretek biztosították. Arra a kérdésükre viszont, hogy az intézkedés mit ért: "adminisztratív feltételen", azt a választ kaptuk, hogy az "állampolgári lojalitást a munkahelyeken tudják a leginkább lemérni. Így e lojalitás és természetesen a munkateljesítmény alapján fogják mindenkinek lehetővé tenni, vagy megakadályozni a külföldre utazást."

Úgy értesültünk, hogy január 1-től magyar állampolgárok is csak szervezett turizmus keretében utazhatnak be Romániába s a romániai szervek vigyázni óhajtanak arra, hogy a "szigorú kölcsönösség" domináljon ezekben a kapcsolatokban; vagyis csak annyi magyar állampolgár utazhasson be az országba, ahány román állampolgárt Románia kienged Magyarországra.

Nem kell részleteznünk, mit jelent majd ez a rendelkezés az erdélyi magyarságnak, mely élelmet, gyógyszert stb., csak hozzájuk látogató magyarországi rokonok, barátok útján tud szerezni.

Informátorunk cinikusnak nevezi a román pártvezetésnek ezt az újabb célkitűzését. Hozzátehetjük azonban, hogy nem csak cinikus, de a nemzetközi joggal szögesen ellentétben álló, hisz gátolja az egyik legalapvetőbb emberi jogot, az utazás jogát. S egyben kiteljesülését jelenti annak a nem rejtegetett politikai gyakorlatnak, mely Románia egész lakosságát – kiváltképpen az itt élő magyarokat – a zsarolás, a terrorizálás eszközének tekinti.

Temesvár
1985. November 4.

1985/91. sz. jelentés

Megszűnik a temesvári magyarnyelvű könyvkiadás

1986-tól már a temesvári (Timisoara) FACLA könyvkiadó sem jelenthet meg magyar nyelvű könyveket.

Az elmúlt évtizedekben több romániai helyi vagy szakosított kiadó jelentett meg könyveket – a Kritérion nemzetiségi könyvkiadó mellett – a romániában élő nemzetiségek nyelvein. Ilyen volt a Facla is, mely elsősorban szépirodalmi munkák megjelentetésére vállalkozott és feladatának a Partium-ban, Erdély nyugati részében felmerülő ezirányú igények kielégítését tekintette. Úgy értesültünk, hogy a jövőben már csak a kolozsvári (Cluj-Napoca) Dacia adhat ki magyar nyelvű könyveket, mint vidéki könyvkiadó, de az eddigieknél korlátozottabb példányszámban.

Kolozsvár
1985. November 28.

1985/92. sz. jelentés

**Az erdélyi magyar katolikusok püspökét a román hatóságok
megakadályozták abban, hogy részt vehessen
a II. rendkívüli szinóduson**

A Vatikánba, November 25-én megkezdett II. rendkívüli szinódusra, Romániából Ioan Robu bukaresti (Bucuresti) római katolikus püspök érkezését jelentették, miközben erdélyi katolikus források megerősítették, hogy Jakab Antal gyulafehérvári (Alba Julia) püspököt a román hatóságok nem engedték ki az országból.

Erdélyi katolikus körök a múltban már több esetben figyelmeztettek arra, hogy a bukaresti kormányzat határozott és céltudatos lépéseket tesz annak ellenére, hogy az erdélyi római katolikus egyházat – melynek hívőkörét úgyszólván csak az itt élő magyarok alkotják – felszámolja. Az erdélyi római katolikus püspökség jogilag mintegy egymillió magyar egyházi képviselőt látja el és egyelőre még rendelkezik egy teológiai szemináriummal is, mely szintén Gyulafehérváron működik.

A román hatóságok, különösen 1983 óta, e jogkört fokozatosan szűkítik. E tekintetben bátorítólag hatott a román hatóságokra az is, hogy a jelek szerint a Vatikán hozzájárult ahhoz, hogy a bukaresti római katolikus püspökség jogkörét (a püspökség élén egyébként a már említett Ioan Robu áll), a gyulafehérvári rovására szélesítsék ki. Ez a lépés, ahogy erdélyi források megjegyzik, csak az első annak elérésére, hogy a román hatóságok teljes mértékben felszámolják a Gyulafehérváron működő római katolikus püspökséget s vele együtt az ugyancsak ott működő – és a romániai magyar nyelvű papképzést biztosító – teológiai szemináriumot. És e politika következményei közé tartozik az is, hogy Jakab Antal, az erdélyi magyar katolikusok püspöke most már a Vatikánban sem képviselheti egyházát.

Bukarest
1985. November 30.

1985/93. sz. jelentés

**Ceausescu mezőgazdasági termékeket fog szállítani
Lengyelországba, miközben Romániában éhinség van.
Miért vállalkozott Jaruzelski egy magyar-ellenes
közös közlemény aláírására?**

Bukaresti (Bucuresti) források arról számolnak be, hogy a november 23-i lengyel-román államfői találkozón olyan megállapodás született, melynek értelmében Románia mezőgazdasági termékeket szállít Lengyelországba. Ugyanezek a források tudni vélik, hogy "egy harmadik ország megbízásából" Jaruzelski igyekezett Ceausescut meggyőzni a "lengyel konszolidáció" Románia számára is előnyös lehetőségei felől.

Megfigyelők szerint Jaruzelski látogatásának fő célja a Ceausescu utódlásával kapcsolatos hatalmi és gazdasági "rendteremtés" előkészítése volt. Mint köztudott, a Varsói Szerződés szófiai találkozója után állítólag a magyar vezetést bízták meg azzal, hogy gazdasági segédlettel és a magyar-román viszony — magyar részről "engedékenyebb" — javításával, úgymond a Ceausescu-utáni korszakban biztosítsa a környező országok úgymond nagyobb befolyását s az általános katasztrófa elkerülését. Információink szerint a magyar vezetés erre nem vállalkozott. Így került sor Jaruzelski mostani útjára s így kerülhetett bele — román követelésre — a lengyel-román közös nyilatkozatba, lévén, hogy az egész látogatás fő célja a románok megnyerése és lecsillapítása volt, a magyarságot revizionizmussal vádoló, közvetett célzás.

Marosvásárhely
1985. November 30.

1985/94. sz. jelentés

Sütő András nem utazhat Magyarországra

Az elmúlt héten a marosvásárhelyi (Tirgu Mures) rendőrség megtagadta az útlevelet Sütő Andrástól.

Sütő (sz. 1927), jeles erdélyi magyar író; drámáit világszerte ismerik. Jelen szeretett volna lenni az Advent a Hargitán című darabjának bemutatóján, amelyet a budapesti Nemzeti Színház tűzött műsorára.

Kolozsvár
1985. December 3.

1985/95. sz. jelentés

A Kolozs megyei egészségügy helyzete – nemzetiségi szempontból

Az erdélyi Kolozs megyében (Judetul Cluj) mintegy 350.000 magyar nemzetiségű él. Ezzel szemben a megye orvosai közül csak 22 magyar. Kolozsvárott (Cluj-Napoca) csak egyetlen magyar körzeti orvos dolgozik s a megyében is mindössze 7; a gyermekorvosok száma pedig Kolozsvárott 2, a megyében összesen 4 magyar nemzetiségű gyermekorvos dolgozik.

A helybéliek rendkívül tragikusnak tartják, hogy az egész megyében egyetlen magyar pszichiáter sincs, miközben e téren lenne a legfontosabb – a félelem, a szorongás, az állandó feszültség feloldására – az anyanyelv használatának a lehetősége.

A belgyógyászat, a sebészet és a többi szakosztályon is alig lehet magyar nemzetiségű orvosokat találni. Az öt belgyógyászati klinikán és a kardiológián egyetlen magyar orvos van. Az öt sebészeti klinikán, az urológiai és ortopédiai szakosztályokon – a többihez viszonyítva – valamelyest jobb a helyzet, ugyanis ezekben legalább 4 magyar nemzetiségű orvos működik.

A belgyógyászat, a sebészet és a többi szakosztályokon is alig lehet magyar nemzetiségű orvosokat találni. Az öt belgyógyászati klinikán és a kardiológián egyetlen magyar orvos van. Az öt sebészeti klinikán, az urológiai és ortopédiai szakosztályokon – a többihez viszonyítva – valamelyest jobb a helyzet, ugyanis ezeken legalább 4 magyar nemzetiségű orvos működik.

Megállapítható azonban, hogy a magyar nemzetiségű szakszemélyzet háttérbe szorítása csak része az általános egészségügyi leromlásnak. Így, míg 1974-ben a kolozsvári idegsebészetben 7 szakorvos működött, addig számuk mára 2-re csökkent. A szakosztály helyzete, úgy hírlík Bálint István nemzetközi hírnévnek örvendő idegsebész 1984 szeptemberében bekövetkezett halálával rendült meg igazán, bár a város lakói igen nagy elismeréssel beszélnek Gheorghe Muresan professzorról, aki szaktudásával és emberséges magatartásával igyekszik pótolni mindazt, amitől a rendszer – nap mint nap – megfosztja a betegeket.

Székelyudvarhely
1985. December 7.

1985/96. sz. jelentés

Választási csalás a székelyudvarhelyi egyházmegyében

A kolozsvári egyházkerülethez tartozó székelyudvarhelyi egyházmegye (Odorheim-Secuiesc) hagyományosan a Nagy Gyula püspök önkényességeivel szembeni ellenállás fő fészke. Egy lelkész — a Kösmödon működő Tóth János — már több mint másfél évtizeddel ezelőtt fegyelmet indított Nagy Gyula ellen, amit aztán eltusoltak s a szóbanforgó lelkésznek bűnhődnie kellett tetteért. Hasonlóképpen szembe mert szállni a püspöki törvényteleniségekkel id. Hegyi István, néhai székelyudvarhelyi esperes, akinek e bátor fellépése egyházi tisztségébe került. az ő helyébe lépett, ezelőtt tíz évvel Nagy Dániel fiatfalvi lelkész, akit az egyházi és állami felső hatóságok ültettek az esperesi székbe, a kegyvesztett Hegyi István helyett.

Az 1984. évi, őszi esperesválasztáskor a hivatalosak szintén Nagy Dánielt támogatták a magas tisztség elérésében. Nem látván azonban biztosítottak újbóli megválasztását, Nagy Dániel csalás útján kísérelte meg beszerezni a szükséges szavazatokat. A Műveltség végrehajtásával a maga által kijelölt szavazatszedő bizottsági tagot bízta meg, aki a begyűlt szavazócédulák közül kivett tizenötöt, s helyükbe betett másik huszat, melyek előre, a Nagy Dániel nevére voltak kitöltve.

A szavazatszedő bizottság két tagja azonban nem hallgatta el minden további nélkül a történeteket és a választás után röviddel, egymástól függetlenül jelentkeztek a püspöknél és Székely Károly egyházi tanácsosnál és felfedték a csalást. Nagy Gyula és Székely Károly azonban szemet hunytak a csalás felett és az ügy elhallgatására szólították fel a panaszosokat, akik az utasításnak engedve nem merték nyilvánosságra hozni a visszaéléseket.

A csalás híre azonban kiszivárgott és mintegy húsz választói közgyűlési tag fellebezéssel fordult az Igazgatótanácshoz. Az 1984 decemberében tartott igazgatótanács ülésen Székely Károly volt az ügy előadója — ő azonban kivizsgálás nélkül félrevezette a tanácsot és a fellebezést visszautasító határozatot eszközölt ki az atyáktól.

A fellebezők azonban nem hagyták annyiban a dolgot és tovább vitték az ügyet a Közgyűléshez. Hosszas huza-vona után aztán a püspökség mégiscsak kénytelen volt elrendelni a széleskörű botránnyá fajuló választási visszaélés kivizsgálását. A vizsgálatból az is kiderült, hogy a csalás Nagy Gyula püspök, Székely Károly egyházi tanácsos és a csíkszeredai (Miercurea Cine) egyházügyi inspektor tudtával történt. Noha a fellebezők velük szemben is kivizsgálást és felelősségrevonást kértek, végül is csak Nagy Dániel és a bűnrészes szavazatszedő lelkész ellen léptettek életbe fegyelmi eljárást. A folyó év májusában tartott fegyelmi gyűlés szigorú büntetésben részesítette Nagy Dánielt: megfosztotta esperesi tisztségétől és elrendelte gyülekezetéből és az egyházmegyéből való áthelyezését fegyelmi úton. A fegyelmi tárgyaláson a bűnrészes püspök elnökölt és ítélezett felette, noha a panaszosok követelték — mint érdekelt fél

— kizárását a bizottságból.

Nagy Dániel az ügyel kapcsolatban fellebezést nyújtott be a zsinati fegyelmi bizottsághoz. Fonák módon azonban azóta is gyakorolhatja hivatalát, noha a fegyelmi szabályzat és az ítélet értelmében azonnal fel kellett volna függeszteni. Ezzel szemben Nagy Gyulát és Székely Károlyt továbbra is hivatalában tartják, azon a címen, hogy a zsinati fegyelmi bizottság még nem hozott jogerős ítéletet. A zsinat elnöke, Papp László nagyvárad (Oradea) püspök viszont már több mint egy fél éve halogatja a fegyelmi bizottság összehívását, elodázva ezzel a Nagy Dániel ügyében hozandó végleges határozatot.

Az egyházi vezetésnek és személy szerint Papp püspöknek több oka is van a halogatásra. Egyfelől minden valószínűség szerint ki akarják tolni a fegyelmi időpontját, amíg lejár a jelenlegi esperesi ciklus és akkor tárgytalanná válnék Nagy Dánielnek a leváltása. Pártfogói így akarnak enyhíteni büntetésén. Másfelől a zsinati bizottság előtt fegyelmi eljárás van folyamatban Nagy Gyula püspök ellen is, akinek ügyét szintén hosszú ideje (több mint egy éve) halasztják. Márpedig ha az előbbi esetet letárgyalnák, az utóbbit is előbb vagy utóbb napirendre kellene tűzniük. Ezzel viszont — a jelek szerint — addig kívánnak várni, amíg a közel nyolcvan esztendő püspök nyugdíjba vonul és akkor az ügy elvesztené jelentőségét.

Harmadsorban, időközben a fellebezők Székely tanácsos ellen is kikényszerítették a fegyelmit s ügyét szintén a zsinati fegyelmi bizottságnak kellene tárgyalnia. Ebben a többszörösen kusza és kényes helyzetben tehát az illetékes egyházi és állami hatóságok egyetlen megoldást találtak: a vége-hossza nélküli időhúzást.

különjösen kényessé teszi a helyzetet az, hogy Székely Károly az állami és egyházi hatóságok: a vége-hossza nélküli időhúzást.

Különösen kényessi teszi a helyzetet az, hogy Székely Károly az állami és egyházi hatóságok egyetlen megoldást találtak: a vége-hossza nélküli időhúzást.

Különösen kényessé teszi a helyzetet az, hogy Székely Károly az állami és egyházi hatóságok egyik elsőszámú exponense, akit a soron következő egyházkerületi választói közgyűlés hivatalos jelölő listáján a megüresedett "generális direktori" magas tisztségre jelöltek és akinek neve a püspökjelölésnél is szóba jöhet. Márpedig az egyházi törvények szerint fegyelmi alatt álló egyének semmilyen tisztségre sem választhatók. Ennek következtében az idén őszi kilátásba helyezett választói közgyűlést — a legfrissebb hírek szerint — jövő tavaszra halasztották. A halasztás másik oka, hogy a választási ügyben ítélező fegyelmi bizottság nemcsak Nagy Dánielre nézve hozott ítéletet, hanem egyúttal az egész múlt őszi egyházmegyei választást érvénytelenítette és elrendelte új választás kitűzését, amit már egy fél éve szintén halogatnak. Ilyenformán a székelyudvarhelyi egyházmegye nincs kikutat delegáljon a közgyűlésre. Mindezek következtében egyszerűen lehetetlenné vált a közgyűlés összehívása — mindaddig míg nem rendezik törvényesen a függő ügyeket (fegyelmezés, választás), illetve nem hoz valamilyen "megoldást" az idő ezekben a kérdésekben.

Ami pedig a gyarlóan személyes vonatkozásokat illeti: Nagy Dániel esperes fellebezésében, a választási csalás ügyébe berántotta a csíkszeredai állami inspektort is,

azt állítva — ami egyébként valószínűnek tűnik —, hogy ő a csalás értelmi szerzője. A maga mentésére Nagy Gyula és Székely Károly sem kerülhette el a fegyelmit, a maga mentségére a püspökre hárította át a fő felelősséget. Ennek ellenére a püspök is kénytelen menteni illusztris tanácsosat, hogy elkerülje ezáltal a felelősségrevonást.

Az udvarhelyi választási visszaélésekből kipattant botrány rávilágít az erdélyi református egyházban eluralkodott korrupcióra és éles megvilágításba helyezi az egyházi vezetők immoralitását, valamint az egész egyházkormányzat evangéliumellenes mechanizmusát is. Az egésznek a háttérében a közvetlenül érintettek és érdekeltek mellett ott találjuk Horea Hoinarescu Tepes kolozsvári állami egyházügyi főinspektort, Paqpp László nagyváradai püspököt (aki egyébként nemzetgyűlési képviselő is) és Tunyogi Csapó Gyula kolozsvári egyházkerületi főgondnokot, akinek minden igyekezete a dolgok eltusolására irányul és személy szerint felelősek a kialakult helyzetért. Valamint ott látjuk mellettük az opportunizmusból vagy félelemből tehetetlen többi egyházi vezetőt is, akik tétlenül szemlélik az egyház széttörlését.

Kolozsvár
1985. december 8.

1985/97. sz. jelentés

Román folyóiratok újra támadják Magyarországot

Az erdélyi magyarság és általában a Magyarország elleni romániai támadások sorában, immáron hagyományszerűvé kezdenek válni a sajtóban publikált, december eleji, úszító hangvételű kritikák. Az elmúlt év végén a Románia Literara (Irodalmi Románia) egy volt magyar hadügyminiszter, Nagybaconi Nagy Vilmos publikált memorandumukapcsán igyekezett bizonyítani ország világ előtt, hogy a mai Magyarország fasiszta exponensek véleményének szellőztetésével igyekszik feleleveníteni a revans szellemét. A Románia Literara (Irodalmi Románia) egy további száma pedig Bibó Istvánnak, a párizsi békeszerződést elemző egyik írását támadta meg; annak a Bibó Istvánnak a tanulmányát, aki mint az 1956-os forradalmi kormány államminisztere, a mai Magyarországon aligha védhető.

A Kritika című budapesti folyóirat, annak idején szellemesen válaszolt – legalábbis az egyik – román támadásra. Faksimilében közölte ugyanis Petru Groza egykori román miniszter- majd államelnök Nagybaconi Nagy Vilmoshoz írt baráti levelét, amely tisztázza az egykori magyar hadügyminisztert a szóbanforgó vádak alól. Ceausescu történéseit azonban ez a "válasz" aligha zavarhatta, mint ahogy általában a tények által sem szokták zavartatni magukat. A két cikket ugyanis 1985 nyarán, angol nyelven újra megjelentették a Románia Today című periódikában.

Ez év decemberében pedig a Romania Literara valamint a Contemporanul (A Kortárs) újra támadásba lendült két Magyarországi kiadvány ellen. A Romania Literara december 5-én, harsány szalagcímben adta tudtúl, hogy "A magyar revizionisták és sovinszták újra akcióba léptek". A cikk maga semmi olyat sem mond, amit a román propaganda az erdélyi magyarság elleni számtalan úszító kampány során már el ne mondott volna. Megtalálhatók benne a dákó-román kontinuitás érvei és mint vád, jellemző torzításokkal Erdély északi részének 1940-ben történt visszacsatolása Magyarországhoz. És a sugallmazás szintjén, természetesen az e tényekből fakadó letagadhatatlan fasiszta jelleg és jelenlét, mely mind a mai napig úgymond él és befolyást gyakorol Magyarországhoz. És a sugallmazás szintjén, természetesen az e tényekből fakadó letagadhatatlan fasiszta jelleg és jelenlét, mely mind a mai napig úgymond él és befolyást gyakorol Magyarországon és a magyar köztudatban.

A szóbanforgó cikk Ruffy Péternek a Hungria 1985/3-as, spanyol nyelvű számában megjelent egyik egyik – *A független Erdély* – címet viselő – cikkét használja föl a kifejtett érvek indoklására. Ruffy publicisztikai igénnyel, tárgyyszerűen emlékezett meg a kelet-európai török hódoltság 1541 és 1687 közötti időszakáról, melyben a hatalmi egyensúly Erdély számára méltánylandó függetlenséget biztosított. E megfogalmazást illetően a román szerzőket elsősorban az háborította fel, hogy Ruffy "független" Erdélyről merészelt írni, miközben véleményük szerint a térség függetlensége csak az 1918-as Romániával történő egyesítéskor jöhetett létre. Erdélyt – állapítják meg – hol

a magyarok, hol a törökök hol a Habsburgok tartották hatalmukban, megpróbálva megfosztani román entitásától, ezer éven keresztül.

A román lap cikkének szerzői természetesen nem bocsátkoznak álláspontjuk adatszerű alátámasztásába. Ez érthető is, hisz az erdélyi magyar kultur-vonatkozások s az Erdélyben kialakult és ezer esztendőn keresztül fennálló magyar társadalmiság megsemmisítő cáfolatát igazán csak a buldózerek és a politikai elnyomás mai gyakorlata jelenthetik. A román szerzők "beérik" annyival, hogy a sovinizmus félreérthetetlen jeleként értékeljék, hogy Ruffy az erdélyi városok magyar és nem román nevét idézzék, hogy Erdélyben mindig is a románság volt többségben. Igaz, e tekintetben nem riadnak vissza attól a hamisítástól, hogy az egész Erdélyre kalkulált demográfiai adatokat az 1940-ben Magyarországhoz visszacsatolt Észak-Erdélyre is igaznak állítsák; miközben köztudott, hogy amíg az egész Erdélyben valóban a románság van számbeli fölényben, addig a Magyarországhoz visszacsatolt területeken valamelyest több magyar élt és él, mint román nemzetiségű, ahogy a visszacsatolás történelmi igazságát – még ha annak tragikus politikai konzekvenciáit a magyarság végérvényesen le is vonta – máig senki nem kérdőjelezte meg, kivéve a rossz lelkiismerettel és az állandó öngazolás stresszébe élő román kormányzatokat.

A két román történészt az is felháborította, hogy Budapesten megjelenhetett a közelmúltban egy naptárformátumú kiadvány, Magyarország régi térképeivel, valamint a Historia 1985/4-es száma cikkben ismertette a két világháború közötti magyar propaganda néhány – egyébként autentikus – szemléltető térképét a Trianont követő területi veszteségeinkről.

A szerzők azonban elfelejtik hozzáfűzni mindehhez, hogy Ceaucescu egyik öccsének a közelmúltban még angolul is kiadott könyve közel egy tucat meghamisított, illetve minden történeti alap nélkül, önkényesen megrajzolt térképet publikál, melyek az Erdély fölötti román igényt hivatottak minden kétségen felülinek beállítani. S a szerzők arról sem tesznek említést, hogy a 80-as évek elején a párizsi román nagykövetség pénzén forgalomba hozott röpiratok a román "élettér" határát valahol a jelenlegi osztrák-magyar határvonalnál jelölték meg. Természetesen az sem mellékes, hogy abban az időben a párizsi román kiövetséget az a Dimitru Aninoiu vezette, akit Ceausescu a budapesti megrendezett Kulturális Fórumra (CSCE) delegált küldöttségvezetőként.

1985. december 6-án a Contemporanul vette célba Magyarországot. Gosztonyi Péter, Nyugaton élő magyar történésznek, az Akadémiai

Könyvkiadónál újrapiublikált hadtörténeti munkáját kifogásolja, mely az 1947-es párizsi békeszerződést és Magyarország újbóli területi veszteségeit a háborúból történő késedelmes kiugrás számlájára írja s nem – mint ahogy azt a cikk szerzői hallani szeretnék –: a románság elvitathatatlan történeti előjogai érvényesülésének tekinti. Mi több, arra a kellő mértékben nem méltányolt történeti hősiességre sincs az "emigráns" magyar szerző tekintettel, amellyel Románia a II. világháború befejezését meghatározta. (Itt jelezzük, hogy egy, a múlt évben publikált kötetben Ilie Ceausescu és történésztársai groteszk szorgalommal igyekeztek bizonygatni, hogy az 1944 augusztus 23-i román kiugrás a világháború döntő eseménye volt, melyhez fontosságban – mondjuk Párizs felszabadulása – nem is mérhető.)

ellenforradalmisága vitathatatlan – nemhiába hagyta el épp 1956-ban Magyarországot! – s hogy munkáját most Budapesten megjelentették – sugallja tovább a cikk – egyértelműen bizonyítja a magyar kormányzat “nosztalgiáit” nemcsak a Trianon előtti idők, de még 1956 szellemi-társadalmi öröksége után is.

A román lapok cikkei az erdélyi magyarok körében meglehetősen nagy felháborodást keltettek s mivel az efféle támadások immáron hagyományszerűvé kezdtek válni, reménykednek abban, hogy ezúttal nem marad el a határozott magyar válasz sem.

Egyébként általános meggyőződés szerint a cikkek provokatív megjelentetése egyként igyekezett megbosszulni a Kultureális Fórumon, a kisebbségi kérdésben kifejtett magyar álláspontot; és ugyanakkor a “román vélemény” ilyen drasztikus kinyilvánításával Bukarest, a Hazafias Népfrent kongresszusának előestéjén nyomást igyekszik gyakorolni a magyar vezetőkre, megelőzendő újabb nemzetiségvédelmi állásfoglalások megszületését.

A Romania Literara és a Contemporanul hasábjain gyakorta feltett és ekként formulázott kérdésre: “Vajon kinek használ az efféle cikkek megjelentetése?”, román vonatkozásban erdélyi magyar körök megállapítják: az ilyen cikkek romániai megjelentetése egy összeomló társadalmi rendszer és a Ceausescu-dinasztia önmentési kísérleteit szolgálják. Egy olyan rendszerét, amely szélsőséges nacionalizmusával minden nemzetközi összefogásnak eleve akadálya s mely Európa közép és keleti térségeiben határozottan veszélyezteti a társadalmi nyugalmat és megbékélést.

1. Nagybaconí Nagy Vilmos: Egy lemondás okairól, in: Kritika (Budapest), 1984/8.

Florin Constantiniu-Mihail Ionescu: “Kritika”...pe pozitii elogioase fatá de un trecut condamnat de istorie, in: Románia Literará (Bucuresti), Nr.49. 1984. dec 6.

2. Bibó István: A magyar demokrácia elindulása, in: Kritika 1984/9.

Dinu c. Giurescu-alexandru Gh. Savu: “Kritika”...II., in: Románia Literara Nr.51. 1984. dec. 20.

3. * * * Ki hamisítja a történelmet?, in: Kritika, 1985/3.

4. Stefan Stefanescu-Nicolae Petreanu: Revizionisti si sovinsti unguri din nou la lucru, in: Romania Literara Nr.49. 1985. dec. 5.

5. A visszatért Észak-Erdély összlakossága 1940-ben:

2.185.546 fő. Ebből 51,4 % magyar és 42,1 % román. Közli: Glatz Ferenc, in: História 1984/5-6. 42. old.

6. L.Nagy Zsuzsa: Régi térképek, in: História 1985/4 A cikkben szereplő térképek forrása: Dr. Szádeczky K. Lajos: A békerevízió kérdése, Budapest 1926.

7. Ilie Ceausescu: Transylvania. An Ancient Romanian Land, Ed. Militara, Bucuresti 1983. (A román kiadás csak 1984-ben jelent meg; a könyv magyar kiadása 1986 elején várható a Kritérion Könyvkiadónál.)

8. Constantin Botoran-Ion Calafeteanu: Idei revizioniste gazduite Intr-o publicatie a Academiei de Stiinte din Ungaria, in: Contemporanul, (Bucuresti), Nr.49. 1985. dec. 6.

9. Ilie Ceausescu-Florin Constantiniu-Mihail Ionescu: 200 zile mai devreme, Ed. Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti 1984. p. IX.

Marosvásárhely
1985. December 8.

1985/98. sz. jelentés

A román hatóságok megakadályozták egy erdélyi magyar író drámájának budapesti bemutatóját.

A bukaresti (Bucuresti) szerzői jogvédő hivatal ("Artisjus") tiltakozása nyomán, Budapesten le kellett mondani Sütő András Advent a Hargitán című színművének 1985. december 20-ra tervezett bemutatóját. A román hivatal azzal érvelt, hogy állítólag Sütő "becsapta" őket, mert a Romániában érvényes törvények szerint, román állampolgár művét megjelentetni, vagy megjeleníteni csak azt követően lehet külföldön, hogy az már Romániában megjelent vagy színpadra került. Sütő darabjának – tette hozzá az "Artisjus" képviselője – csak részletei jelentek meg Romániában.

Elterjedt vélemények szerint azonban a román hatóságok ez esetben sem – az egyébként a művészi és a szólásszabadság korlátozására hozott – törvénynek akartak érvényt szerezni,

HUNGARIAN PRESS OF TRANSYLVANIA
ERDELYI MAGYAR HÍRÜGYNÖKSÉG

99/1985

NAGYVARAD, 1985. DECEMBER 12.

ÚJABB RENDELKEZÉS INTÉZKEDIK ARRÓL, HOGY A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉ-
SZETI ALKOTÁSOKAT EL KELL TUNTETNI AZ ERDELYI MÚZEUMOK ÉS
GALÉRIÁK GYŰJTEMÉNYEIBŐL

Az úgynevezett Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács bizalmas rendeletben utasította az erdélyi múzeumok, galériák, emlékházak és tájjelegű gyűjtemények gondnok-testületeit, hogy "a magyar tematikájú, illetve a magyar szerzőktől származó alkotásokat, különös tekintettel a klasszikusnak számítókra, ki kell emelni hasonló értékű román műalkotásokkal". Az ekként lecserelt "magyar alkotások" egyelőre raktárakba kerülnek, majd elszállítják őket Órománia /Regat/ múzeumaiba.

A rendelkezés célja nyilvánvalóan az, hogy ezen a téren is "megszüntessék" az erdélyi magyar kultúra megjelölését. Ugyanakkor hírügynökségünk olyan információkat is kapott, miszerint Bukarestben /Bucureşti/ már össze is állítottak egy felügyeleti bizottságot, melynek feladata egyáltalában nem az lenne, hogy ezeket az alkotásokat óromániai gyűjteményeknek átadja, hanem - érvként az ország katasztrofális gazdasági helyzetét felhasználva - kiárassítsa azokat Nyugaton.

HUNGARIAN PRESS OF TRANSYLVANIA
ERDELYI MAGYAR HIRUGYÖRKSÉG

100/1985

MAROSVÁSÁRHELY, 1985. DECEMBER 15.

INTÉZKEDÉS TORTÉNT EGY MUZEÁLIS ÉRTEKŰ MAGYAR IRODALMI
HAGYATEK MEGSEMMISÍTÉSÉRE

Az Erdélyi Szépmíves Céh dokumentáció anyagát Marosvásár-
helyről /Tirgu Mures/ rövidesen elszállítják Bukarestbe
/Bucuresti/. Jól tudott, mit jelent Romániában egy ilyen
akció. A román hatóságok ekként semmisítették meg a hatvanas
évek végén a nagyváradai /Oradea/ katolikus püspökség irat-
tárát; a hetvenes években ekként tették rá kezüket a
kolozsvári /Cluj Napoca/ levéltár magyar város- és oktatás-
történeti anyagára, miközben a zsidó demográfiai, egyház-
és oktatástörténeti dokumentumokat már a helyszínen meg-
semmisítették. És hasonló sorsra jutott 1985 elején a nagyvá-
radai református egyházkerület számos lelkesi hivatalának
dokumentumanyaga is.

Az Erdélyi Szépmíves Céh-et 1924-ben alapította hat erdélyi
magyar író: Kádár László, Kós Károly, Ligeti Ernő, Nyíró
József, Pál Arpad és Zagoni István. 1944-ig tartó működése
alatt összesen 166 művet jelentetett meg. Mintán 1944-ben,
a háborús események, majd az azt követő román megszállás
lehetetlenné tette a kiadó fenntartását, a megmaradt doku-
mentációt, a kéziratokat és a levelezést a marosvásárhelyi
városi kulturbizottság majd a levéltár örökölte meg. A román
hatóságok innen kívánják most kismelni és ami ezzel egyet
jelent: megsemmisíteni az erdélyi magyar kultúrát e pótol-
hatatlan relikviáit.

HUNGARIAN PRESS OF TRANSYLVANIA
ERDELYI MAGYAR HIRUDTORNSÉG

101/1985

BUKAREST, 1985. DECEMBER 15.

BEJELENTETTEK A "MÚVELŐDÉS" CÍMŰ FOLYÓIRAT MEGSZÜNTETÉSÉT

Amint azt az ősz folyamán már jelentettük, a román hatóságok elhatározták a Művelődés című, Bukarestben /Bucuresti/ megjelenő magyar nyelvű folyóirat megszüntetését. A folyóirat most kiérkezőt decembéri számában a szerkesztőség bejelentette, hogy a lap a jövő évtől kezdve Cintarea României /Románia megénekklése/ címmel lát majd napvilágot és benne csak a műkedvelők által beküldött vers és prózai alkotások lesznek magyar nyelvűek, a többi anyag, mindenképp a szakeikkek román nyelven fognak szerepelni.

Természetesen ez nem csak egy újabb magyar folyóirat megszüntetését jelenti, de egyben a Ceausescu-család körüli személyi kultusz növekedését is, sőt a román nacionalista hisztéria újabb eskalációját. A Cintarea României nevezetű, sovén fesztiválok ugyanis, amelyeknek is most a Művelődés megszüntetésével teremtettek új sajtóorgánumot, nem egyebek mint a más népekkel szembeni gyűlöletkeltés hagyományos színhelyei; és amelyeknek fő funkciói közé tartoznak a román nemzet felcsöbbrendűség hirdetése és megelazó sértegetése nem csak a Romániában élő nemzetiségeknek, de a környező népeknek is.

102/1985

SZÉKELYUDVARHELY, 1985. DECEMBER 16.

A SZÉKELYFÖLDI MAGYAR OKTATÁS FELSZÁMLÁLÁSA

A 80%-ban magyar népességű Hargita megyében az utóbbi évek során szinte az összes tanügyi vezetőt leváltottak és románokkal cserélték fel őket. A megyei főtanfelügyelő IOAN VRABIS egy erőszakos, gátlástalan román nyelvtanár. Helyettese szintén román lett. Főmunkatársaik, a szakonkénti főtanfelügyelők között csak mutatóban akad két-három magyar, ami oda vezetett, hogy a magyar nyelvet alig vagy egyáltalán nem értő, sok esetben Erdélyen kívülről érkezett, a helyi és a magyar sajátosságokat nem ismerő funkcionáriusok kénye-kedvének van kiszolgáltatva a velük szemben védtelen magyarság oktatás- és nevelésügye. Feladatuk a párt-irányelvek minden áron való keresztülvitele és nem a lakosság igényeinek és jogainak a kielégítése.

Maros és Kovászna megyében is hasonló a helyzet. Általában megállapítható, hogy míg néhány évvel ezelőtt a pártpolitika kényesen ügyelt a numerus clausus szerinti alkalmazotti összetételre, vagyis a magyar és román vezető kaderek számarány szerinti jelenlétére, ma már a numerus nullus-t vezették be a magyarok esetében. A magyar többségű megyékben, tanügyben és tanügyön kívül, adminisztrációban, iparban és pártapparátusban rendre románokkal váltják fel a magyar vezetőket. Egyes esetekben a látszat kedvéért magyar nevű románokat vagy elrománosított magyarokat nevesznek ki vezető állásokba. Így például a 95%-ban magyar népességű Székelyudvarhely /Odorheiu Secuiesc/ város propagandatitkára - vagyis az összes kulturális ügy főfelügyelője - egy bizonyos EVA NAGY, akinek csak a férje után felvett neve magyar, ő maga született román és munkahelyén nem hajlandó magyarul beszélni.

Rögtönést keltett Székelyudvarhelyen, hogy a Megyei Helyi Helyes és hozzáértő igazgatóját, SZÉK GYÜLÖT elmozdították állásából és egy román nemzetiségűvel töltötték be helyét.

Nagy megdöbbenést és felháborodást keltettek a székelyföldi magyarság körében az ideai egyetemi-tanügyi kihelyezések is. A legszenbetűnőbb az, hogy a mintegy 20, Kolozsváron /Cluj Napoca/ végzett magyar nyelv- és irodalomtanár közül egyetlen egy sem kaphatott állást Erdély e vidékén - és legtöbbször a szülőföldjén -, hanem mellékszakkjukkal Romániába /Bogat/, színromán falvakba helyezték őket, idegen nyelvet /angol, francia, német, orosz/ tanítani. Történt ez annak ellenére, hogy az említett megyék 29 magyar szakos betöltésre váró

./.

... 2

állást jelentettek a központnak. Szeptemberben az erdélyi és romániai román, illetve idegen nyelvű szakos végzősöket aránytalanul nagy számban erdélyi, magyar iskolai állásokba helyezték vagy irányították. De nem csak a nyelvű szakosokat. Ugyanígy más magyar iskolai tanári állásokat is többnyire román, a legtöbb esetben magyarul egyáltalán nem tudó pedagógusokkal töltötték be, míg a magyarok a maradék, számukra meghirdetett romániai helyekre kényszerültek.

Példának okáért a Kovászna megyébe újonnan kinevezett 109 tanár közül 102 román nemzetiségű, többnyire romániai. Hasonlóképpen a Hargita megyébe kinevezettek száma 123, s ezek közül 115 román. Egyedül Székelyudvarhelyen ez az arány ekként mutatkozik: 27 tanárból mindössze 2 a magyar.

A 115 Hargita megyei román nemzetiségű tanár közül 45 román nyelv- és irodalom szakos, noha a megye csak 12-t igényelt e szaktanárokból. A központi, szóbeli utasítás értelmében a fennmaradó 33 hely előteremtése úgy történt, hogy a magyar nemzetiségű, román-magyar nyelvtanárokat román katedráikról elbocsájtották s ezt követően már csak magyart oktathatnak. Kiszorították őket tehát az indokolatlanul helyükbe kinevezett románokkal, ők meguk pedig kényszerűen kiszorították a magyar főszakos frissen végzetteneket, akiket ilyenformán, idegen nyelvet tanítani Moldvába, Olténiába, Dobruzsába helyeztek. /**MARKÓ CSILLA** székelyudvarhelyi tanárnőnek például iskolakezdéskor hoztak tudomásra, hogy elvesztette stabil román tanári állását és áthelyezték egy másik iskolába, ideiglenes állásba. /

Ami a többi tantárgyat illeti a: bücsői, deresi, kányádi, esikszentmártoni, esikszentmártoni szász-magyar falvak magyar tanárnyelvi iskoláiban, valamint a székelyudvarhelyi 1-es, 2-es és 6-os számú középiskolákban mostantól magyarul nem tudó román tanárok oktatják a gyermekeket matematikára, fizikára, biológiára stb. s ami mindennek a netovábbja: a székelyudvarhelyi mezőgazdasági szakiskola román osztályaiba kényszerített magyar gyerekeket egy VIORICA GAL nevű, román nemzetiségű, Bukarestből idehelyezett tanárnő tanítja anyanyelvükre.

Az igazsághoz tartozik az is, hogy a magyar iskolákba osztályokba helyezték, csak románul beszélő tanárok legtöbbje nem volt tudatában, hogy milyen állásba kerül, hiszen a kihelyezéskor vagy félrevezették őket, vagy a meghirdetett helyek esetében egyszerűen nem tüntették fel az illető iskolák oktatási nyelvét. Sokan közülük panaszt emeltek az eljárás ellen, athatalhatatlan nyelvi akadályokkal találva szembe magukat. Panaszukra IOAN VRABIE főtanfelügyelő cinikus válasza ez volt: "Az anyanyelveteiken tanítsátok őket!" - vagyis románul.

További hírek: Székelyudvarhelyen, az Egészségügyi Líceumban, amelyben a Hargita megye számára szükséges egészségügyi közép-kadereket képezik ki, az idén csak románul lehetett felvételizni. Iskolakezdéskor, minden magyarságot nélkül, valamennyi

... 3

osztályban román nyelvre egységesítették az oktatást. Bejelentették, hogy eddig magyarul tanultak is, visszamenőleg mind a négy év anyagából román nyelven kötelesek érettségizni. MAGYAROSI DENEST, az iskola magyar szakos, érdemes tanárát ezt követően más iskolába helyezték. Várható, hogy ezen átalakulás után a liceum növendékeit szintén román vidékekre fogják kihelyezni.

Az ugyancsak székelyudvarhelyi Dr. Petru Groza Liceumban idéntől megszűnt a magyar nyelvű textilipari osztály. Minden bizonnyal a szintén régóta vajdó matematika-fizika osztálynak is meg vannak szűkülve a napjai.

A Hargita megyei Ditró /Ditraw/ nagyközségben csak azzal a feltétellel engedélyezték egy magyar tannyelvű XI. osztály indítását, amennyiben megalakul román nyelvű párhuzamos osztály is. Ez meg is történt. Ilyenformán - lévén, hogy Ditró szintiszta magyar település - a néhány román rendőf, securitate-alkalmazott és pártfunkcionárius gyermekét leszámítva, a magyar diákokból álló osztály román nyelven kényszerül tanulni.

Központi utasítás értelmében a "nevelés" /educație/ nyelve ezentúl a magyar tannyelvű osztályokban is román lesz. Nevelésen értendő mindaz, ami nem szaktárgy, hanem a diákság "erkölcsi", "hazafias", "politikai" kiképzését célozza /osztályfőnöki és politikai információs órák, pionír- és KISZ-tevékenység, egyes kulturális rendezvények, katonai oktatás stb./. Ezen kívül a tantestületi gyűlések nyelve is kötelezően román. Az iskolák falait csak román nyelvű feliratok és román nagyságok képei díszíthetik. A tanszakszilyetnek, a jobb ellenőrizhetőség kedvéért, minden óravázlatot, munkatervet, továbbá hivatalos jelentést, románul kell megírnia.

HUNGARIAN PRESS OF TRANSYLVANIA
ERDÉLYI MAGYAR HÍRÜGYNÖKSÉG

103/1985

KOLOZSVÁR, 1985. DECEMBER 20.
A

KÁNYÁDI SÁNDOR KÓRHÁZBA KERÜLT

KÁNYÁDI SÁNDOR, erdélyi magyar költőt, szívroham következtében kórházba szállították. Információink szerint állapota súlyos, de nem életveszélyes. Az utóbbi időben KÁNYÁDIT sorozatosan zaklatták a hatóságok külföldi, elsősorban magyarországi és svédországi publikációi miatt, valamint azért, mert aláírta azt a memorandumot, amelyben - az erdélyi magyar értelmiség legjelentősebb képviselőivel egyetemben - tiltakozott a Kolozsvári Egyetemen végzett magyar diákok Óromániába történő kényszerkihelyezése miatt. KÁNYÁDIT az ügyben két ízben megidézte az államügyészség is, de a költő a felszólításoknak nem tett eleget.

KÁNYÁDI SÁNDOR 1929-ben született egy székelyföldi kis faluban. Főbb művei: Harmat a csillagon /1964, versek/; Kikapcsolódás /1966, versek/; Függőleges lovak /1968, versek/. Költeményeinek gyűjteményes kiadása 1970-ben jelent meg a Kritérium Kiadónál Fától fáig címmel.

HUNGARIAN PRESS OF TRANSYLVANIA
ERDÉLYI MAGYAR HÍRÜGYNÖKSÉG

104/1985

BUKAREST, 1985. DECEMBER 23.

ÚJABB, A TÖRTÉNEMLI TÉNYEKET MEGHAMISÍTÓ DOKUMENTUMOKAT
TETTEK KÖZZÉ ROMÁNIÁBAN

Az Ilie Ceaușescu hadügyminiszter-helyettes köré csoportosuló ideológusgárda újabb három kötetet tett közzé, melyek ténybeli hamisításokat tartalmaznak a román múlt valóban megtörtént eseményeivel kapcsolatban és céljuk az, hogy a magyarság nemzeti és politikai presztízsét világ viszonylatban is romtsák. Megjegyezzük azonban, hogy a publikációk legkockázatosabb következménye épp az lehet, hogy hatásukra tovább erősödik Romániában a magyar- és általában az idegengyűlölet, ami egy hafalmi bizonytalanság pillanatában - a Ceaușescu-rezsim által már most beprogramozott - vérengzésekhez vezethet.

MIHAI FATU, a román párttörténeti intézet // munkatársa, az ortodox egyház kiadásában megjelentetett könyve A román egyház az ország észak-nyugati részén a horthysta megszállás alatt című látott napvilágot.¹ A könyv azokat a „dokumentumokat” publikálja, melyek tanúsága szerint az ortodox papságot az 1940-ben bevezetett magyar adminisztráció brutálisan megkínózta majd kiutasította volna Észak-Erdélyből.

Egyidőben az említettel látott napvilágot a következő című munka: A horthy-fasiszta terror Észak-Nyugat-Romániában; szerzői: ION ARDELEANU, GHEORGHE BODEA, MIHAI FATU, OLIVER LUSTIG, MIRCEA MUȘAT, LUDOVIC VAJDA.² E könyv leír egy sor, ezúttal úgy mond „az egyszerű román nép ellen elkövetett” atrocitást, amelyeket a „horthysta csapatok” vittek volna végbe Észak-Erdély Magyarországhoz való visszacsatolása után.

A harmadik, szintén 1985 végén megjelent kötetet a Romániai Zsidó Községek Szövetségének „Dokumentum Osztálya” jelentette meg. Címe: Emlékezet. 40 év az Észak-Erdélyben a horthysta megszállás idején elkövetett zsidóészaklás óta. A kötet pontos és eddig még nem publikált adatokat ad közre az Észak-Erdélyből elhurcolt zsidó lakosságról, de egyben szerét ejti „dokumentálni” azt is, mintha az Észak-Erdélyben élő románosság is osztozott volna a zsidók sorsában, miközben a Románia területén élő zsidóság - így a munka - csak az akkori, ~~érté~~ értsd: az Antonescu-kormányzatnak köszönhetne volna a megmentését.³

A kötetek dokumentum-értékét - leszámítva az Emlékezet... című munkának a zsidósággal kapcsolatos, forrásértékű adatait - messzemenően jellemzi az a tény, hogy közülük ./.

... 2

kettőben is megtalálható egy „dokumentumfotó”, amely eredetileg az észak-erdélyi román parasztok egy csoportjának megkínzását lett volna hivatva bizonyítani. Nos, ennek a képnek az első sorban álló, középső alakja nem más mint a jelenlegi román színművészet egyik kiemelkedő alakja: COLEA RAUTU.⁴ Hírügynökségünk sajnos egyelőre nem tudott nyomára bukkanni annak, hogy a kötetek alkotógárdája egy, a közelmúltban készült játékfilmből emelte-e ki ezt a fényképet, vagy pedig a securitate és Ceausescuék megbízható dezinformációs szervei készítették-e ezt a fotót, külön az 1985-re időzített újabb magyarelleness támadások számára.

Annyi azonban bizonyos, hogy a könyvek nem vagy csak bizonyos szigorú korlátozások mellett kerültek közforgalomba. A Zsidó Közösségek Szövetségének kiadványát utasítás szerint csak könyvtárak és a hitközségek kaphatták meg, azzal a meghagyással, hogy a benne foglaltakat széles körben terjeszteni kell, de a kötet nem kerülhet idegen kézbe.

Az említett másik két könyv kis mennyiségben eladásra került. Kolozsvárott /Cluj Napoca/ a lakosság ismeretségi alapon mintegy 100-100 példányt vásárolhatott fel; a művek néhány példányát a székelyföldi könyvüzletek is árusították, de a vásárlónak a megvételnél fel kellett mutatnia személyazonossági igazolványát /Buletinul de identitate/ és adatait az elárusítók feljegyezték. Bukarestben /Bucuresti/ a kötetből városrészenként mintegy 10-10 példányt árusítottak ki - közölte hírügynökségünk munkatársával a "Titan" városnegyed központi könyvesboltjának vezetője.

Jegyzetek

1. Mihai Fatu: Biserica romaneasca din Nord-Vestul tarii sub ocupatia horthysta, 1940-1944. Editura Institutului Biblic si de Misiune al Bisericii Ortodoxe Romane, 1985. 235. old.
2. Ion Ardeleanu, Gheorghe Bodea, Mihai Fatu, Oliver Lustig, Mircea Musat, Ludovic Vajda: Teroarea horthysto-fascista in nord-vestul Romaniei. Septembrie 1940-octombrie 1944., Editura Politica, Bucuresti 1985. 340 old.
3. x x x Remember. 40 de ani de la masacrarea evreilor din Addealul de Nord sub ocupatia horthysta. Federatia Comunitatilor Evreiesti din RSR. Sectia de documentare, Bucuresti 1985, 70 old.
4. Lásd: Ion Ardeleanu et al: id. l. 62. old. Valamint: Remember, 42. old.